

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**«Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΝΤΙΑΝΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΣΤΗΝ
ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΣΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ»**

της

ΕΛΕΝΗΣ ΤΟΔΑ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του
μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης
στις Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης
(με ειδίκευση στην Εκπαιδευτική Διοίκηση και Ηγεσία)

Ιούλιος 2020

© ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ, 2020

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (ΜΔΕ), η οποία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών: Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Διά Βίου Μάθησης, (στην Κατεύθυνση: «Εκπαιδευτική Διοίκηση και Ηγεσία»), και τα λοιπά αποτελέσματα αυτής αποτελούν συνιδιοκτησία του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και του φοιτητή, ο καθένας από τους οποίους έχει το δικαίωμα ανεξάρτητης χρήσης και αναπαραγωγής τους (στο σύνολο ή τμηματικά) για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, σε κάθε περίπτωση αναφέροντας τον τίτλο και το συγγραφέα και το Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, όπου εκπονήθηκε η ΜΔΕ καθώς και τον Επιβλέποντα Καθηγητή και την Επιτροπή Αξιολόγησης.

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

**«Η ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΑΝΤΙΑΝΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΣΤΗΝ
ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΣΕ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ»**

της

ΕΛΕΝΗΣ ΤΟΔΑ

Τριμελής Συμβουλευτική Επιτροπή

Επιβλέπων Καθηγητής: Σπυρίδων Μακρής, Επίκουρος Καθηγητής
Μέλη: Νικόλαος Φαχαντίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής
Βασιλική Γιαννούλη, Επίκουρη Καθηγήτρια

Ιούλιος 2020

Η διπλωματική εργασία είναι αφιερωμένη σε εκείνη που με βοήθησε να δω τη φιλοσοφία με άλλη ματιά και με καθοδήγησε στην εκπόνηση αυτής της εργασίας, στην Καθηγήτριά μου κ. Καραβάκου Βασιλική, που έφυγε πολύ πρόωρα.

Πρόλογος

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε το ακαδημαϊκό έτος 2018-2020 στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης» και με κατεύθυνση την «Εκπαιδευτική Διοίκηση και Ηγεσία» του Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Η εργασία πραγματοποιήθηκε υπό την επίβλεψη της κ. Βασιλικής Καραβάκου, Αναπληρώτριας Καθηγήτριας του τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, ως την Τρίτη 1 Οκτωβρίου 2019, λόγω της απροσδόκητης απώλειά της. Στη συνέχεια ανέλαβε ο κ. Σπυρίδων Μακρής, Επίκουρος Καθηγητής.

Αφετηρία της εργασίας είναι η σημαντική επίδραση της αλματώδους τεχνολογικής ανάπτυξης στην Τεχνολογία των Επικοινωνιών και της Πληροφορίας στη ζωή του σύγχρονου ανθρώπου. Μάλιστα αντικείμενο της εργασίας αποτελεί η μελέτη των στάσεων, των κρίσεων και των συμπεριφορών των διευθυντών σχολείων, ως ηθικών ηγετών, στο πλαίσιο της αντιμετώπισης δύο κοινωνικών φαινομένων, της παράβασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που συνδέονται με την ευθύνη για και προς το πρόσωπο του Άλλου και προέρχονται από την αξιοποίηση της ΤΠΕ.

Οι άνθρωποι επικοινωνούν και μεταφέρουν δεδομένα μέσω των ηλεκτρονικών συσκευών που χρησιμοποιούν και πολλά κοινωνικά ζητήματα, όπως η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών, η προστασία της ιδιωτικής ζωής, η ασφάλεια και η βία έρχονται στο προσκήνιο. Δίνεται βαρύτητα στο μοντέλο της ηθικής ηγεσίας ως θεμέλιο και μέσο για έναν κόσμο κανόνων και αρχών. Οι διευθυντές εξετάζονται σε τέσσερα ηθικά διλήματα, εκ των οποίων τα δύο σενάρια είναι σχετικά με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τα άλλα δύο με την παράβαση της ιδιωτικότητας. Σε κάθε ηθικό δίλλημα οι διευθυντές καλούνται να απαντήσουν σε τέσσερα ερωτήματα, ώστε να καταγραφούν στοιχεία από τον χαρακτήρα και τη συνείδησή τους με αφετηρία την αρεταϊκή Αριστοτελική ηθική και την Καντιανή ηθική του Καθαρού Πρακτικού Λόγου.

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια κ. Καραβάκου Βασιλική για την πολύτιμη βοήθεια της με την παραχώρηση απαραίτητου υλικού για την εκπόνηση της εργασίας και την καθοδήγηση της ως λίγο πριν το τέλος.

Επιπλέον ευχαριστώ ιδιαίτερα τον καθηγητή κ. Σπυρίδωνα Μακρή για τον χρόνο που αφιέρωσε για την ολοκλήρωση της εργασίας και τις πολύτιμες οδηγίες για τη συνέχιση της.

Επίσης ευχαριστώ θερμά τους Διευθυντές των σχολείων που ανταποκρίθηκαν στη συμπλήρωση των ερωτημάτων για τον χρόνο που αφιέρωσαν.

Τέλος ευχαριστώ την οικογένειά μου για την κατανόηση και συμπαράσταση στο διάστημα εκπόνησης της εργασίας.

Η αξιοποίηση της Αριστοτελικής και Καντιανής ηθικής στην άσκηση της εκπαιδευτικής ηγεσίας σε ζητήματα ιδιωτικότητας και ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Περίληψη

Η ηθική του διαδικτύου επηρεάζει τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων και ειδικά τα παιδιά που έχουν ολοένα αυξανόμενη πρόσβαση σ' αυτό και θέτει ζητήματα όπως η παράβαση της ιδιωτικότητας και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός και η ηθική εκπαιδευτική ηγεσία αναλαμβάνει να επηρεάσει τις στάσεις και συμπεριφορές των μαθητών γι' αυτά τα κοινωνικά ζητήματα. Αφετηρία της έρευνάς μας είναι η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στο σχολείο σε θέματα ηθικής στην ΤΠΕ, ώστε να μην υφίσταται ανάγκη να τίθενται περιορισμοί κατά τη χρήση του. Στο ερευνητικό μέρος αξιοποιούνται τέσσερα ηθικά διλήματα όπου οι διευθυντές σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καλούνται να απαντήσουν σε τέσσερα αντίστοιχα ερωτήματα, ώστε να αναδειχθεί η ανάγκη διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών, με βάση τις αρχές της Αριστοτελικής της Καντιανής ηθικής αντίστοιχα, για την προστασία της ιδιωτικότητας και την αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Στις απαντήσεις των διευθυντών αναδεικνύονται αξίες, η αυτονομία, η ελευθερία του ατόμου, το δικαίωμα, η φιλία, η συνεργασία, η ευθύνη. Φαίνεται να εμπλέκονται και οι δύο φιλοσοφικές θεωρίες με ιδιαίτερη έμφαση στην Καντιανή ηθική, όπου οδηγός των ανθρώπινων πράξεων είναι ο καθολικός νόμος και λιγότερο ο χαρακτήρας του ατόμου.

Λέξεις Κλειδιά: ιδιωτικότητα, ηλεκτρονικός εκφοβισμός, ηθική σχολική ηγεσία, Αριστοτελική ηθική, Καντιανή ηθική.

The utilization of Aristotelian and Kantian ethics in the practice of educational leadership in matters of privacy and cyberbullying»

Abstract

The ethics of the internet affect the lives of millions of people and especially children who have increasing access to it and raise issues such as privacy and cyberbullying and the ethical educational leadership undertakes to influence students' attitudes and behaviors about these social issues. The starting point of our research is the need to pay special attention to the school in matters of ethics in ICT, so that there is no need to place restrictions on its use. The research part utilizes four ethical dilemmas where secondary school principals are asked to answer four respective questions to highlight the need to shape the moral character and moral conscience of students, based on the principles of Aristotle of Kantian ethics in privacy and tackling cyberbullying. The answers of the school leadership highlight values as, autonomy, freedom of the individual, rights, friendship, cooperation, responsibility. Both philosophical theories seem to be involved, with particular emphasis on Kantian ethics, where the guide to human actions is the universal law and less the character of the individual.

Keywords: individual, cyberbullying, ethical school leadership, Aristotle ethics, Kantian ethics

Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος	v
Περίληψη.....	viii
Abstract	ix
Εισαγωγή.....	1
Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	11
1. Η ιδιωτικότητα των ατόμων	11
1.1 Προσδιορισμός της ιδιωτικότητας	12
1.2 Η σημασία της ιδιωτικότητας.....	15
1.3 Προστασία της ιδιωτικότητας	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	25
2. Ηλεκτρονικός εκφοβισμός	25
2.1 Χαρακτηριστικά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.....	26
2.2 Πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού	29
2.3 Παρέμβαση/αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	37
3. Η ηθική εκπαιδευτική ηγεσία	37
3.1 Ηθική ηγεσία	38
3.2 Χαρακτηριστικά της ηθικής εκπαιδευτικής ηγεσίας.....	39
3.3 Ηθική ηγεσία στα φαινόμενα της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού	43
3.4 Η φιλοσοφική θεωρία του Αριστοτέλη στην ιδιωτικότητα και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό	46
3.5 Η φιλοσοφική θεωρία του Καντ στην ιδιωτικότητα και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό	50
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	55

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	57
4. Μεθοδολογία έρευνας.....	57
4.1 Σχεδιασμός της έρευνας και περιγραφή της μεθόδου	58
4.2 Ερευνητικό εργαλείο	59
4.3 Ανάλυση των δεδομένων	62
Γ' ΜΕΡΟΣ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ -ΕΡΜΗΝΕΙΑ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	97
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	99
5. Συζήτηση-Συμπεράσματα	99
5.1 Συζήτηση.....	99
5.2 Συμπεράσματα	104
5.3 Προτάσεις.....	106
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	109
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	115
ΗΘΙΚΑ ΔΙΛΛΗΜΑΤΑ.....	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	125
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΗΘΙΚΑ ΔΙΛΛΗΜΑΤΑ.....	125

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1.1 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.1	62
Πίνακας 1.1 b: Ύπαρξη εκφοβισμού	63
Πίνακας 1.2 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.2	64
Πίνακας 1.2 b: Αντιμετώπιση του περιστατικού	65
Πίνακας 1.3 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.3	66
Πίνακας 1.3 b: Ευθύνη εκπαιδευτικού πληροφορικής	67
Πίνακας 1.3 c: Η Ευθύνη του εκπαιδευτικού αφορά:	68
Πίνακας 1.4 a: Οι θέσεις των Διευθυντών για τις προσωπικές τους ενέργειες	70
Πίνακας 2.1 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 2.1	72
Πίνακας 2.1 b: Εντοπισμός και αντιμετώπιση του φαινομένου ηλεκτρονικού εκφοβισμού	74
Πίνακας 2.2 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 2.2	74
Πίνακας 2.2 b: Προτάσεις προσέγγισης της κατάστασης	75
Πίνακας 2.3 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 2.3	76
Πίνακας 2.3 b: Επίπεδα ευθύνης του Διευθυντή στο σενάριο	77
Πίνακας 2.3 c: Το είδος των ευθυνών του Διευθυντή	78
Πίνακας 2.4 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 2.4	78
Πίνακας 2.4 b: Προτάσεις αντιμετώπισης παρόμοιων περιστατικών	79
Πίνακας 3.1 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 3.1	80
Πίνακας 3.1 b: Ερμηνεία της παράβασης της ιδιωτικότητας	81
Πίνακας 3.2 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.2	82
Πίνακας 3.2 b: Αντιμετώπιση της παράβασης της ιδιωτικότητας	83
Πίνακας 3.3 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.3	84
Πίνακας 3.3 b: Η ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας	85
Πίνακας 3.4 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.4	86
Πίνακας 3.4 b: Αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών	87
Πίνακας 4.1 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.1	88
Πίνακας 4.1 b: Ενημέρωση της Διευθύντριας για το περιστατικό	89
Πίνακας 4.2 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.2	90
Πίνακας 4.2 b: Αντιμετώπιση των γονέων	90

Πίνακας 4.3 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.3	91
Πίνακας 4.3 b: Ενέργειες των εκπαιδευτικών που γνώριζαν το περιστατικό	92
Πίνακας 4.4 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 4.4	93
Πίνακας 4.4 b: Αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών	94

Εισαγωγή

Η τεχνολογική επανάσταση στην πληροφορία έφερε στο επίκεντρο τα πληροφοριακά συστήματα και την Τεχνολογία της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας. Έτσι προέκυψε ο μετασχηματισμός του χαρακτήρα του ανθρώπινου περιβάλλοντος από ένα φυσικό και οργανικό σε ένα άλλο τεχνητό και τεχνολογικό (McCormick, 2013). Γενικά ο «δυσισμός» κατέχει τη φιλοσοφία της ψηφιακής εποχής που μεταξύ των άλλων αναφέρεται και στη σχέση υπολογιστή - ανθρώπου. Επιπλέον η ηθική διάσταση της τεχνολογικής ανάπτυξης εγείρει ερωτήματα σχετικά με το ορθό ή το επιλήψιμο στις σκέψεις τις πράξεις των ανθρώπων (Μαρκόπουλος, 2014). Η ποικιλομορφία των ηθικών κανόνων και παραδόσεων στο παγκόσμιο μέσο της ΤΠΕ δημιουργεί το ερώτημα που αφορά την ηθική του διαδικτύου ως πρόκληση για την ηθική σκέψη (Carrugo, 2000). Άλλωστε η ηθική του διαδικτύου επηρεάζει τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων που το χρησιμοποιούν.

Η ηθική είναι ένα σύστημα που περιλαμβάνει κανόνες και αρχές που διαπερνούν τα ήθη, τις συνήθειες, τις συμπεριφορές και τον χαρακτήρα των ατόμων (Tavani, 2007). Σε μια εποχή που τα όρια μεταξύ των μηχανών και των προσώπων τείνουν να εξαλειφθούν προκύπτει ο καταλογισμός ευθύνης (Habermas, 2004). Το ζήτημα της ευθύνης της τεχνοεπιστήμης είναι κυρίως ηθική ευθύνη. Η αξιοποίηση των υπολογιστών από τους ανθρώπους στην καθημερινή τους ζωή δημιουργεί ζητήματα για τις συνέπειες της εξάρτησης τους και το βαθμό της ευθύνης τους για ότι κάνουν ή ό,τι προέρχεται από τους υπολογιστές (De George, 2003). Ειδικά για τα παιδιά που έχουν ολοένα αυξανόμενη πρόσβαση στο Διαδίκτυο, προκύπτουν ζητήματα σχετικά με τις ευκαιρίες και τους κινδύνους που συναντούν. Έτσι οι κώδικες συμπεριφοράς των χρηστών του διαδικτύου αφορούν ηθικά, νομικά και κοινωνικά ζητήματα που συνδέονται με την ΤΠΕ.

Η ηθική της παγκόσμιας διακίνησης πληροφοριών φέρνει στο προσκήνιο θέματα εμπιστοσύνης, ιδιοκτησίας και εγκυρότητας της πληροφορίας, προστασίας της ιδιωτικής ζωής, εμπιστευτικότητας, ασφάλειας και βίας στο διαδίκτυο (Carrugo, 2000). Ιδιαίτερα η ηθική της επικοινωνίας είναι συνήθως κατανοητή όταν συνδέεται με την υπευθυνότητα για και προς το πρόσωπο του Άλλου με το οποίο αλληλοεπιδρούμε και ανταλλάσσουμε ιδέες

και πληροφορίες (Gunkel, 2003). Έτσι είναι χρήσιμη η μελέτη των ηθικών κρίσεων, των στάσεων και των συμπεριφορών των χρηστών του διαδικτύου. Άλλωστε οι άνθρωποι είναι υπεύθυνοι για τους παράγοντες της ηθικής που εισάγονται σε ένα κοινωνικό σύστημα (Leisinger, 2013) και οι ηγέτες αναλαμβάνουν να διασφαλίσουν την ελευθερία και την ευημερία των πολιτών και την κοινωνική ειρήνη (Μαρκόπουλος, 2014). Γι' αυτό είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός της ελευθερίας των ατόμων κατά την αξιοποίηση της ΤΠΕ.

Η επίδραση των υπολογιστών, του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου προσφέρει απεριόριστη ελευθερία που έχει θετικές ή αρνητικές συνέπειες. Όμως η ηθική οικουμενικότητα απαιτεί μία ειδική αντίληψη της ελευθερίας που προέρχεται από την εκπαιδευμένη κοινωνία η οποία μπορεί να κρίνει ορθολογικά (Karavakou, 2012). Η ασύμμετρη και εικονική ελευθερία του διαδικτύου θέτει ζητήματα όπως η ελευθερία του ατόμου να σκέπτεται και να αποφασίζει. Το εικονικό περιβάλλον χωρίς μέτρο στον προσδιορισμό και στον περιορισμό της ελευθερίας δημιουργεί μία ιδιότυπη ηθική αναρχία που εμφανίζεται στην καταστροφή αρχείων (χακάρισμα), στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, στην προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων (Τσιαντής, 2010). Επομένως προκύπτει η ανάγκη μελέτης των ηθικών θεμάτων του κυβερνοχώρου, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι θα πρέπει να τεθούν περιορισμοί στην αξιοποίηση της ΤΠΕ, αλλά να δοθεί προτεραιότητα στην εκπαίδευση των ατόμων για τη σωστή αξιοποίηση της.

Οι θετικές ή αρνητικές κρίσεις συνδέονται με τις στάσεις των ατόμων για κάποιο θέμα και αποτελούν παράγοντα για την πρόβλεψη των συμπεριφορών, ενώ οι ατομικές ηθικές συμπεριφορές σχετίζονται με την αυτορρύθμιση (Chiang & Lee, 2011). Η ηθική είναι ένα σύστημα αρχών που καθοδηγούν τις στάσεις, επιλογές και πράξεις και μπορεί να διδαχθεί τόσο σε νέους όσο και σε ενήλικες (Donlevy & Walker, 2011) και γι' αυτό είναι χρήσιμο η ηγεσία της εκπαίδευσης να είναι προετοιμασμένη. Η ηθική εκπαίδευση, που προωθεί τους μαθητές να χειρίζονται τον υπολογιστή προς όφελος του κοινού καλού, τους οδηγεί να ακολουθούν τους κανόνες ηθικής των υπολογιστών, καθώς θεωρούν ότι είναι σωστοί και απαραίτητοι για την ανάπτυξη του διαδικτύου (Chiang & Lee, 2011). Έτσι είναι σκόπιμο η εκπαίδευση να δίνει έμφαση τόσο στο κοινωνικό όφελος όσο και στην ιδιωτικότητα του ατόμου.

Στη σύγχρονη κοινωνία η βιομηχανία της πληροφορίας εισβάλλει σημαντικά στην προσωπική ζωή των ανθρώπων που πολλές φορές βρίσκεται σε κίνδυνο. Οι μηχανές μεσολαβούν είτε

για την αποκόμιση πληροφοριών, είτε για την επικοινωνία των ατόμων με την ανταλλαγή πληροφοριών (Gunkel, 2003). Η παρακολούθηση των ατόμων, η μαζική αποθήκευση και ανάλυση πληροφοριών και η εκπληκτική διάδοση των ψηφιακών μέσων δίνουν τη δυνατότητα να χαρτογραφούνται τα ενδιαφέροντα και οι προτιμήσεις των ανθρώπων (Nissenbaum, 2010). Το διαδίκτυο δίνει τη δυνατότητα εισβολής στην ιδιωτικότητα των ατόμων και κάποιες φορές προκαλεί αρνητικές επιδράσεις, καθώς πλέον αναφέρεται σε ένα σύγχρονο « panopticon» (Mills, 2008). Η παράβαση της ιδιωτικότητας συχνά γίνεται οικειοθελώς και συνήθως τα άτομα δεν προστατεύονται καθώς σαν μέλη της κοινωνίας συναινούν στην μερική απώλεια της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας τους (Mills, 2008) και ουσιαστικά εκχωρούν μέρος της ιδιωτικότητάς τους με την παροχή πληροφοριών που τους αφορούν.

Η ιδιωτικότητα μπορεί να θεωρηθεί δικαίωμα που έχει ηθική, πολιτική ή νομική διάσταση και το πεδίο εφαρμογής της οροθετείται με βασικές αρχές (Nissenbaum, 2010). Επιπλέον η ιδιωτικότητα αποτελεί κεντρικό πυρήνα της προσωπικής ταυτότητας και ελευθερίας του ατόμου μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο (Mills, 2008). Η πληροφορία σχετικά με το άτομο αποτελεί μέρος της ιδιωτικότητάς του. Όμως είναι δύσκολο να έχουμε μια ακριβή εικόνα της ιδιωτικότητας, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη το είδος της πληροφορίας που επιδιώκεται, ποιος την αναζητά και πώς πρέπει να συλλέγεται, να προστατεύεται και να χρησιμοποιείται (Waldo, Lin & Millet, 2007). Επιπλέον η δυνατότητα της συλλογής και διακίνησης της πληροφορίας μέσω του διαδικτύου παρέχει πολλές δυνατότητες αρνητικών επιπτώσεων στους χρήστες και μάλιστα όσο αφορά τους μαθητές αναδεικνύεται έντονα το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι μία καινούργια ταμπέλα σε ένα παλιό κοινωνικό φαινόμενο που συμβαίνει στο σχολείο. Η κατανόηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού από την ακαδημαϊκή κοινότητα απαιτεί τη «δομική εγκυρότητα» που αφορά την κατανόηση των θεμελίων, των στοιχείων, των αιτίων και των συνδέσεων του φαινομένου (McQuade et. al., 2009). Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός γίνεται μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, των διάφορων ιστότοπων, των blogs, των chat rooms, των παιχνιδιών μέσω διαδικτύου, των μηνυμάτων μέσω κινητών τηλεφώνων (Kowalski, Limber & Agaston, 2008). Οι έφηβοι που συμμετέχουν στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό είναι συνήθως οι ίδιοι που εμπλέκονται σε φαινόμενα εκφοβισμού στην αυλή του σχολείου με ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά των εμπλεκομένων το φύλο, τη διαφορετική πολιτισμική προέλευση, την ικανότητα χρήσης των νέων τεχνολογικών μέσων, τη γνώση της ασφάλειας στο διαδίκτυο και τις ακαδημαϊκές επιδόσεις τους (Li, 2007).

Είναι σημαντικό ότι ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός υφίσταται σε πολλά διαφορετικά μέρη και εκδηλώνεται με ποικιλία συμπεριφορών. Οι έφηβοι που εμπλέκονται στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό παρουσιάζουν διαφορετική συμπεριφορά όπως τον ερεθισμό (*flaming*), την παρενόχληση (*harassment*), τη δυσφήμιση (*denigration*), την πλαστοπροσωπία (*impersonation*), την έκθεση (*outing and trickery*), τον αποκλεισμό (*exclusion*), την ηλεκτρονική καταδίωξη (*cyber-stalking*), το χαρούμενο χαστούκισμα (*happy slapping*) (Willard, 2007). Αφετηρία είναι η ανταλλαγή σύντομων προκλητικών μηνυμάτων σε περισσότερους από ένα μαθητές, ώστε να εντοπιστεί ο πιο αδύναμος και στη συνέχεια η επαναλαμβανόμενη αποστολή προκλητικών μηνυμάτων στο στόχο. Επιπλέον προσωπικές πληροφορίες διαμοιράζονται χωρίς την έγκριση του ενδιαφερόμενου, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις αποκλείονται οι μαθητές / «θύματα» από τις λίστες των αγαπημένων και σε άλλες αναπαριστάνονται κατά την ανταλλαγή ακατάλληλων πληροφοριών με άλλους. Ακόμη χρησιμοποιείται η ηλεκτρονική επικοινωνία για την παρακολούθηση άλλων ατόμων με επαναλαμβανόμενα απειλητικά μηνύματα ή για την έκθεση ακατάλληλων φωτογραφιών χωρίς την έγκριση του ενδιαφερόμενου. Σε κάθε περίπτωση αξιοποιούνται διαφορετικά μέσα ηλεκτρονικής επικοινωνίας και από διαφορετικούς χώρους.

Το διαδίκτυο παρέχει έναν νέο κόσμο με πολλές δυνατότητες. Οι συνομιλίες, οι πληροφορίες, οι εικόνες γίνονται ή προέρχονται από άτομα που βρίσκονται σε διαφορετικούς χώρους, χωρίς κάποιες φορές, να ελέγχεται η προέλευσή τους. Ουσιαστικά η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών υπολογιστών δίνει τη δυνατότητα μιας εικονικής πραγματικότητας, η οποία είναι μία εφαρμοσμένη επιστήμη που εκφράζει τις εμπειρίες του σύγχρονου πολιτισμού (Heim, 2000). Έτσι προκύπτουν ζητήματα του απορρήτου, της παραβίασης και της κατάχρησης των δικαιωμάτων των χρηστών του διαδικτύου, και προκαλούνται σοβαρές ανησυχίες για την ηγεσία, τους ειδικούς της ΤΠΕ και το ευρύ κοινό (Nissenbaum, 2010). Η ανάδειξη ηθικών ζητημάτων στην αναζήτηση και διακίνηση της πληροφορίας και στην επικοινωνία με την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων προβάλλουν την ανάγκη για ηθική εκπαίδευση με βάση κοινά αποδεκτές αξίες, η οποία θα επηρεάσει τη στάση και τη συμπεριφορά των μαθητών και στην ενήλικη ζωή τους.

Οι ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις και οι σημαντικές δημογραφικές αλλαγές δημιουργούν σημαντικές προκλήσεις για τη σχολική ηγεσία. Με τη βοήθεια των ΤΠΕ οι άνθρωποι εμπιστεύονται πολύ εύκολα προσωπικές πληροφορίες σε άλλους και το σχολείο έχει τη δυνατότητα να διακινεί πολλές πληροφορίες για μαθητές ή εκπαιδευτικούς. Οι σχολικοί ηγέτες είναι επιφορτισμένοι με πολλές ευθύνες και έχουν σημαντική επίδραση στην ευημερία και την πρόοδο των σχολείων τους (Bush & Coleman, 2000). Βασικό στοιχείο στην εξάλειψη φαινομένων εκφοβισμού είναι η δημιουργία κατάλληλης σχολικής κουλτούρας που στηρίζεται στην ανάπτυξη ενός συνόλου σχέσεων, πεποιθήσεων, αξιών και συναισθημάτων που διαμοιράζονται τα άτομα που συνεργάζονται στο σχολείο (Gray, L. N. & Gardiner E. M., 2013). Βέβαια, ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν αναδεικνύουν διαφορετικές ικανότητες και ρόλους. Γι' αυτό είναι σκόπιμο να εξεταστούν οι παραβατικές συμπεριφορές και να εντοπιστούν οι αρχές εκείνες που θα μπορούν να διδαχθούν, ώστε τα άτομα που εμπλέκονται να κατανοήσουν βαθύτερα τις πράξεις τους.

Στη σύγχρονη κοινωνία οι πολιτικοί, τα στελέχη της εκπαίδευσης, οι εκπαιδευτικοί, οι γονείς, και οι μαθητές ενδιαφέρονται για το αποτελεσματικό σχολείο και οι πολιτικές των χωρών φροντίζουν να εξοπλίσουν τους μαθητές με εφόδια για την ενήλικη ζωής τους. Το έργο της εκπαιδευτικής ηγεσίας είναι τόσο διανοητικό, όσο και ηθικό, που σημαίνει την ανάγκη δημιουργίας ενός μαθησιακού περιβάλλοντος με ανθρωπιστικές αξίες και κοινωνικές ευθύνες (Starrat, 2017). Ο σχολικός ηθικός ηγέτης μπορεί να επηρεάσει τους εκπαιδευτικούς να συμμετέχουν στις διαδικασίες του σχολείου και να ακολουθούν τους κανόνες του (Tyler, 2005) και ως εκ τούτου είναι σημαντικά τα χαρακτηριστικά του ηθικού ηγέτη για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των ατόμων και την ανάγκη διαμόρφωσης κανόνων που ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή. Ο ηθικός ηγέτης πράττει σύμφωνα με τις αρχές, αντιλήψεις, πεποιθήσεις και αξίες του (Starrat, 2017). Η ηθική ηγεσία γίνεται κατανοητή ως δέσμευση σε γενικά αποδεκτές αρχές και εστιάζει στην διατύπωση και διατήρηση σημαντικών αξιών.

Οι ανθρώπινες δραστηριότητες έχουν ένα τελικό σκοπό που κατά την Αριστοτελική ηθική καταλήγει στο «άριστο αγαθό» και οι αρετές διαμορφώνουν τη στάση για την επιλογή του σωστού μέσου, ενώ η εκπαίδευση φροντίζει για την καλλιέργεια των στάσεων των μαθητών

καθώς «καμία από τις ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτη στους ανθρώπους» (H.N. Β', σ.103¹). Επιπλέον ο Καντ ορίζει ότι οι πράξεις των ανθρώπων καθορίζονται από ηθικούς κανόνες που είναι αποτέλεσμα επιλογών και συνδέονται με τη συμπεριφορά των «νοητών όντων». Τα ηθικά ζητήματα που αφορούν τόσο τη λήψη αποφάσεων όσο και την αιτιολόγηση των επιλογών εξετάζονται μέσα από την αρεταϊκή και την δεοντολογική ηθική φιλοσοφία με κεντρικό σημείο τη σύνδεση της ιδιωτικότητας με την ΤΠΕ και το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που προκύπτει σαν προέκταση της. Η φιλοσοφική ανάλυση πρόκειται να συμβάλλει στον καθορισμό των ηθικών ζητημάτων μερικά από τα οποία ίσως δεν είναι αρκετά εμφανή.

Αφετηρία της έρευνάς μας είναι η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στο σχολείο σε θέματα ηθικής στην ΤΠΕ, ώστε οι μαθητές να αναγνωρίσουν τη νόμιμη χρήση του διαδικτύου. Από έρευνα των Chiang & Lee (2011) σε σπουδαστές στην Ταϊβάν προέκυψε ότι η αναγνώριση της νόμιμης χρήσης του διαδικτύου, των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και της ασφάλειας στο διαδίκτυο συνέβαλε στην αύξηση της πρόθεσης για διατήρηση της ηθικής συμπεριφοράς κατά τη χρήση του διαδικτύου. Γι' αυτό σκοπός αυτής της ερευνητικής εργασίας είναι να αναδειχθεί η σημασία της διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών σχετικά με το διαδίκτυο και τα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας, ώστε να μην υφίσταται ανάγκη να τίθενται περιορισμοί κατά τη χρήση του. Η ερευνητική μας εργασία προτίθεται να δώσει απαντήσεις στα παρακάτω ερωτήματα:

- Πως επηρεάζουν τα άτομα τα δύο ηθικά ζητήματα της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου;
- Πως οι ηθικές φιλοσοφικές θεωρίες του Αριστοτέλη και του Καντ διεισδύουν στην ηθική εκπαιδευτική ηγεσία ώστε να επηρεάσουν τις στάσεις και συμπεριφορές των μαθητών για την ιδιωτικότητα και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό;
- Ποιες είναι οι απόψεις των διευθυντών των σχολείων σχετικά με την ανάγκη διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών για την προστασία της ιδιωτικότητας και την αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού;

Η έρευνάς μας χωρίζεται σε δύο μέρη. Στο θεωρητικό μέρος, που χωρίζεται σε τρία σκέλη, διερευνώνται οι βασικές αρχές της σύνθετης και πολύπλοκης έννοιας της ιδιωτικότητας και

¹ H.N.: Ηθικά Νικομάχεια και η σελίδα αναφέρεται στο μεταφρασμένο κείμενο.

η ανάγκη για την προστασία της καθώς αποτελεί δικαίωμα των ατόμων. Όμως η ιδιωτικότητα είναι ένα τεράστιο ζήτημα με διαφορετικές πολιτικές, νομικές, φιλοσοφικές, κοινωνικοοικονομικές προσεγγίσεις και η ηθική της συνδέεται με τους περιορισμούς στην πρόσβαση και τους ελέγχους της πληροφορίας. Το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στη σημασία της προστασίας της ιδιωτικότητας. Βέβαια στην ΤΠΕ η παράβαση της ιδιωτικότητας φαίνεται να διευκολύνεται σημαντικά και σε κάποιες περιπτώσεις να δημιουργούνται καταστάσεις εκφοβισμού του ατόμου. Στο θεωρητικό μέρος διερευνάται επιπλέον ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός, που είναι μία συγκαλυμμένη μορφή προφορικού και γραπτού εκφοβισμού και περιλαμβάνει διαφορετικού τύπου συμπεριφορές, οπότε αναλύονται τα ζητήματα που προκύπτουν και εντοπίζονται στοιχεία για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του φαινομένου. Επιπλέον αναζητούνται οι συνδέσεις των δύο παραπάνω σύγχρονων κοινωνικών φαινομένων με την ηθική ηγεσία και ιδιαίτερα την αρεταϊκή φιλοσοφία του Αριστοτέλη και την ανάγκη διαμόρφωσης ηθικών κανόνων του Καντ, μέσα από τα «Ηθικά Νικομάχεια» και την «Κριτική του Πρακτικού Λόγου» αντίστοιχα. Άλλωστε κάθε άτομο έχει βασικές απόψεις ανάλογα με ποια ηθική θεωρία/ σχολή καθοδηγεί τη ζωή του (Donlevy & Walker, 2011). Πολλές φορές οι διευθυντές των σχολείων καλούνται να λάβουν αποφάσεις μέσα από την αντιπαράθεση αξιών και κανόνων κι έτσι έγινε η επιλογή των δύο ηθικών θεωριών: της αρεταϊκής θεωρίας του Αριστοτέλη και της δεοντολογικής ηθικής του Καντ.

Η ερευνητική μας εργασία προτίθεται να δώσει απαντήσεις στα ηθικά ζητήματα της παράβασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου: την επίδραση στους μαθητές, τους τρόπους με τους οποίους η εκπαιδευτική ηγεσία μπορεί να επηρεάσει τις στάσεις και συμπεριφορές των μαθητών και επιπλέον εξετάζει τις απόψεις διευθυντών σχολείων, ώστε να εντοπίσει πόσο προετοιμασμένη είναι η ηγεσία για τη διαμόρφωση ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών για τη χρήση του διαδικτύου. Με την αξιοποίηση των ηθικών διλλημάτων δίνεται η δυνατότητα στην εκπαιδευτική ηγεσία των σχολείων να εκφράσουν τους προσωπικούς ηθικούς κώδικες στην αντιμετώπιση των δύο φαινομένων, ώστε να προκύψουν συμπεράσματα για προγράμματα επιμόρφωσής τους σχετικά με την αντιμετώπιση του φαινομένου της παράβασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1. Η ιδιωτικότητα των ατόμων

Η ιδιωτικότητα του ατόμου γενικά είναι τεράστιο ζήτημα που εμπλέκει διαφορετικούς επιστημονικούς κλάδους, τη φιλοσοφία, τις πολιτικές επιστήμες, τη νομική και την επιστήμη και την τεχνολογία των υπολογιστών. Αναφέρεται στο είδος της προσωπικής πληροφορίας και ως προς ποιους φορείς θα πρέπει να κρατηθεί προσωπική και εμπλέκει το απόρρητο της πληροφορίας και την ανωνυμία, ενώ συνδέεται με τις κοινωνικές ανησυχίες που σχετίζονται με τον έλεγχο, την πρόσβαση και τη χρήση της πληροφορίας (Waldo et.al., 2007). Η σημασία της ιδιωτικότητας της πληροφορίας φέρνει στο προσκήνιο το καθήκον της προστασίας της και το καθιστά επίκαιρο και σημαντικό ζήτημα (Allen, 2010). Η Nissenbaum (2010) προσπαθεί να οργανώσει τις θεωρίες για την ιδιωτικότητα σε τρεις διαστάσεις εκ των οποίων η πρώτη διαχωρίζει την περιγραφή της από τους κανόνες που την καθορίζουν, η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στον προσδιορισμό της πρόσβασης και του ελέγχου της ιδιωτικότητας και η τρίτη συνδέει τις σημαντικές αξίες της με τη δυνατότητα προστασίας της.

Η ιδιωτικότητα συνδέεται με την ελευθερία του λόγου, των σχέσεων και συνεργασιών και τις πληροφορίες σχετικά με τα άτομα. Κατά την Allen (2010), οι φιλόσοφοι θεωρούν ότι η απομόνωση, η μοναξιά, η ανωνυμία, η εμπιστευτικότητα, το απόρρητο, η οικειότητα και η επιφύλαξη είναι έννοιες που συνδέονται τόσο με τη φυσική ιδιωτικότητα, όσο και με εκείνη της πληροφορίας. Η απομόνωση και η μοναξιά συνδέονται με τους περιορισμούς στη φυσική πρόσβαση σε άτομα, ενώ η ανωνυμία, το απόρρητο, η εμπιστευτικότητα και η επιφύλαξη αναφέρονται στους περιορισμούς στην πρόσβαση σε προσωπικές πληροφορίες. Όμως η ιδιωτικότητα είναι χρήσιμη τόσο για την κοινωνία όσο και για τα άτομα και η απώλεια της ιδιωτικότητας προβάλλει ωφελμιστικές και υπαρξιακές αρχές (Mills, 2008), επομένως είναι απαραίτητος ο σαφής προσδιορισμός των χαρακτηριστικών της.

1.1 Προσδιορισμός της ιδιωτικότητας

Η ιδιωτικότητα είναι ένα πολύπλοκο θέμα που επηρεάζεται από το πλαίσιο (Mills, 2008; Nissenbaum, 2010; Waldo et.al., 2007) και ως εκ τούτου είναι δύσκολη η διατύπωση ενός συγκεκριμένου ορισμού. Κάποιοι έχουν αναπτύξει μία προσέγγιση της ιδιωτικότητας με βάση τις «κείμενες πρακτικές» (*situated practice*) (Mulligan, Koopman & Doty, 2016). Ένας τρόπος για να προσδιοριστεί είναι ο διαχωρισμός σε τρεις διαστάσεις με βάση τις νομικές, πολιτικές, κοινωνικές και φιλοσοφικές θεωρίες για την ιδιωτικότητα. Η *περιγραφική* ή *ουδέτερη* αντίληψη, συζητά για την ποσότητα της ιδιωτικότητας παρόλο που συμπεριλαμβάνει και μέρος της *κανονιστικής αντίληψης*, η οποία την εκλαμβάνει σαν κάτι πλούσιο, αξιόλογο που χρειάζεται προστασία, επιπλέον η ιδιωτικότητα συνδέεται με τον *περιορισμό* στην πρόσβαση και με μια μορφή *ελέγχου* της πληροφορίας (Nissenbaum, 2010). Οποσδήποτε η περιγραφική αντίληψη δεν ενδιαφέρεται για την ποιότητα της ιδιωτικότητας.

Πράγματι αρχικά η ουδέτερη αντίληψη προσδιορίζει την λιγότερη ή περισσότερη ιδιωτικότητα, ανάλογα με την ποσότητα της πληροφορίας που γίνεται γνωστή για τα άτομα, σε κάποιους τρίτους. Επιπλέον ενδιαφέρεται για τον βαθμό της ανωνυμίας ή της έκθεσης στα βλέμματα των άλλων και αν τα άτομα αποφεύγουν τις στενές σχέσεις με άλλους και προτιμούν την μοναξιά. Όμως με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι δεν δίνεται η δυνατότητα να χαρακτηριστεί η ιδιωτικότητα σαν κάτι καλό ή κάτι κακό, ώστε να γίνουν προσπάθειες νομικής ή ηθικής προστασίας της (Nissenbaum, 2010). Η κανονιστική αντίληψη είναι αυτή που προκαλεί το ενδιαφέρον όσων συζητούν για την ηθική της ιδιωτικότητας στη σύγχρονη κοινωνία, όπου η διεύθυνση στην πληροφορία είναι πιο εύκολη και αποκαλυπτική.

Το ενδιαφέρον για την ιδιωτικότητα προκύπτει όταν απειλείται, παραβιάζεται ή καταπατάται, που σημαίνει ότι τα άτομα προτιμούν να γνωρίζουν τους λόγους για την ύπαρξη της ιδιωτικότητας και όχι αν είναι απλά μειωμένη (Nissenbaum, 2010). Τα άτομα επιθυμούν να ελέγχουν τις πληροφορίες που τους αφορούν και επιλέγουν τους περιορισμούς που θέτουν για την πρόσβαση από τους άλλους. Βέβαια το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα συνδέεται με ηθικές και πολιτικές αξίες που διαπερνούν τα άτομα και τις κοινωνίες. Έτσι η ιδιωτικότητα μπορεί να συνδέεται με την εξωτερική ή εσωτερική απώλεια της ελευθερίας του ατόμου (Nissenbaum, 2010). Η εξωτερική απώλεια της ελευθερίας περιορίζει τα άτομα

από το περιβάλλον από τον φόβο αντίποινων, ενώ η εσωτερική είναι αποτέλεσμα εσωτερικής λογοκρισίας, όταν το άτομο γνωρίζει ότι οι ενέργειές του καταγράφονται. Οποσδήποτε η ιδιωτικότητα είναι σημαντική επειδή προστατεύει τις διαφορετικές προσωπικές επιλογές και ενέργειες των ατόμων.

Η ιδιωτικότητα αποτελεί ένα πολύπλοκο, διαφορούμενο και αμφισβητούμενο μέρος της προσωπικής ζωής των ατόμων (Mulligan et. al. 2016). Επιπλέον διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμοί έχουν ετερόκλητες αντιλήψεις και προσδοκίες για την ιδιωτικότητα (Mills, 2008). Λόγω της πολυπλοκότητάς της μπορεί να οριστεί με τέσσερις σφαίρες, οι οποίες επικαλύπτονται με κεντρικό σημείο την απώλεια της ιδιωτικότητας (Mills, 2008). Η σφαίρα της αυτονομίας αναφέρεται στην ατομική ελευθερία και ταυτότητα του ατόμου και συνδέεται με τη λήψη αποφάσεων, όπως για τα ρούχα που φοράει και το χτένισμα των μαλλιών του. Βέβαια κάποιες άλλες αποφάσεις που αφορούν την ελευθερία του λόγου ή τη θρησκευτική πίστη καθορίζονται με νόμους από το κράτος που θεσμοθετεί και εφαρμόζει τους κανόνες λειτουργίας της κοινωνίας. Όμως οι προσωπικές πληροφορίες εν μέρει προστατεύονται από τη νομοθεσία ακόμη και όσο αφορά τη διακίνηση αυτών στο διαδίκτυο. Η δεύτερη και ελάχιστη αναπτυγμένη σφαίρα της ιδιωτικότητας είναι ο έλεγχος των προσωπικών πληροφοριών και έχει την ελάχιστη νομική προστασία. Βέβαια ο κανονισμός 679/2016 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών αναφέρει, ότι «... σκοπεύει να συμβάλλει στην επίτευξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης ...και στην ευημερία των φυσικών προσώπων». Επιπλέον οι άνθρωποι πέρα από την νομική προστασία μπορούν να προστατευθούν από την εισβολή στις προσωπικές πληροφορίες που σχετίζονται με τη δυσφήμιση του ατόμου, με την αποκάλυψη προσωπικών πληροφοριών, την παρενόχληση και τον εκφοβισμό, όταν είναι απομονωμένοι από το κοινωνικό σύνολο. Η εισβολή σε προσωπικές πληροφορίες συνδέεται με τον έλεγχο των ατόμων (Mills, 2008). Όμως η ιδιωτικότητα συνδέεται όχι μόνο με τις πληροφορίες αλλά και με την προσωπική περιουσία.

Η προσωπική περιουσία αφορά την κατοχή και τη διαχείριση ενός σπιτιού, ενός αυτοκινήτου, ενός πνευματικού έργου. Έτσι τα άτομα έχουν τη δυνατότητα να πωλούν και να αγοράζουν τα αποκτήματά τους, να επιλέγουν τα άτομα που δέχονται στο σπίτι τους ή οδηγούν το αυτοκίνητό τους, τη διακόσμηση του σπιτιού τους και τα χρώμα του αυτοκινήτου

τους, την έκδοση μιας επιστημονικής εργασίας και την προβολή ενός καλλιτεχνήματος. Κατά τον Mills (2008) η ιδιωτικότητα που αφορά τον προσωπικό φυσικό χώρο διαφοροποιείται από τη σφαίρα της προσωπικής περιουσίας. Άλλωστε η προσωπική περιουσία μπορεί να είναι και πνευματική. Ο προσωπικός φυσικός χώρος υποδηλώνει ένα ακόμη ατομικό δικαίωμα και αναφέρεται στον έλεγχο του χώρου στον οποίο το άτομο ζει και κινείται, τα άτομα με τα οποία συναναστρέφεται και είναι ένα εντελώς ατομικό δικαίωμα (Mills, 2008). Οποσδήποτε η ιδιωτικότητα είναι μία έννοια υποκειμενική και έντονα προσωπική αλλά στις σύγχρονες κοινωνίες είναι δύσκολος ο προσδιορισμός των ορίων της.

Πράγματι εξαιτίας των διαφορετικών πολιτισμικών και κοινωνικών αξιών διαφοροποιούνται και οι λογικές προσδοκίες για την ιδιωτικότητα (Mills, 2008). Έτσι εκεί που το κράτος ασκεί ισχυρή πίεση στα άτομα, η αξία της ιδιωτικότητας περιορίζεται από τις ιδεολογικές αντιλήψεις. Όμως, η ιδιωτικότητα εξαρτάται και από το μέγεθος και τη δομή της κοινωνίας. Σε μία κλειστή και μικρή κοινωνία η ιδιωτικότητα εξαρτάται από τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία της και διαφοροποιείται από τις προσδοκίες για την ιδιωτικότητα των μεγάλων και πολυπολιτισμικών κοινωνιών. Έτσι μικρές κοινωνίες, όπως οι ορεσίβιοι, διαμορφώνουν ένα πλαίσιο αλληλεγγύης και εξάρτησης λόγω των δύσκολων καιρικών συνθηκών με έμφαση στην αντιμετώπιση των φυσικών στοιχείων μάλλον και έχουν μικρότερη εξάρτηση από την τεχνολογική πρόοδο. Επιπλέον οι θρησκευτικές πεποιθήσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στις προσδοκίες για την ιδιωτικότητα καθώς αυτές επηρεάζουν τις προσωπικές αποφάσεις και δεν αφήνουν σημαντικό χώρο για αυτονομία των ατόμων που είναι χαρακτηριστικό της ιδιωτικότητας. Επειδή όμως οι κοινωνίες διαφοροποιούνται με την πάροδο των χρόνων, επηρεάζουν τον προσδιορισμό της ιδιωτικότητας.

Οι κανόνες για την ιδιωτικότητα των πληροφοριών διαφέρουν ανάλογα με τις κοινωνικές ομάδες. Υπάρχει μία ανάγκη εξισορρόπησης μεταξύ της ανάγκης για ιδιωτικότητα και της υπερβολικής ή ακατάλληλης ιδιωτικότητας, κάτι που επηρεάζεται από τις κοινωνικές ομάδες και τη χρονική περίοδο (Waldo et.al., 2007). Η «ακεραιότητα πλαισίου» (*contextual integrity*) καθορίζει το πλαίσιο των κανόνων για τη διακίνηση της πληροφορίας και θεωρεί ότι η πολυπλοκότητα και η ποικιλία των σταθερών της ιδιωτικότητας σχετίζονται με το υπόβαθρο των κοινωνικών συνθηκών (Nissenbaum, 2010). Η ακεραιότητα του πλαισίου αποτελεί ένα τρόπο προσέγγισης της ιδιωτικότητας από τη βάση και δίνει τη δυνατότητα παράκαμψης των φραγμών για την προστασία της (Mulligan et.al., 2016). Το πλαίσιο αυτό

ενώ περιγράφει τις εδραιωμένες αντιλήψεις για τη διακίνηση των πληροφοριών, συγχρόνως συμβάλλει στην επεξεργασία των κανόνων του πλαισίου.

Στις θεωρίες της κοινωνιολογίας και της φιλοσοφίας τα άτομα συνδέονται μεταξύ τους με τις ικανότητες που δομούνται μέσα στα κοινωνικά πλαίσια, όπως η οικογένεια, ο γάμος, που ορίζονται από κανόνες και τάσεις. Τα κοινωνικά πεδία είναι αυτόνομα αλλά επηρεάζονται από εξωτερικά γεγονότα που επιδρούν ανάλογα με τη λογική του πεδίου (Nissenbaum, 2010). Όμως οι ενέργειες και οι πρακτικές των ατόμων μέσα στα πεδία οδηγούνται από εσωτερικούς νόμους ακόμη και όταν οι σχέσεις τους είναι ανταγωνιστικές. Τα πλαίσια χαρακτηρίζονται από ρόλους (εκπαιδευτικοί, μαθητές) και δραστηριότητες (διδασκαλία στην τάξη, σχέσεις εκπαιδευτικών μαθητών, συνέντευξη για δουλειά). Επιπλέον περιλαμβάνουν τους κανόνες που περιγράφουν τα καθήκοντα, τις υποχρεώσεις, τα προνόμια και τα δικαιώματα που αφορούν του ρόλους και τις αντίστοιχες συμπεριφορές. Ακόμη οι αξίες καθορίζουν χαρακτηριστικά των πλαισίων καθώς προσδιορίζουν τους στόχους, τους σκοπούς και τα όρια που ορίζουν ένα πλαίσιο.

Οι πρακτικές και οι ενέργειες μέσα και μεταξύ των διαφόρων πλαισίων συνδέονται άμεσα με τη ροή των προσωπικών πληροφοριών. Η ακεραιότητα του πλαισίου συνδέεται με τους κανόνες που διέπουν τη διακίνηση της πληροφορίας, με ποιον τρόπο προφυλάσσεται όταν γίνονται σεβαστοί οι κανόνες και παραβιάζεται όταν διαρρηγνύονται οι κανόνες (Nissenbaum, 2010). Έτσι συνδέεται άμεσα με την απογοήτευση, τις φοβίες ίσως και με τις αντιστάσεις που δείχνουν τα άτομα για την αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων κάτι που αναδεικνύει περισσότερο την ανάγκη για τη διαμόρφωση ενός ισχυρού πλαισίου με κανόνες για την προφύλαξη από κάθε είδους παραβίαση. Η ικανότητα της ιδιωτικότητας να ανταποκρίνεται στα προβλήματα που δημιουργούνται στις κοινωνικές αλλαγές που συνδέονται με την εξάπλωση της ΤΠΕ είναι σημαντική για την διαχρονικότητά της.

1.2 Η σημασία της ιδιωτικότητας

Η ευρεία διάδοση της ΤΠΕ έχει φέρει στο προσκήνιο ζητήματα παρακολούθησης των ανθρώπων και διαχείρισης (συλλογή, ανάλυση και διάδοση) μεγάλου όγκου πληροφοριών που αφορούν τα άτομα. Ιδιαίτερα τα νέα άτομα διακινούν οικειοθελώς μεγάλο όγκο

προσωπικών πληροφοριών μέσα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης που τους παρέχουν την ώθηση για κάτι τέτοιο (Waldo et.al., 2007). Σχετικά με τα δημοφιλή μέσα κοινωνικής δικτύωσης και μαζικής επικοινωνίας, όπως το facebook, εγείρονται ζητήματα εμπιστοσύνης, αξιοπιστίας και κακοδιαχείρισης των πληροφοριών που προκύπτουν από όσους τα ακολουθούν ή διαμορφώνουν ένα προφίλ στον αντίστοιχο διαδικτυακό χώρο. Τότε τίθενται ζητήματα που η ιδιωτική ζωή επιδιώκει να παρέχει, να προστατεύει, να ασφαρίζει, να εγκαθιστά ή να δημιουργεί.

Σημασία για την ιδιωτικότητα έχει ο χώρος στον οποίο διακινούνται οι πληροφορίες και το είδος των πληροφοριών. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και επικοινωνίας μπορεί να προσδίδουν στα άτομα αίσθηση αυτονομίας, ανεξαρτησίας και ελευθερίας για να εκθέτουν δεδομένα μέσα στην κοινωνία, χωρίς βέβαια να γίνεται κατάχρηση στη διαχείρισή αυτών των δεδομένων (Waldo et.al., 2007). Ίσως οι προτιμήσεις και τα ενδιαφέροντα των ατόμων να μην είναι τόσο μεγάλης σημασίας, όσο ο αντίκτυπος των πρακτικών παρακολούθησης, καταγραφής και αποκάλυψης των πληροφοριών που συνδέονται με την ιδιωτικότητα των ατόμων και αφορά τα δικαιώματα, τα καθήκοντα και τις αξίες ενός θεσμοθετημένου κοινωνικού και πολιτικού συστήματος (Nissenbaum, 2010).

Η ιδιωτικότητα είναι ένα τεράστιο ζήτημα με διαφορετικές πολιτικές, νομικές, φιλοσοφικές, κοινωνικοοικονομικές προσεγγίσεις. Σε πολιτικό επίπεδο η ιδιωτικότητα αναφέρεται στην ικανότητα του ατόμου να παίρνει αποφάσεις χωρίς κυβερνητικές παρεμβάσεις και στην ελευθερία να κατέχει προσωπική πληροφορία και να επικοινωνεί ηλεκτρονικά (Waldo et.al., 2007). Η προστασία της ιδιωτικότητας του ατόμου από την εισβολή της κρατικής εξουσίας ή άλλων ατόμων συνδέεται με την προσωπική αυτονομία, το δικαίωμα ελέγχου των προσωπικών πληροφοριών και των περιουσιακών στοιχείων όπως και την προστασία του χώρου που ζει και κατέχει (Mills, 2008). Οι τέσσερις αυτοί χώροι επικαλύπτονται ο ένας από τον άλλο και αναφέρονται τόσο στη συγκέντρωση πληροφοριών, όσο και στη λήψη αποφάσεων.

Οι κυβερνητικές πηγές πληροφοριών συγκεντρώνουν και κατέχουν πολλές πληροφορίες για τα άτομα και μπορούν να τις αξιοποιήσουν είτε για την ανάληψη της εξουσίας, είτε για την λήψη αποφάσεων προς όφελος των πολιτών, είτε για την αποφυγή εγκλημάτων κατά των πολιτών. Η κυβέρνηση διαμορφώνει τους κανόνες που προέρχονται από την άποψή της για

την εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος και την προστασία του πολίτη (Mills, 2008). Όμως ενώ η επιβολή του νόμου είναι χρήσιμη για την ταυτότητα των ατόμων που συνδέονται με την τρομοκρατία, από την άλλη εγείρεται η ανησυχία για τη διασφάλιση της ελεύθερης, απεριόριστης και ανεξέλεγκτης ροής πληροφοριών, καθώς οι συνήθειες των ατόμων περνούν από κυβερνητικό έλεγχο (Waldo et.al., 2007). Επιπλέον η κυβερνητική εξουσία μπορεί να περιορίσει τις νόμιμες πολιτικές συγκεντρώσεις που συνδέεται με τη λήψη αποφάσεων των μελών της κοινωνίας με βάση τις αξίες τους και να περιορίσει την ιδιωτικότητα που αφορά τα δικαιώματα και τις αξίες ενός κοινωνικού και πολιτικού συστήματος (Nissenbaum, 2010). Όμως η ιδιωτικότητα είναι σημαντική και στην αγορά.

Οι κοινωνικοοικονομικές προσεγγίσεις της ιδιωτικότητας εστιάζουν στην αξία της πληροφορίας για τις αγορές και στους τρόπους της συλλογής και της χρήσης των πληροφοριών για την ενίσχυση της δύναμης και της επιρροής των ατόμων και των ομάδων σε μία κοινωνία (Waldo et.al., 2007). Η διεισδυτική κοινωνία απαιτεί συνεχώς περισσότερες πληροφορίες για τα άτομα (Mills, 2008). Όμως η ιδιωτικότητα συνδέεται με την εχεμύθεια ή την μυστικότητα κάποιων πληροφοριών που συνδέονται με ιατρικά στοιχεία και αναφορές στον εργασιακό βίο και τις εμπορικές συναλλαγές των ατόμων. Έτσι προκύπτουν συζητήσεις για τη διασφάλιση του απορρήτου των πληροφοριών.

Επιπλέον η ιδιωτικότητα συνδέεται με την ανωνυμία που αφορά την έκδοση μιας επιστημονικής εργασίας ή άρθρου ενός ατόμου χωρίς την υπογραφή του ή τη σκόπιμη διατύπωση άποψης σχετικά με τις εμπορικές συνεργασίες ή τις πολιτικές εκστρατείες. Έτσι απαιτείται άδεια ή έγκριση για πάρα πολλές ενέργειες (Mills, 2008) καθώς προκύπτουν ζητήματα αποτυχίας, ανταγωνισμού και συμβιβασμού εξαιτίας της αποκάλυψης της πληροφορίας. Τότε οι τεχνολογικές εξελίξεις, οι κοινωνικές αλλαγές και οι καταστάσεις που προκύπτουν, επιφέρουν αλλαγές στις απόψεις, αντιλήψεις και προσδοκίες για την ιδιωτικότητα επειδή διακυβεύονται πολλαπλά συμφέροντα (Waldo et.al., 2007). Επειδή η ιδιωτικότητα είναι μέρος των ηθικών αξιών ενός κοινωνικού και πολιτικού συστήματος γίνεται και δικαίωμα των ατόμων που χρειάζεται προστασία (Nissenbaum, 2010) και ως εκ τούτου αποτελεί αντικείμενο φιλοσοφικής μελέτης.

Οι φιλοσοφικές αναζητήσεις για την ιδιωτικότητα προσπαθούν να εντοπίσουν αν είναι δικαίωμα ή αγαθό που αφορά την προσωπική ζωή των ατόμων (Waldo et.al., 2007). Η

ιδιωτικότητα συνδέεται με τις αξίες που υπάρχουν στη ζωή των ατόμων, στις ανθρώπινες σχέσεις και τις κοινωνικές αξίες (Nissenbaum, 2010). Άλλωστε η ιδιωτικότητα είναι μέρος της συγχώνευσης των αξιών που ορίζουν την κοινωνία και γι' αυτό είναι χρήσιμη τόσο για τα άτομα όσο και για την κοινωνία (Mills, 2008). Όμως στα νόμιμα δικαιώματα των ατόμων περιλαμβάνεται η προστασία της ιδιωτικότητας, αφού θέτουν περιορισμούς σε πρόσωπα και πληροφορίες και έτσι παρέχουν ελευθερία στα άτομα να επιλέγουν τον βαθμό της έκθεσής τους στο κοινό (Allen, 2010). Η εισβολή στην ιδιωτικότητα σημαίνει ότι έχει παραβιαστεί το δικαίωμα του ατόμου (Davis, 2009). Επειδή ο προσδιορισμός της ιδιωτικότητας είναι πολύπλοκος και η σημασία της προκύπτει από την ευρύτητά της είναι χρήσιμο να οριστούν οι παράγοντες για την ανάγκη προστασία της.

1.3 Προστασία της ιδιωτικότητας

Σήμερα η ΤΠΕ αποτελεί κίνδυνο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων καθώς παρέχει ευκαιρίες για πρόσβαση και παρακολούθηση πολλών βάσεων δεδομένων που περιέχουν προσωπικές πληροφορίες για τα άτομα. Έτσι τα μέσα δικτύωσης μέσω των ηλεκτρονικών υπολογιστών όπως το διαδίκτυο, οι συσκευές κινητής τηλεφωνίας, τα βίντεο, η μικροφωνική και βιομετρική παρακολούθηση, τα δεδομένα πληροφοριών εταιριών ή κυβερνητικών φορέων, αποτελούν στοιχεία που προκαλούν ανησυχία για την προστασία της ιδιωτικότητας. Οι Mulligan et.al. (2016) στο ερευνητικό εργαλείο για την ιδιωτικότητα προτείνουν 14 διαστάσεις και ξεχωρίζουν δύο για την προστασία της ιδιωτικότητας η πρώτη αναφέρεται στον στόχο για προστασία και αφορά τους τύπους των πραγμάτων για τα οποία απαιτείται προστασία, όπως οι προσωπικές πληροφορίες, ο προσωπικός χώρος και η δεύτερη στο αντικείμενο για προστασία που αφορά τις οντότητες που απαιτούν προστασία, όπως τα παιδιά και οι κοινωνικές ομάδες.

Η αυξανόμενη σημασία των πολιτικών απορρήτου για του παρόχους των υπηρεσιών στο διαδίκτυο αναδεικνύει πόσο σημαντική είναι η παροχή προστασίας της ιδιωτικότητας και ότι δεν γίνεται μόνο εξαιτίας κάποιας ρυθμιστικής εντολής (Mulligan et.al., 2016). Οι κανόνες της πληροφορίας αφορούν τρεις ομάδες, αυτούς που στέλνουν την πληροφορία, εκείνους που την λαμβάνουν και το αντικείμενο της πληροφορίας. Οι δύο πρώτες ομάδες αναφέρονται σε άτομα, ομάδες ατόμων, οργανισμούς ή κοινότητες, ενώ το αντικείμενο πολλές φορές

μπορεί να ταυτίζεται με τον αποστολέα της πληροφορίας. Εκείνο που έχει σημασία είναι να γίνει διάκριση των ρόλων των ομάδων και των δυνατοτήτων τους και να καθοριστούν οι μεταβλητές που είναι σημαντικές για την ιδιωτικότητα (Nissenbaum, 2010). Οι διάφοροι φορείς λειτουργούν με καθοριστικούς κανόνες για την ηθική νομιμότητα της ροής ορισμένων πληροφοριών.

Το ερευνητικό ενδιαφέρον εστιάζεται κυρίως στη σημασία της προστασίας της ιδιωτικότητας και όχι απλά στην περιγραφή ή την πρόσβαση σε αυτή. Η *περιγραφική* αντίληψη της ιδιωτικότητας θεωρεί ότι σε κάποιες περιπτώσεις ίσως είναι καλύτερη η λιγότερη ιδιωτικότητα χωρίς να εξηγεί αν πρέπει να διασφαλίζεται και σε ποιο βαθμό η ποσότητα αυτή, ενώ αναφέρεται στους όρους της παράβασης και της διείσδυσης στην ιδιωτικότητα σαν γεγονός χωρίς να ερμηνεύει τη σημασία τους (Nissenbaum, 2010). Όμως παρόλο που αναφέρονται μειώσεις ή αυξήσεις στην ιδιωτικότητα δεν δίνονται εξηγήσεις για την ανάγκη να σταματήσει η υποβάθμιση της. Τότε έρχεται η κανονιστική αντίληψη να καθορίσει τα όρια της ιδιωτικότητας, τις συνθήκες και το επίπεδο της διασφάλισής της. Έτσι προκύπτουν όροι όπως «ύφεση», «μείωση» και «υποβάθμιση», αντί για τους όρους «παράβαση», «εισβολή» και «διείσδυση» (Nissenbaum, 2010). Επομένως ενώ αναφέρονται διαφορετικοί όροι για τον τρόπο παράβασης της ιδιωτικότητας, δεν μειώνεται η ανάγκη προστασίας της.

Η Nissenbaum (2010), στη θεωρία της για την «ακεραιότητα πλαισίου» προσπαθεί να δικαιολογήσει την ανάγκη για προστασία της ιδιωτικότητας της πληροφορίας και θέτει δύο κανόνες για τα συγκεκριμένα περιβάλλοντα– της «καταλληλότητας» και της «διανομής» καθώς η συλλογή και η διάδοση πληροφοριών είναι κατάλληλη για το συγκεκριμένο πλαίσιο και υπακούει τους κανόνες για τη διακίνηση της πληροφορίας μέσα σ' αυτό. Οι δύο διαστάσεις της ιδιωτικότητας αφορούν τον έλεγχο της πληροφορίας για κάποιον και τον βαθμό πρόσβασης σε αυτή την πληροφορία από άλλους ακόμη και αν δεν την ελέγχουν (Nissenbaum, 2010). Η απώλεια της ιδιωτικότητας μπορεί να συμβεί όταν οι προσωπικές πληροφορίες ενός ατόμου είναι άμεσα διαθέσιμες σε κάποιον, ακόμα και αν το άτομο που χάνει την ιδιωτικότητα είναι αδιάφορο για το εάν άλλοι κατέχουν ορισμένες προσωπικές πληροφορίες γι' αυτόν (Davis, 2009). Επομένως η παράβαση της ιδιωτικότητας δεν είναι ξεκάθαρα οριοθετημένη.

Οι δύο παραπάνω αντιλήψεις της «καταλληλότητας» και της «διανομής» αναφέρονται στην ποσοτικοποίηση και την ανάγκη διαμόρφωσης κάποιου επιπέδου ιδιωτικότητας, δεν αναφέρονται στις συνθήκες που καθορίζουν τα όρια για την προστασία ή την παραβίασή της. Η έννοια της ιδιωτικότητας συνδέεται με τον έλεγχο των στοιχείων ή έναν ιδιαίτερο τύπο ελέγχου των ατόμων. Η ιδιωτικότητα του ατόμου είναι ο κεντρικός πυρήνας της ταυτότητάς του και καθορίζει την ελευθερία του και γι' αυτό τα άτομα που αποφασίζουν να γίνουν μέλη μιας κοινωνίας συμφωνούν να παραχωρήσουν μέρος της ελευθερίας και της ανεξαρτησίας τους (Mills, 2008). Επιπλέον οι ενέργειες κατά της ιδιωτικότητας αναφέρονται στην πρόκληση βλάβης (Mulligan et.al., 2016). Όμως η πρόσβαση και ο έλεγχος της προσωπικής πληροφορίας συνδέεται με τις πράξεις των ανθρώπων.

Συνήθως οι πληροφορίες που αφορούν τις προσωπικές πεποιθήσεις των ατόμων μπορούν να εκφραστούν από τα άτομα μέσα από τις πράξεις ή τις ενέργειές τους (Mills, 2008). Αυτές οι πληροφορίες ίσως προστατεύονται εν μέρει από τις αρχές της ιδιωτικότητας, αλλά κάποιες είναι εντελώς προσωπικές, όπως εκείνες που τα άτομα εκμυστηρεύονται στους φίλους, τους γιατρούς, τους δικηγόρους τους. Επιπλέον κάποιες προσωπικές πληροφορίες εκτίθενται οικειοθελώς, όταν τα άτομα συμπληρώνουν αιτήσεις σε δημόσιους φορείς, σε τράπεζες, σε εταιρείες αγοραπωλησιών, για την απόκτηση ταυτότητας ή άδειας οδήγησης. Με αυτόν τον τρόπο αυξάνεται η πρόσβαση στην προσωπική πληροφορία. Τότε η πρόκληση βλάβης εξαιτίας της παράβασης της προσωπικής ζωής οφείλεται σε κάποιον που ενεργεί παραβατικά και μπορεί να είναι το ίδιο το κράτος ή κάποιος εργαζόμενος ή και φίλος (Mulligan et.al., 2016). Βέβαια πάντα τίθεται το ζήτημα του βαθμού της παράβασης της ιδιωτικότητας.

Με τη βοήθεια της ΤΠΕ οι προσωπικές πληροφορίες αξιοποιούνται τόσο για την προστασία των πολιτών, όσο και για εμπορικούς σκοπούς. Όμως ο τρόπος με τον οποίο οι πληροφορίες συλλέγονται και διακινούνται δεν είναι πάντα γνωστός στα άτομα, καθώς το ενδιαφέρον εστιάζεται στον τρόπο αξιοποίησης της πληροφορίας που συνήθως προσεγγίζει την παραβίαση της ιδιωτικότητας (Waldo et.al., 2007). Συχνά έχει σημασία να γίνεται διάκριση μεταξύ του δράστη της παράβασης της ιδιωτικότητας και εκείνου του οποίου η ιδιωτικότητα χρειάζεται προστασία, μολοντί μπορεί να είναι και το ίδιο άτομο (Mulligan et.al., 2016). Βέβαια όταν τίθεται το ζήτημα για προστασία της ιδιωτικότητας το σημαντικό ερώτημα που τίθεται είναι ποιες είναι οι κοινωνικές αξίες που προστατεύονται όταν οι προσωπικές

πληροφορίες παραμένουν μυστικές (Mills, 2008). Σήμερα φαίνεται ότι γίνεται κυκλοφορία σημαντικού μέρους πληροφοριών που αφορούν τα άτομα, οπότε απαιτείται ένα πλαίσιο.

Οι κανόνες καθορίζουν αν το είδος των πληροφοριών που διακινούνται είναι κατάλληλο ή ακατάλληλο σε συγκεκριμένο πλαίσιο και υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Έτσι τα άτομα εμπιστεύονται στους φίλους τους πληροφορίες για την συναισθηματική τους ζωή και οι μαθητές τις επιδόσεις τους με τους εκπαιδευτικούς. Όμως οι παράγοντες που καθορίζουν την καταλληλότητα της πληροφορίας μεταβάλλονται συνεχώς (Nissenbaum, 2010). Τα βιβλία που διαβάζουμε, οι ταινίες που παρακολουθούμε, οι επιλογές στις μηχανές αναζήτησης, αφορούν τύπους πληροφοριών που διαχειρίζεται με επιτυχία η κοινωνία. Τότε δεν έχει τόσο σημασία η καταλληλότητα των πληροφοριών, όσο οι αρχές της μετάδοσης πληροφοριών, που καθορίζουν τις συνθήκες και τους όρους με τους οποίους γίνεται η μετάδοση.

Οι αρχές μετάδοσης των πληροφοριών στο πλαίσιο της φιλίας συνδέονται με την εμπιστευτικότητα, την αμοιβαιότητα και τον εξαναγκασμό (Nissenbaum, 2010). Η εμπιστευτικότητα ορίζει ότι το άτομο που λαμβάνει μία πληροφορία δεν επιτρέπεται να τη μοιράζεται με άλλους. Η αμοιβαιότητα ότι το άτομο μοιράζεται πληροφορία με κάποιον άλλο με την προϋπόθεση ότι αξίζει να λαμβάνει τις πληροφορίες. Ο εξαναγκασμός (*compulsion*) αναφέρεται στην υποχρέωση του ατόμου να αποκαλύψει συγκεκριμένους είδους πληροφορίες που κατέχει. Οπωσδήποτε η πληροφορία θα πρέπει να διαμοιράζεται εθελοντικά ή με την συγκατάθεση του ατόμου. Μάλιστα πολλές φορές η φιλία κρίνεται από τον τρόπο που διαχειρίζονται τα άτομα τις πληροφορίες που κατέχουν ο ένας για τον άλλο.

Η ιδιωτικότητα είναι σημαντική στην ακεραιότητα του πλαισίου και έχει άμεση σχέση τόσο με το δικαίωμα για τον έλεγχο της πληροφορίας, όσο και με τους περιορισμούς στην πρόσβαση στην πληροφορία για τους άλλους (Nissenbaum, 2010). Έτσι έχουμε αφενός περιορισμούς στην πρόσβαση στην πληροφορία, αφετέρου κανόνες που προσδιορίζουν την εχεμύθεια. Επομένως στις αρχές μετάδοσης της πληροφορίας το δικαίωμα για ιδιωτικότητα συνδέεται με το δικαίωμα ελέγχου του αντικειμένου της πληροφορίας, του αποστολέα και του παραλήπτη. Η παράβαση της ιδιωτικότητας δεν αναφέρεται στη συγκέντρωση πληροφοριών, αλλά στον τρόπο με τον οποίο αξιοποιούνται αυτές οι πληροφορίες (Waldo et.al., 2007). Στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ο διευθυντής του σχολείου ελέγχει πληροφορίες

σχετικές με τους μαθητές και το προσωπικό του σχολείου, οπότε αξιολογεί αν και ποιες πληροφορίες θα διακινήσει.

Όταν υπάρχουν καταγεγραμμένες πληροφορίες για τους μαθητές στο σχολείο, ένα είδος ηλεκτρονικού φακέλου, αυτό μπορεί να επηρεάζει θετικά ή αρνητικά την ιδιωτικότητα των μαθητών καθώς τα οφέλη από την πρόσβαση σε πληροφορίες φέρνουν στο προσκήνιο το ζήτημα της ιδιωτικότητας. Η ηθική συνδέεται με τις βλάβες που μπορούν να προκληθούν από τη ροή των πληροφοριών. Η μείωση στη ροή των πληροφοριών συνδέεται με την ελευθερία, την αυτονομία, τη δικαιοσύνη και τη βλάβη που υφίστανται οι μαθητές καθώς οι καταγεγραμμένες πληροφορίες τους ακολουθούν σε όλη τους τη μαθητική ζωή (Nissenbaum, 2010). Όμως, αν αυτές οι πληροφορίες είναι κατάλληλες και αποτελεσματικές μπορούν να έχουν θετικές συνέπειες. Οι συγκεντρωμένες πληροφορίες μπορούν να αξιοποιηθούν είτε για την αύξηση της ασφάλειας από παραβατικές συμπεριφορές των μαθητών, είτε για τη λήψη μέτρων με σκοπό τη βελτίωση των επιδόσεων των μαθητών.

Ένα πολύπλοκο ζήτημα που προκύπτει είναι η τήρηση ισορροπιών μεταξύ των συμφερόντων των ατόμων με εκείνα των κοινωνικών ομάδων. Πολλές φορές ο σωστός σχεδιασμός της μεταφοράς των πληροφοριών μπορεί να εξισορροπήσει τις κοινωνικές ανάγκες χωρίς να διακινδυνεύει τις προσωπικές πληροφορίες (Waldo et.al., 2007). Σήμερα παρόλο που δημιουργούνται πιέσεις για τη μείωση της ιδιωτικότητας σε σχέση με το κοινωνικό όφελος υπάρχουν εργαλεία για την προστασία της. Τέτοια εργαλεία είναι η αυτοπροστασία των ατόμων, τα τεχνολογικά εργαλεία που προσφέρουν ανωνυμία στο διαδίκτυο και κρυπτογράφηση των προσωπικών πληροφοριών και οι πολιτικές που θέτουν κανόνες για τη συγκέντρωση και αποθήκευση των πληροφοριών, για την πρόσβαση από τρίτους και την κοινοποίηση των πληροφοριών γενικά.

Το ηθικό ζήτημα για την ιδιωτικότητα προκύπτει όταν εμφανίζεται το ερώτημα αν είναι αξίωση ή δικαίωμα για κάποιο άτομο ο καθορισμός των πληροφοριών που πρέπει να γίνεται γνωστό στους άλλους. Φυσικά η δυσκολία αναφέρεται στον προσδιορισμό του δικαιώματος της ιδιωτικότητας το οποίο θα πρέπει να διαμοιράζεται με τον ίδιο τρόπο μεταξύ των ατόμων. Όμως οι κοινωνίες εν γένει προχωρούν σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις ανάγκες των νέων και η τεχνολογική εξέλιξη έχει δημιουργήσει τον ψηφιακό πολιτισμό μέσα στον οποίο υπάρχουν πολλές ευκαιρίες απόκτησης και διαμοιρασμού πληροφοριών. Έτσι έρχονται στο

προσκήνιο πολύπλοκα κοινωνικά προβλήματα όπως ο εκφοβισμός με τη νέα μορφή του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που πρέπει να αντιμετωπίζεται με υπευθυνότητα από την κοινωνία (McQuade, Colt & Meyer, 2009). Επειδή το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού διευρύνεται συνεχώς κυρίως μεταξύ των μαθητών είναι χρήσιμο να αναλυθεί λόγω των ηθικών αξιών που παραβιάζονται και των κοινωνικών και ψυχολογικών επιδράσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2. Ηλεκτρονικός εκφοβισμός

Η ανάπτυξη της ΤΠΕ έχει φέρει στο προσκήνιο συζητήσεις σε διεθνές επίπεδο για κανόνες που συνδέονται με την πρόσβαση, αξιολόγηση, διακίνηση και ιδιωτικοποίηση της πληροφορίας. Το άρθρο 13 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Convention on the Rights of the Child: CRC) ορίζει ότι τα παιδιά «έχουν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης, που συμπεριλαμβάνει την ελευθερία να αναζητούν, να λαμβάνουν και να μεταδίδουν πληροφορίες και ιδέες κάθε είδους, ανεξάρτητα από σύνορα, προφορικά, γραπτά ή σε έντυπη μορφή, με τη μορφή τέχνης ή μέσω οποιουδήποτε άλλου μέσου επιλογής του παιδιού». Όμως αυτή η ελευθερία υφίσταται περιορισμούς, ώστε να προστατεύει τόσο τα ίδια τα παιδιά, όσο και άλλα άτομα. Έτσι οι γονείς, οι δημόσιες αρχές και οι εταιρείες πληροφορικής είναι υπεύθυνοι για τον προσδιορισμό του περιεχομένου των πληροφοριών στις οποίες έχουν πρόσβαση και μπορούν να διαδώσουν οι μαθητές (UNICEF, 2017). Οι περιορισμοί στο διαδικτυακό υλικό και τις πληροφορίες δεν μπορούν να γίνονται σε βάρος της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας των παιδιών.

Τα παιδιά έχουν το προβάδισμα στην αξιοποίηση των σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και του διαδικτύου σε σχέση με τους ενήλικες και δυστυχώς ο εκφοβισμός μαθητών από τους συμμαθητές τους έχει πλέον επεκταθεί από τη σχολική αυλή στον αχανή χώρο του διαδικτύου. Αυτό προκύπτει από τις εντάσεις στις σχέσεις των εφήβων, που πλέον εξελίσσονται σε ένα επικίνδυνο περιβάλλον, όπου τα άτομα που στερούνται ηθικών αρχών και συμπεριφορών ή ηγετικών ικανοτήτων αλληλεπιδρούν με τους συνομήλικους τους (Notar, Padgett & Roden, 2013). Δεδομένου του μεγάλου αριθμού των νέων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο η θυματοποίηση μέσω των ηλεκτρονικών μέσων αποτελεί ένα νέο χώρο έρευνας που απασχολεί κυρίως του ψυχολόγους (Mitchell, Ybarra & Finkelhor, 2007). Τα γενικά στοιχεία του εκφοβισμού είναι η πρόθεση του δράστη να βλάψει, η ασύμμετρη ισχύς του ως προς το θύμα, η επανάληψη των ενεργειών του και ότι τα θύματα δεν μπορούν να αμυνθούν (Campbell, 2007). Παρακάτω γίνεται προσπάθεια προσδιορισμού

των παραμέτρων του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν από αυτό το σύγχρονο φαινόμενο.

2.1 Χαρακτηριστικά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι μία συγκαλυμμένη μορφή προφορικού και γραπτού εκφοβισμού που δύσκολα προσδιορίζεται αφού περιλαμβάνει διαφορετικού τύπου συμπεριφορές. Συνήθως τα θύματα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι άτομα που αντιμετωπίζουν διάφορα εκπαιδευτικά και κοινωνικά προβλήματα (Notar et.al., 2013). Επίσης υπάρχουν διαφορετικές ηλικίες εμπλεκόμενων, αλλά το κεντρικό ενδιαφέρον προσδιορίζεται μεταξύ μαθητών σχολείων, μολονότι είναι γεγονός, ότι οι εκπαιδευτικοί συχνά πέφτουν θύματα εκφοβισμού από τους μαθητές τους (Kowalski, Limber & Agaston, 2008). Εξαιτίας του μεγάλου αριθμού των νέων που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο έχει μεγάλη σημασία η κατανόηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και των επιδράσεων του.

Συνήθως οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται είναι κακόβουλα ή απειλητικά μηνύματα σε κινητά τηλέφωνα ή ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή διαβίβαση εμπιστευτικών μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου σε όλες τις επαφές εξευτελίζοντας έτσι τον αρχικό αποστολέα. Επιπλέον μέσα από την τεχνολογία της επικοινωνίας και σε χώρους όπου μπορούν να επικοινωνούν πολλά άτομα μαζί (*chat rooms*), διακινούνται προσβλητικά σχόλια ακόμη και φωτογραφίες για άλλους. Ακόμη δημιουργούνται και ψηφοφορίες σε ιστοσελίδες για την ανάδειξη ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των μαθητών που έχουν στόχο την ενόχλησή τους. Όπως φαίνεται ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός έχει πολλές μεθόδους όμως είναι ενδιαφέρον να προσδιοριστούν τα χαρακτηριστικά των μαθητών που το προκαλούν.

Στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό εμπλέκονται κυρίως μαθητές σε μικρές ηλικίες και διαφοροποιείται ανάλογα με το φύλο. Τα κορίτσια είναι πιο πιθανό να ενοχλούνται με τη διάδοση φημών σεξουαλικού κυρίως περιεχομένου. Επιπλέον είναι ενδιαφέρον ότι τα κορίτσια είναι πιθανό να είναι τόσο θύματα, όσο και δράστες, ενώ τα αγόρια εμπλέκονται στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό πιο συχνά απ' ό,τι τα κορίτσια και συνήθως από ανία (Kowalski et.al., 2008). Παρόλο που τα μικρότερα παιδιά φαίνεται να εμπλέκονται λιγότερο στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και αυτό επειδή μάλλον δεν είναι εξοικειωμένα με την ΤΠΕ

(Campbell, 2007), η ηλικία των εμπλεκόμενων συνεχώς μικραίνει. Όμως είναι σημαντικό ότι πολλοί νέοι θεωρούν ότι οι διαδικτυακές προσβολές, παρενοχλήσεις ή απειλές είναι μέρος της ενασχόλησής τους με το διαδίκτυο και εξαρτάται από τις ικανότητες τους ο τρόπος με το οποίο θα τις αντιμετωπίσουν (McQuade et.al., 2009).

Η ψηφιακή εποχή δημιουργεί νέες περίπλοκες καταστάσεις που προκαλούν επιβλαβείς συμπεριφορές και γίνεται πιο επιτακτική η ανάγκη προσδιορισμού των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων. Ο εκφοβισμός χαρακτηρίζεται από την επιθετική συμπεριφορά, την ανισορροπία ισχύος μεταξύ του θύματος και του θύτη και γενικά είναι μία επαναλαμβανόμενη κατάσταση, όμως ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός διαφοροποιείται από τον εκφοβισμό στην αυλή του σχολείου, ως προς την ανωνυμία του δράστη (Kowalski et.al., 2008). Η ψηφιακή εποχή δίνει τη δυνατότητα στους μαθητές να λένε, γράφουν ή κάνουν πράγματα που δεν μπορούν να κάνουν δια ζώσης. Έτσι μπορούν να εκδηλώνουν τον θυμό τους για τη ζωή που ζουν ή να ελέγχουν κάτι/κάποιον μέσω του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Με αυτό τον τρόπο φαίνεται ότι μεταθέτουν στους άλλους τον εσωτερικό τους εαυτό.

Το κοινωνικό άγχος (*social anxiety*) συνδέεται άμεσα με τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, καθώς όσο μεγαλύτερο είναι το κοινωνικό άγχος, τόσο πιο συχνά ο μαθητής θα προσπαθήσει να εκφοβίσει κάποιον στο διαδίκτυο (Kowalski et.al., 2008). Με αυτό τον τρόπο θεωρούν ότι κερδίζουν δύναμη, εκτονώνουν την ενέργειά τους, νιώθουν ικανοποίηση, αποκτούν κύρος. Βέβαια υπάρχουν εκείνοι που προκαλούν εκφοβισμό με σκοπό να υποβιβάσουν ή να πληγώσουν το θύμα τους και άλλοι οι οποίοι στέλνουν μηνύματα εκφοβισμού ή εξευτελισμού των συμμαθητών τους απλά επειδή βαριούνται και θέλουν έτσι να προκαλέσουν κάποιον απλά για να διασκεδάσουν. Τελικά όποια και αν είναι τα κίνητρα, η πράξη έχει αντίκτυπο στον άλλο μαθητή ακόμη κι αν δεν τον γνωρίζει προσωπικά.

Η ανωνυμία κατά την επικοινωνία που παρέχεται από τα ηλεκτρονικά μέσα δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να κρύβονται πίσω από ψευδώνυμα, να αποφεύγουν τον κίνδυνο τιμωρίας ή κοινωνικής απόρριψης. Αυτά τα άτομα συνήθως ζουν σε έναν φανταστικό κόσμο και αποστασιοποιημένα από την προσωπική ευθύνη καταφεύγουν ευκολότερα στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό (Kowalski et.al., 2008). Αλλωστε οι θύτες λόγω της τεχνολογίας δεν έχουν άμεση επαφή με εκείνον που εκφοβίζουν για να αντιλαμβάνονται τη συναισθηματική αντίδραση των θυμάτων τους. Έτσι κάνουν και λένε πράγματα στον κυβερνοχώρο που είναι

απίθανο να πράξουν προσωπικά και δεν έχουν την επίγνωση ότι κάνουν κάτι λανθασμένο και βλάπτουν τον άλλον (Kowalski & Limber, 2007; McQuade et.al., 2009). Αυτό μπορεί να έχει σοβαρές συνέπειες στα άτομα που υφίστανται τον εκφοβισμό.

Η επικοινωνία με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων έχει γίνει το μέσο για να παρενοχλούνται, γελοιοποιούνται και να δυσφημίζονται παιδιά και έφηβοι (Willard, 2007). Οι μαθητές που υφίσταται ηλεκτρονικό εκφοβισμό μπορεί να είναι άτομα αδύναμα. Όμως έρευνα των Mitchell et.al. (2007) δείχνει ότι η διαδικτυακή θυματοποίηση μπορεί να αφορά άτομα που προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα και δεν περιορίζεται σε εκείνα με εμφανή σημάδια δυστυχίας, απομόνωσης ή έλλειψης υποστήριξης και καθοδήγησης από τους γονείς. Η παρενόχληση συνήθως ξεκινά με «αθώα» πειράγματα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή μηνυμάτων και συνεχίζει να γίνεται πιο επιτακτικά και με πολλαπλούς τρόπους. Συνήθως τα θύματα δεν γνωρίζουν τον αριθμό των ατόμων που συμμετέχουν στον εκφοβισμό και επιπλέον δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν τον άγνωστο εχθρό (Kowalski & Limber, 2007). Οι μαθητές που υφίσταται εκφοβισμό δεν μπορούν να αντιληφθούν από ποιον ή ποιους λαμβάνουν τα ενοχλητικά μηνύματα ή σχόλια και αυτό έχει σοβαρές επιπτώσεις.

Τα τεχνολογικά μέσα παρέχουν ευελιξία για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, όμως τα θύματα είναι αδύνατον να παρέμβουν και να ελέγξουν την κατάσταση (McQuade et.al., 2009). Μάλιστα προσπαθούν να απαλλαγούν από τα κακόβουλα μηνύματα με το κλείσιμο του υπολογιστή ή του κινητού τηλεφώνου, όμως αυτό δε σημαίνει ότι απαλλάσσονται από τα ενοχλητικά σχόλια που μπορούν να διακινούνται στο διαδίκτυο (Kowalski et.al., 2008). Αυτό έχει σαν συνέπεια τα άτομα να οδηγούνται στην κατάθλιψη ειδικά όταν υπάρχουν σεξουαλικού περιεχομένου στοιχεία στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, αν και στοιχεία δεν είναι επαρκή (Mitchell et.al., 2007). Επιπλέον, παρόλο που ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός αρχίζει με την ανωνυμία του εικονικού περιβάλλοντος, επηρεάζει τις σχολικές επιδόσεις των θυμάτων (Shariff, 2005) καθώς είναι φοβισμένοι και νιώθουν ότι δεν ανήκουν κάπου (Kowalski et.al., 2008). Ακόμη πολλές φορές οι μαθητές που δεν μπορούν να αντιδράσουν στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό οδηγούνται σε αυτοκαταστροφικές συμπεριφορές (Notar et.al., 2013). Έτσι είναι χρήσιμο να γίνονται προσπάθειες για την πρόληψη και την αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

2.2 Πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι κοινωνικό φαινόμενο όλων των αναπτυγμένων χωρών όπου τα άτομα κατέχουν σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας. Μέσα από την ανωνυμία, την απεμπλοκή από συναισθηματισμούς και την πλαστοπροσωπία, η επικοινωνία αυτή συχνά γίνεται με σκοπό την παρενόχληση, τη δυσφήμιση, την έκθεση, τον αποκλεισμό, τον εκβιασμό, την ηλεκτρονική καταδίωξη του Άλλου, με σημαντικές πολλές φορές επιπτώσεις στα παιδιά. Έτσι λόγω της ανωνυμίας, της συμμετοχής ενός απείρου αριθμού ατόμων, και της ευρύτητας της σεξουαλικής παρενόχλησης στο διαδίκτυο είναι πρόκληση για το σχολείο η εποπτεία και η παρακολούθηση του σύγχρονου φαινομένου του ηλεκτρονικού εκφοβισμού (Shariff, 2005). Συνήθως ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός γίνεται εκτός σχολείου και κυρίως στο σπίτι, αυτό ίσως περιορίζει το ρόλο του σχολείου στην αντιμετώπιση της κατάστασης, όχι όμως και της πρόληψης.

Η αντιμετώπιση του προβλήματος του ηλεκτρονικού εκφοβισμού έχει αφετηρία την πρόληψη. Στην έρευνα των Kowalski et.al. (2008) οι μαθητές αναφέρουν ότι σπάνια οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί τους έχουν μιλήσει για τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό, παρόλο που έχουν γίνει συζητήσεις για την ασφάλεια στο διαδίκτυο. Όμως το σχολείο έχει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση των μαθητών στο θέμα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, τη θέσπιση περιορισμών στην αξιοποίηση και τη διακίνηση της πληροφορίας και της επικοινωνίας, την οργάνωση δράσεων με στόχο την πρόληψη και την παρέμβαση όταν χρειάζεται με τη λήψη μέτρων κατά των παραβατών (McQuade et.al., 2009). Βέβαια όσο διευρύνεται το πρόβλημα, τα σχολεία έχουν σημαντικό ρόλο για την πρόληψη του φαινομένου του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Στο χώρο του σχολείου ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να γίνει με την αξιοποίηση των κινητών τηλεφώνων. Όμως η νομοθεσία απαγορεύει την κατοχή κινητών τηλεφώνων από τους μαθητές στο χώρο του σχολείου κάτι που δεν τηρείται, καθώς οι γονείς θεωρούν ότι με αυτό τον τρόπο μπορούν να επικοινωνούν με τα παιδιά τους σε έκτακτες καταστάσεις. Επειδή ο αριθμός των μαθητών που φέρνουν κινητά στα σχολεία είναι πολύ μεγάλος η αυστηρή απαγόρευση φαίνεται να είναι ακραία και ανεφάρμοστη (McQuade et.al., 2009). Επιπλέον το σχολείο επιτρέπει στους μαθητές να αξιοποιούν ορισμένα δίκτυα ή ιστοσελίδες

στο σχολείο, παρόλο που οι μαθητές με τα κινητά τους έχουν τη δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης με τη συγκατάθεση των γονιών τους, που πληρώνουν την αντίστοιχη υπηρεσία. Το σχολείο προσπαθεί να ισορροπήσει την ανεξέλεγκτη χρήση της τεχνολογίας με τη θέσπιση του κατάλληλου πλαισίου.

Η αποδοχή της πολιτικής του σχολείου για τη χρήση της τεχνολογίας από τους γονείς και τους μαθητές τους καθιστά υπεύθυνους για την εφαρμογή του αντίστοιχου κανονισμού. Βέβαια ο κανονισμός δεν μπορεί να περιλαμβάνει απαγόρευση της χρήσης της τεχνολογίας, αλλά να στοχεύει στην ασφάλεια κατά τη χρήση του διαδικτύου και την ηθική διδασκαλία των μαθητών με απώτερο σκοπό την πρόληψη της βίας στο σχολείο (McQuade et.al., 2009). Οι μαθητές χρησιμοποιούν την τεχνολογία για τις εργασίες που τους αναθέτουν στο σχολείο και αυτό καθιστά επιτακτική την προσοχή και την καθιέρωση κωδίκων δεοντολογίας για την αξιοποίηση του διαδικτύου και των κινητών τηλεφώνων από τους μαθητές (Shariff, 2005). Ειδικά για την πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού το σχολείο πρέπει οπωσδήποτε να πάρει μέτρα με την εκπόνηση ειδικών προγραμμάτων πρόληψης με αφετηρία την κατάρτιση των εκπαιδευτικών.

Η εκπαίδευση του προσωπικού των σχολείων, διευθυντών και εκπαιδευτικών, των μαθητών και των γονέων σε ζητήματα πρόληψης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι σκόπιμο να στοχεύει στην πλήρη αξιολόγηση του σύνθετου προβλήματος (Kowalski et.al., 2008; McQuade et.al., 2009). Όμως μόνο η αναγνώριση του προβλήματος δεν προϋποθέτει την πλήρη κατανόηση του, αν δεν αντιμετωπιστεί το χάσμα που υπάρχει μεταξύ των ενήλικων και των μαθητών (McQuade et.al., 2009). Γι' αυτό είναι χρήσιμη η αξιοποίηση μεθόδων που έχουν ήδη χρησιμοποιηθεί με θετικά αποτελέσματα, ώστε να γίνει αξιολόγηση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού με ερωτήματα στους μαθητές σχετικά με το πως και που συμβαίνει, πως αντιλαμβάνονται τις προσβλητικές συμπεριφορές και αν ενημερώνονται οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί για το ζήτημα. Με αυτό τον τρόπο μπορούν να προκύψουν πολιτικές και στρατηγικές που θα προλαμβάνουν τον εκφοβισμό στο σχολείο.

Σήμερα στα σχολεία υπάρχουν προγράμματα που στοχεύουν στην ασφάλεια στο διαδίκτυο. Όμως θα ήταν χρήσιμη η ξεκάθαρη αναφορά στην δεοντολογία που αφορά τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τους κινδύνους στο διαδίκτυο (Kowalski et.al., 2008). Παρόλο που υπάρχουν εκπαιδευτικοί που δεν είναι ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με την ΤΠΕ, είναι σκόπιμο να μπορούν

να αναγνωρίζουν τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό που επηρεάζει τους μαθητές και το σχολικό περιβάλλον (McQuade et.al., 2009). Η εκπαίδευσή τους είναι απαραίτητο να περιλαμβάνει τους τρόπους επικοινωνίας των μαθητών, καθώς οι ενήλικες συνήθως δεν αντιλαμβάνονται πως και τι διακινούν οι μαθητές στο διαδίκτυο ή το κινητό τηλέφωνο. Η καλύτερη πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού στα σχολεία είναι η επίβλεψη και η παρακολούθηση (McQuade et.al., 2009).

Στα προληπτικά μέτρα των σχολείων συμπεριλαμβάνεται η παρακολούθηση των μαθητών στο χώρο του σχολείου κατά τη χρήση των κινητών και των υπολογιστών. Συνήθως τα σχολεία χρησιμοποιούν φίλτρα και φραγή σε κάποιες ιστοσελίδες, αλλά οι μαθητές είναι πιο εξοικειωμένοι με την τεχνολογία και παρεμβαίνουν εύκολα. Στην έρευνα των McQuade et.al. (2009) οι διευθυντές δήλωσαν ότι είναι δύσκολη η αποτελεσματική επίβλεψη των μαθητών λόγω του μεγάλου αριθμού μαθητών και του μεγέθους των συσκευών, που χρησιμοποιούνται ταχύτατα και κρύβονται εύκολα. Εξάλλου οι μαθητές βρίσκουν πάντα τρόπους να ξεφεύγουν από τα συστήματα φιλτραρίσματος. Έτσι η επίβλεψη χρειάζεται άλλες μεθόδους, όπως η παρακολούθηση των δραστηριοτήτων όσων χρησιμοποιούν τις ηλεκτρονικές συσκευές, η αξιοποίηση έμπιστων μαθητών για πληροφορίες σχετικά με τα ενδιαφέροντα των μαθητών και γενικά η εστίαση σε ότι έχει σχέση με την ηλεκτρονική επικοινωνία των μαθητών (McQuade et.al., 2009). Με αυτό τον τρόπο ενημερώνονται οι γονείς για να προλαμβάνουν ή να αντιμετωπίζουν φαινόμενα σχολικού εκφοβισμού στο σπίτι.

Οι καταρτισμένοι εκπαιδευτικοί ενημερώνουν τους μαθητές για τον ασφαλή τρόπο επικοινωνίας στο διαδίκτυο και τους εκπαιδεύουν να ξεχωρίζουν τον ασφαλή ή όχι χώρο που επισκέπτονται στο διαδίκτυο. Επιπλέον καθοδηγούνται να δίνουν χώρο στους μαθητές να συζητούν τα μηνύματα που λαμβάνουν από τους συμμαθητές τους και ποια από αυτά τους ενοχλούν (Kowalski et.al., 2008). Ακόμη οι μαθητές μαθαίνουν ότι το προσωπικό τους προφίλ στο διαδίκτυο θα τους συνοδεύει και στο μέλλον λόγω της εύκολης διακίνησης της πληροφορίας. Όμως είναι σημαντικό το σχολείο να φροντίζει πέρα από τα υψηλά γνωστικά επίπεδα των μαθητών και τη διαμόρφωση του χαρακτήρα των μαθητών (McQuade et.al., 2009). Το σχολείο είναι εκείνο που εξασφαλίζει την ανάπτυξη των κοινωνικών, συναισθηματικών και ηθικών δεξιοτήτων των νέων. Από τη στιγμή που η τεχνολογία έχει διεισδύσει στη ζωή των μαθητών είναι απαραίτητη η εκπαίδευσή τους στη διαφύλαξη της

ασφάλειας τους και την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης με υπευθυνότητα.

Η ανωνυμία στο διαδίκτυο βοηθάει στην ανάπτυξη μη υγιών κοινωνικών συμπεριφορών από τους μαθητές. Όμως η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης από τους εκπαιδευτικούς, και τους γονείς βέβαια, δίνει χώρο στους μαθητές να μιλήσουν για συμπεριφορές εκφοβισμού. Πολλές φορές μαθητές που γίνονται μάρτυρες φαινομένων ηλεκτρονικού εκφοβισμού δεν γνωρίζουν πως να ενεργήσουν, αλλά με την κατάλληλη εκπαίδευση στην τάξη, από τον μέντορα εξειδικευμένο εκπαιδευτικό με αντίστοιχες δράσεις, όπως το παιχνίδι ρόλων και οι συζητήσεις, μπορούν να αναφέρουν τις συμπεριφορές που έχουν παρατηρήσει (Kowalski et.al., 2008). Αυτοί οι μαθητές μπορούν να αναλάβουν ευθύνες και να στηρίξουν τους συμμαθητές τους, που βρίσκονται σε δύσκολή θέση, με θετικά σχόλια ή μηνύματα.

Στο σχολείο έχει μεγάλη σημασία η δημιουργία συνεκτικού και υποστηρικτικού κλίματος με τη βοήθεια μαθητών, που έχουν αναπτύξει δεξιότητες και συμπεριφορές, ώστε να λειτουργήσουν σαν μέντορες για την ασφάλεια στο διαδίκτυο και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό (Kowalski et.al., 2008). Η εκπαίδευση των ατόμων στην ασφάλεια και προστασία στο διαδίκτυο και η καθημερινή τους εξάσκηση ώστε να τους γίνει συνήθεια κάθε φορά που χρησιμοποιούν το διαδίκτυο είναι μία γενική στρατηγική (McQuade et.al., 2009). Υπάρχουν πολλά πράγματα που μπορούν να γίνουν για την πρόληψη του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Πολλές φορές όμως οι συμβουλές για αυτοπροστασία δεν εσωτερικεύονται με αποτέλεσμα τα άτομα να μην κάνουν τις απαραίτητες τροποποιήσεις στη συμπεριφορά τους ώσπου να θυματοποιηθούν (McQuade et.al., 2009). Έτσι προκύπτει πλέον η ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου με τις κατάλληλες παρεμβάσεις.

2.3 Παρέμβαση/αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Πέρα από τις στρατηγικές για την πρόληψη του φαινομένου ηλεκτρονικού εκφοβισμού το σχολείο συχνά αντιμετωπίζει καταστάσεις τις οποίες πρέπει να ερευνήσει και να πάρει μέτρα. Γι' αυτό χρειάζεται να είναι προετοιμασμένο να χειριστεί αναφορές τόσο των μαθητών όσο και εκπαιδευτικών που γίνονται θύματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Συνήθως δημιουργούνται ανησυχίες για τα όρια της εξουσίας και της ευθύνης του διευθυντή του

σχολείου. Η «εξουσία» αναφέρεται στο δικαίωμα επιβολής ποινής με εξισορρόπηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης των μαθητών και της ασφάλειας των και η «ευθύνη» συνδέεται με τη νομική υποχρέωση για λήψη μέτρων προς όφελος της ασφάλειας των μαθητών (Willard, 2007). Ο μαθητής που προκαλεί ηλεκτρονικό εκφοβισμό δημιουργεί πρόβλημα στη λειτουργία του σχολείου ή παρεμβαίνει στο δικαίωμα του μαθητή που θυματοποιείται για ένα περιβάλλον που ευνοεί τη μάθηση (Notar et.al., 2013). Το σχολείο έχει υποχρέωση να αναλάβει δράση όταν αναφέρονται φαινόμενα ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Οι στρατηγικές που απαιτούνται δεν διαφέρουν σημαντικά από εκείνες που εφαρμόζονται σε άλλες βίαιες καταστάσεις μεταξύ μαθητών. Οι προφορικές νουθεσίες στους δράστες με αυστηρές προειδοποιήσεις για τη λήψη νέων μέτρων σε επαναλαμβανόμενες παραβάσεις, η συμμετοχή σε ειδικές δράσεις μετά το τέλος των μαθημάτων, η στενή παρακολούθηση των διαδικτυακών δραστηριοτήτων του μαθητή, εφόσον είναι εφικτό, ο αποκλεισμός από εξωσχολικές δραστηριότητες και η αποβολή από την τάξη είναι μέτρα που μπορούν να αξιοποιηθούν από τη διεύθυνση και τους εκπαιδευτικούς του σχολείου (McQuade et.al., 2009). Οι ενήλικες που είναι υπεύθυνοι για την εποπτεία των μαθητών είναι απαραίτητο να διαθέτουν την κατάλληλη τεχνογνωσία και κατανόηση του περιβάλλοντος, ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις ανάγκες (Notar et.al., 2013).

Οπωσδήποτε ο διευθυντής και οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι προετοιμασμένοι για τις απαιτούμενες παρεμβάσεις σε φαινόμενα ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Στην περίπτωση που κάποιος μαθητής αναφέρει το φαινόμενο ο διευθυντής και οι εξειδικευμένοι εκπαιδευτικοί μπορούν να εξακριβώσουν το μέγεθος του προβλήματος με τη συγκέντρωση πληροφοριών (McQuade et.al., 2009). Έτσι όταν πρόκειται μόνο για ένα απλό αρνητικό σχόλιο που δεν έχει επαναληφθεί, τυπικά η πρώτη αντίδραση είναι η υπόδειξη στον μαθητή να αγνοήσει τη συμπεριφορά του συμμαθητή του, γιατί μάλλον ο δράστης προσπαθεί να εντοπίσει την αντίδραση του συμμαθητή του (Kowalski et.al., 2008). Η επιβολή κυρώσεων χωρίς άλλη προσπάθεια θα μπορούσε να δημιουργήσει μεγαλύτερο πρόβλημα επιτείνοντας τις προσπάθειες εκφοβισμού από τον δράστη και χωρίς να μπορούν να ελεγχθούν (Willard, 2007). Σημασία έχει το σχολείο να δείξει μηδενική ανοχή σε φαινόμενα ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

Όταν ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός συμβαίνει στο χώρο του σχολείου ή συνδέεται με το σχολείο, τότε το σχολείο θα πρέπει οπωσδήποτε να παρέμβει. Έτσι χρειάζονται μέτρα όπως συστάσεις ή τιμωρία του δράστη, παραπομπή σε συμβουλευτικές ομάδες που θα του δώσουν τη δυνατότητα να αναλογιστεί την πράξη του, μέτρα ασφαλείας κατά τη χρήση των ηλεκτρονικών συσκευών του σχολείου, επικοινωνία με τους γονείς και αν κριθεί απαραίτητο, με την αστυνομία (McQuade et.al., 2009). Το σχολείο έχει ευθύνη ως προς τη φροντίδα του μαθητή που υφίσταται τον εκφοβισμό, που προέρχεται από το ερώτημα αν προκάλεσε, ενθάρρυνε, δέχτηκε, ανέχτηκε ή απέτυχε να διορθώσει με τις παρεμβάσεις του μία αρνητική κατάσταση (Willard, 2007). Οπωσδήποτε είναι απαραίτητο η διεύθυνση του σχολείου να συζητήσει ατομικά με τους εμπλεκόμενους μαθητές και να τους προειδοποιήσει, ώστε να μην υπάρξουν αντίποινα από κάθε πλευρά (Kowalski et.al., 2008). Επιπλέον να γίνονται συστάσεις για την παραβίαση των κανόνων συμπεριφοράς του σχολείου. Όμως υπάρχουν περιορισμοί στην αντιμετώπιση καταστάσεων ηλεκτρονικού εκφοβισμού που συμβαίνουν εκτός σχολείου.

Το σχολείο δυσκολεύεται να παρακολουθήσει τις διαδικτυακές δραστηριότητες των μαθητών αφού ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός γίνεται συνήθως έξω από τα όρια εποπτείας του, κυρίως στο σπίτι και αυτό εγείρει σημαντικά νομικά ερωτήματα (Shariff, 2005). Το πρώτο θέμα που έχει να αντιμετωπίσει το σχολείο είναι η νομιμότητα της παρέμβασης με τον προσδιορισμό των ορίων της εποπτείας του. Όταν ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός υφίσταται εκτός σχολείου πολλοί διευθυντές σχολείων διστάζουν να εμπλακούν για να μην κατηγορηθούν για παραβίαση της νομοθεσίας (Notar et.al., 2013). Οπωσδήποτε το σχολείο ευθύνεται για την εκπαίδευση των μαθητών σε κοινωνικά αποδεκτή συμπεριφορά που πρέπει να ακολουθείται κι εκτός σχολείου (Shariff, 2005; Notar et.al., 2013). Οι γονείς των μαθητών που υφίστανται ηλεκτρονικό εκφοβισμό συχνά προστρέχουν στο σχολείο για να ζητήσουν βοήθεια, αλλά το σχολείο έχει περιορισμένες δυνατότητες να τιμωρήσει τους μαθητές για δραστηριότητες εκτός σχολείου κι έτσι οι γονείς των θυμάτων ενοχοποιούν το σχολείο που δεν προστατεύει τα παιδιά τους (Shariff, 2005; McQuade et.al., 2009). Βέβαια η συνεργασία του σχολείου με τους γονείς είναι απαραίτητη και χρήσιμη.

Στην περίπτωση που καταγγέλλεται ηλεκτρονικός εκφοβισμός που υφίσταται στο σπίτι είναι σκόπιμη η διερεύνηση του ζητήματος και αν χρειαστεί γίνεται ενημέρωση των γονέων του δράστη για να αναλάβουν την ευθύνη και το ίδιο μπορεί να γίνει και με τους γονείς των

μαθητών που είναι μάρτυρες σε αντίστοιχες καταστάσεις (McQuade et.al., 2009). Το σχολείο αναλαμβάνει την αποστολή ενημερωτικών σημειωμάτων στους γονείς όλων των μαθητών του σχολείου, όταν έχει συγκεντρώσει στοιχεία ηλεκτρονικού εκφοβισμού (Kowalski et.al., 2008). Επιπλέον συστήνει στους γονείς να αφαιρέσουν το βλαπτικό υλικό, να παρακολουθούν την δραστηριότητα του παιδιού τους στο διαδίκτυο, να μπλοκάρουν τη λήψη ανεπιθύμητων μηνυμάτων με τη χρήση φίλτρων και να αποθηκεύουν τα ενοχλητικά μηνύματα, ώστε να υπάρχουν στοιχεία για την περίπτωση που συνεχίζονταν η αποστολή τους (Kowalski et.al., 2008). Οποσδήποτε απαιτούνται δράσεις.

Τόσο οι γονείς, όσο και το σχολείο είναι ανάγκη να αναλάβουν δράση και αν τα μέτρα που λαμβάνουν οδηγούν σε αδιέξοδο, τότε είναι απαραίτητη η παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων. Η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να συστήσει στους γονείς του θύματος την καταγγελία στις αστυνομικές αρχές, παρόλο που είναι ένα ακραίο μέτρο αντιμετώπισης του δράστη (McQuade et.al., 2009). Οποσδήποτε το σχολείο πρέπει να λάβει διορθωτικά μέτρα όταν ενημερωθεί για βλάβες που προκαλούνται σε μαθητή από επιβλαβή σχόλια που διακινούνται ηλεκτρονικά σε βάρος του (Willard, 2007). Στα μέτρα αντιμετώπισης που έπονται των προληπτικών είναι χρήσιμη η συμμετοχή των μαθητών για την διαμόρφωση στάσεων και συμπεριφορών.

Το σχολείο χρειάζεται να ενδυναμώσει τις κοινωνικές δεξιότητες των ατόμων που επηρεάζουν την παρουσία τους στο σχολείο. Μάλιστα τους μαθητές που έχουν υποστεί εκφοβισμό μπορούν να αξιοποιηθούν σαν διαμεσολαβητές για τον περιορισμό του σχολικού εκφοβισμού (Kowalski et.al., 2008). Ακόμη για την αντιμετώπιση του ηλεκτρονικού εκφοβισμού το σχολείο μπορεί να παρέμβει με την αξιοποίηση της «αποκαταστατικής δικαιοσύνης» (*restorative justice*), όπου οι εμπλεκόμενοι μαθητές έρχονται αντιμέτωποι ο ένας με τον άλλο και το μεν θύμα εκθέτει την επίδραση που υφίσταται και ο δράστης απολογείται για τις πράξεις του (Kowalski et. al., 2008). Η εφαρμογή ενός τέτοιου προγράμματος είναι χρονοβόρα κι έγκειται στην υπευθυνότητα του διευθυντή του σχολείου. Πολλά πράγματα μπορούν να γίνουν για την υποστήριξη των ατόμων που υφίστανται ηλεκτρονικό εκφοβισμό ή και παράβαση της ιδιωτικότητας τους μέσω της εξάπλωσης της ΤΠΕ.

Η αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων με την ανωνυμία των χρηστών και την επιβουλή που προδιαθέτουν, εγείρουν πολλά φιλοσοφικά ζητήματα που αφορούν την ευθύνη, την υπευθυνότητα, τη δικαιοσύνη, την αποδοχή του Άλλου, τη φιλία, την αυτονομία, την ελευθερία, έννοιες που συμπεριλαμβάνονται στις αρχές που διέπουν την εκπαίδευση των μαθητών και συνδέεται άμεσα με την ηγεσία της εκπαίδευσης που αναλαμβάνει την ευθύνη. Στη συνέχεια θα εντοπίσουμε τα πιο πάνω ζητήματα, στην αρεταϊκή φιλοσοφία του Αριστοτέλη που ενδιαφέρεται για τις αξίες που διαμορφώνουν τον ηθικό χαρακτήρα των ατόμων και τη δεοντολογική φιλοσοφία του Καντ που αναφέρεται στις δεσμεύσεις των ατόμων να ενεργούν σύμφωνα με ηθικές αρχές και κανόνες (Donlevy & Walker, 2011) και θα κάνουμε συνδέσεις με τα φαινόμενα της παραβίασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3. Η ηθική εκπαιδευτική ηγεσία

Το σχολείο σαν οργανισμός εμπεριέχει διαφορετικές οντότητες και πολύπλοκα φαινόμενα και καταστάσεις. Έτσι είναι χρήσιμο να βλέπουμε την «μεγάλη εικόνα», που βοηθάει να κατανοούμε τα κύρια χαρακτηριστικά του, τα στοιχεία που το συνθέτουν και τις σχέσεις τους (Μπουραντάς, 2005). Επιπλέον το σχολείο είναι ένα σύστημα, μια ολότητα που λειτουργεί μέσα σε ένα κλειστό περιβάλλον, στο οποίο πρωταρχικό ρόλο έχει ο ηγέτης/διευθυντής. Ο διευθυντής του σχολείου σαν ηγέτης είναι αυτός που θα πρέπει να κατανοήσει το σχολείο σαν ολότητα αποτελούμενη από διαφορετικά μέρη που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Το μοντέλο της επιτυχημένης επιχείρησης εμπεριέχει επτά παραμέτρους που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, την ιδεολογία, τις στρατηγικές, τους ανθρώπους, τις διεργασίες, την κουλτούρα, τις τεχνολογικές εφαρμογές και την ικανότητα συνεχούς αλλαγής (Μπουραντάς, 2005). Σημαντικό στοιχείο αυτού του μοντέλου είναι η ύπαρξη μιας θεμελιώδους ιδεολογίας, που εμπεριέχει αξίες και σκοπούς που οδηγούν στην επιτυχία.

Φυσικά διαφορετικά μοντέλα ηγεσίας έχουν διαφορετικές αφετηρίες και διαφορετικά πρότυπα, όμως η ηγεσία που στηρίζεται σε αξίες έχει σημαντικές ηθικές διαστάσεις. Στην έρευνά μας κεντρικό σημείο αποτελεί το μοντέλο της ηθικής ηγεσίας και οι συνδέσεις με τα δύο φαινόμενα της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού που συνδέονται άμεσα με τη σχολική ζωή, αφού η εξέλιξη και η διάδοση των ΤΠΕ έχουν δώσει νέες δυνατότητες και προσανατολισμούς. Στον κυβερνοχώρο η υπέρβαση των ορίων και η «παράκαμψη του σώματος» οδηγούν σε μία «ασύμμετρη ελευθερία» που μπορεί να είναι επικίνδυνη κατά την εφαρμογή της και οδηγεί στην ανάγκη για καλλιέργεια της ηθικής ευθύνης του ατόμου (Τσιαντής, 2010). Η σημασία των τεχνολογικών μέσων στην κοινωνία καθιστά αναγκαία την αναθεώρηση των κανόνων και των ορίων για προστασία των ατόμων και τον επαναπροσδιορισμό αρχών και αξιών.

Δύο φιλοσοφικές θεωρίες έρχονται στο προσκήνιο που καθορίζουν τις αρχές και αξίες που διακατέχουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο την κοινωνία. Κατά τον Αριστοτέλη, η ικανοποίηση των επιθυμιών των ατόμων πρέπει να υποτάσσονται στη λογική, χωρίς να παραβαίνουν τους νόμους που τα άτομα οφείλουν να μην αγνοούν, αφού η άγνοια δεν συγχωρείται και δεν θεωρείται λόγος για την άρση του καταλογισμού της ευθύνης των πράξεων. Ο άνθρωπος λέει, πράττει και ζει ανάλογα με τον τρόπο που του υπαγορεύει ο χαρακτήρας του (Η.Ν. Δ'). Από την άλλη ο Καντ θεωρεί το σεβασμό για τον ηθικό νόμο ένα θετικό συναίσθημα που είναι γνωστό *a priori* και είναι το ηθικό συναίσθημα το οποίο αποκλείει όλους τους καθοριστικούς παράγοντες που οφείλονται στις κλίσεις και η πράξη που γίνεται με βάση τον ηθικό νόμο λέγεται καθήκον. Οι δύο αυτές φιλοσοφικές θεωρίες θα εξεταστούν στο μέρος εκείνο που εμπλέκονται στα δύο φαινόμενα της ιδιωτικότητας και του εκφοβισμού που συνδέονται με την ΤΠΕ και το περιβάλλον του σχολείου και μπορούν να αποτελέσουν πυξίδα για την ηθική εκπαιδευτική ηγεσία.

3.1 Ηθική ηγεσία

Η ηγεσία που στηρίζεται σε αξίες έχει σημαντικές ηθικές διαστάσεις (Rhode, 2006) και συνδέεται με τις ανθρώπινες διαστάσεις του σχολείου, ενώ ενδιαφέρεται κυρίως για τη σχολική κουλτούρα. Η κουλτούρα προσδιορίζει τον τρόπο με τον οποίο σκέφτονται και ενεργούν οι άνθρωποι και εξασφαλίζει τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους (Μπουραντάς, 2005) ενώ αποτελεί εσωτερικό και αναπόσπαστο κομμάτι της επιτυχημένης ηγεσίας στο σχολείο (Πασιαρδής, 2012). Ο διευθυντής του σχολείου που δεν κατανοεί ή δεν δίνει την ανάλογη προσοχή στη δημιουργία θετικής σχολικής κουλτούρας μπορεί να υποστηρίξει ακούσια φαινόμενα εκφοβισμού (Gray & Gardiner, 2013). Έτσι ο διευθυντής του σχολείου προσπαθεί να δημιουργήσει κοινό όραμα και στόχους με τους εκπαιδευτικούς, μαθητές και γονείς και όλοι μαζί να εργάζονται για την επίτευξή τους.

Η εκπαίδευση υλοποιεί τη διαμόρφωση του ιδανικού ανθρώπου, όπως ορίζεται από την κοινωνία και συνδέεται με την πνευματική ζωή, τη φύση και την ηθική (Durkheim, 2013). Η ηθική αναφέρεται γενικά σε στάσεις και προδιαθέσεις που προάγουν σεβασμό, υπευθυνότητα, ακεραιότητα και ειλικρίνεια (Kaur, 2015). Το κοινωνικό περιβάλλον, γονείς και εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν να βοηθήσουν τα παιδιά, ώστε να αναπτύξουν την φυσική

τους κατάσταση, τις πνευματικές ιδέες και ηθικές αξίες που είναι απαραίτητες για τη ζωή τους. Ιδιαίτερα ο εκπαιδευτικός έχει την ελευθερία και την εξουσία να ασκήσει ηθική επίδραση στους μαθητές του και να επηρεάσει τη συνείδησή τους (Durkheim, 2013). Το σχολείο είναι ο χώρος στον οποίο καλλιεργείται αφενός η ομοιογένεια των κυρίων ομοιοτήτων της κοινωνίας, αφετέρου η διαφοροποίηση που βοηθάει στην κοινωνικοποίηση της νέας γενιάς. Σημαντικός παράγοντας του σχολείου είναι η ηγεσία ενώ οι ρόλοι και οι ευθύνες των διευθυντών των σχολείων είναι πολλαπλοί.

Οι σχολικοί ηγέτες δημιουργούν ένα σχολείο με επίκεντρο τη φροντίδα για τον άλλο, τη συνεργασία και τη συλλογικότητα, καθορίζουν τα όρια της αποδεκτής συμπεριφοράς μεταξύ του προσωπικού και των μαθητών και διαμορφώνουν το κοινωνικό κλίμα του σχολείου (Gray & Gardiner, 2013). Πράγματι είναι επιφορτισμένοι με πολλές ευθύνες και έχουν σημαντική επίδραση στην ευημερία και την πρόοδο των σχολείων τους (Bush & Coleman, 2000), όμως ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν αναδεικνύουν διαφορετικές ικανότητες και ρόλους. Επιπλέον ο σχολικός διευθυντής για να κινητοποιήσει τους εκπαιδευτικούς να εργαστούν για ένα αποτελεσματικό σχολείο, θα πρέπει να είναι δίκαιος, να επιβραβεύει τις προσπάθειες εκπαιδευτικών και μαθητών (Tyler, 2005) και να δημιουργεί αυθεντικές σχέσεις (Starratt, 2017), στοιχεία που συνδέονται με το ηθικό μοντέλο ηγεσίας. Ο ηθικός ηγέτης είναι υπεύθυνος απέναντι στους μαθητές, στους εκπαιδευτικούς, στους γονείς, στους προϊσταμένους του, στο κράτος και στην κοινωνία και παρακάτω εντοπίζονται τα χαρακτηριστικά του.

3.2 Χαρακτηριστικά της ηθικής εκπαιδευτικής ηγεσίας

Η ηθική ηγεσία αναφέρεται στην επίδειξη της κατάλληλης συμπεριφοράς μέσω των προσωπικών ενεργειών και των διαπροσωπικών σχέσεων και την προώθηση αυτής της συμπεριφοράς στους υφισταμένους μέσω της αμφίδρομης επικοινωνίας, της ενίσχυσης και της λήψης αποφάσεων (Brown et.al., 2005). Ο ηθικός ηγέτης δημιουργεί όραμα και στόχους και εσωτερικά κίνητρα για την ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων των μαθητών, προωθεί την αυθεντική μάθηση, τη συμμετοχική ευθύνη όλων των εμπλεκόμενων στην μαθησιακή διαδικασία και τη δημιουργία κουλτούρας μάθησης. Χαρακτηριστικά του ηθικού ηγέτη είναι η εντιμότητα, η ακεραιότητα, η τήρηση των υποσχέσεων, η αφοσίωση και αναγνωρίζει και

εκτιμάει την αυτονομία και τον αυτοπροσδιορισμό των άλλων ατόμων (Donlevy & Walker, 2011). Ως εκ τούτου έχει σημασία η διερεύνηση των χαρακτηριστικών της ηθικής εκπαιδευτικής ηγεσίας.

Ο Starratt (2017) αντιλαμβάνεται την εκπαιδευτική ηγεσία ως μια ηθική δραστηριότητα στην οποία συμμετέχουν και εμπλέκονται όλα τα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, όπου οι ρόλοι διεισδύουν και εμπλουτίζουν ο ένας τον άλλο και τονίζει ότι τα χαρακτηριστικά του ηθικού ηγέτη είναι η υπευθυνότητα, η αυθεντικότητα και η παρουσία. Επιπλέον προσωπικά χαρακτηριστικά του ηγέτη, όπως η ακεραιότητα, θεωρούνται σημαντικά στην αποτελεσματικότητα του (Brown et.al., 2005). Ως εκ τούτου η καλλιέργεια του κατάλληλου περιβάλλοντος για τη διδασκαλία και τη μάθηση των μαθητών με βάση τις αρχές, τις πεποιθήσεις, τις αντιλήψεις και τις αξίες των διευθυντών τους και η δημιουργία κατάλληλων κινήτρων, μπορούν να επιφέρουν σημαντικά αποτελέσματα στο σχολείο.

Η ηθική ηγεσία γίνεται κατανοητή ως δέσμευση σε γενικά αποδεκτές αρχές και εστιάζει στην διατύπωση και διατήρηση σημαντικών αξιών. Μάλιστα ορίζεται ως η προσπάθεια του ατόμου να πράττει σύμφωνα με τις αρχές, τις πεποιθήσεις, τις αντιλήψεις και τις αξίες του (Starratt, 2017). Επίσης από τα δομικά της χαρακτηριστικά η ηθική ηγεσία συνδέεται με την επίδειξη της κατάλληλης κανονιστικής συμπεριφοράς μέσω των προσωπικών ενεργειών και των διαπροσωπικών σχέσεων και η προώθηση αυτής της συμπεριφοράς στους συναδέλφους μέσω της αμφίδρομης επικοινωνίας και λήψης αποφάσεων (Brown et.al., 2005). Ο ηθικός ηγέτης στο σχολείο μπορεί να έχει ισχυρό αντίκτυπο στη ζωή των εκπαιδευτικών και των μαθητών, όταν εστιάζει στις αξίες και στα πρότυπα συμπεριφοράς του σχολείου και όχι στους κανόνες, στους κανονισμούς και στις πολιτικές (Wong, 1998).

Ο ηθικός ηγέτης καθορίζει σαφή και υψηλά ηθικά στοιχεία ενώ και ο ίδιος αποτελούν πρότυπα για τους άλλους με την αξιοπιστία τους (Brown et.al., 2005). Όταν ο σχολικός ηγέτης διακατέχεται από αρετές, γνωρίζει και επιλέγει ό,τι είναι σημαντικό και εστιάζει σε αυτό, ενώ παράλληλα φροντίζει να διεκπεραιώνει τις υποχρεώσεις του, να μαθαίνει από τα λάθη του και να αναλαμβάνει ρίσκα (Sergioyanni, 2005). Μάλιστα για να επηρεάσει τα αποτελέσματα των εργαζομένων γίνεται ο ίδιος πρότυπο με την κατάλληλη συμπεριφορά. Σε πολλές καταστάσεις εφαρμόζει την ανταμοιβή ή και την τιμωρία για να επηρεάσει την ηθική συμπεριφορά των ανθρώπων με τους οποίους συνεργάζεται, ώστε να ρυθμίσουν την

συμπεριφορά τους και να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα του σχολείου (Sergiovanni, 2005). Γενικά ο ηθικός ηγέτης διαμορφώνει μία σχέση εμπιστοσύνης με τους μαθητές και το σχολείο, ώστε να εργάζονται για να βελτιώνονται.

Ο ηθικός ηγέτης αναλαμβάνει να ενεργοποιήσει το σχολείο του με τις θεμελιώδεις αρετές της υπευθυνότητας, της αυθεντικότητας και της παρουσίας που τον κατέχουν (Starratt, 2017). Ο σχολικός ηθικός ηγέτης είναι υπεύθυνος τόσο ως άνθρωπος και εκπαιδευτικός, όσο και σαν διοικητικός παράγοντας και πολίτης. Έχει την προληπτική ευθύνη της δημιουργίας ενός ενδιαφέροντος, ενθαρρυντικού και διαφοροποιημένου μαθησιακού περιβάλλοντος για όλους τους μαθητές. Προσπαθεί να δημιουργήσει τις κατάλληλες εργασιακές σχέσεις μεταξύ όλων των παραγόντων που σχετίζονται με τη μάθηση των μαθητών και επιλύει τις τυχόν συγκρούσεις προς όφελος των μαθητών. Ακόμη φροντίζει τη διαμόρφωση του κατάλληλου κλίματος για τη διδασκαλία, τη μάθηση και την ανάπτυξη δημοκρατικών εργασιακών σχέσεων, όσων εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία και έχει την ευθύνη της ποιοτικής μάθησης όλων των μαθητών. Για να μπορεί να ανταποκριθεί στις ευθύνες του θα πρέπει να είναι αυθεντικός.

Η αυθεντικότητα του σχολικού ηγέτη είναι ηθική υποχρέωση και επιταγή για να εκπληρώσει όλες τις δυνατότητές του σαν άτομο. Βέβαια η αρετή αυτή προϋποθέτει τη δημιουργία αμοιβαίων σχέσεων, όπου ο καθένας είναι ειλικρινής με τους άλλους, μέσα σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που υποστηρίζει την αυθεντική ζωή των ανθρώπων και καθοδηγεί τη διδασκαλία, τη μάθηση, τη συνεργασία με τους γονείς, τη δημοκρατική διαχείριση και υποστήριξη της σχολικής κοινότητας. Αντίστοιχες αυθεντικές σχέσεις αναπτύσσουν και οι εκπαιδευτικοί με τους μαθητές τους, ώστε να τους οδηγούν σε «αυθεντική μάθηση». Επομένως η αυθεντικότητα είναι τόσο διαλογική όσο και συσχετική (Starratt, 2017). Όμως ο ηθικός ηγέτης δηλώνει την ιδιότητά του (αυθεντικότητα) και τον ρόλο που επιτελεί (υπευθυνότητα) όταν είναι παρών σε μία κατάσταση ή σε ένα γεγονός.

Η παρουσία υποδηλώνει την πλήρη συνειδητοποίηση του εαυτού του Ατόμου και του Άλλου και είναι εγγενώς διαλογική, καθώς αναπτύσσεται ένας διάλογος μεταξύ των δύο μερών και λειτουργεί με τρία βασικά χαρακτηριστικά την «επιβεβαιωτική», την «κριτική» και την «ικανωτική» (Starratt, 2017). Ο ηθικός ηγέτης αποκαλύπτει την ανθρώπινη πλευρά του και εκφράζει τον σεβασμό του προς τα άλλα άτομα του σχολείου, διασφαλίζει την δέσμευση της

κοινότητας σε μια κοινή προσπάθεια και φροντίζει να ενθαρρύνονται και να επιδοκιμάζονται οι επιτυχίες αλλά και να λειαινούνται οι αποτυχίες. Επιπλέον με την κριτική παρουσία επιλύονται προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη αυθεντικής επικοινωνίας. Η κριτική παρουσία του ηθικού ηγέτη λειτουργεί αμφίδρομα μεταξύ των ατόμων με αποτέλεσμα την κριτική αξιολόγηση του άλλου ατόμου ή κάποιων στοιχείων, που εμποδίζουν την αυθεντική επικοινωνία και οδηγεί στην ανάληψη ευθύνης για την εξάλειψη αυτών των εμποδίων. Τέλος με την “ικανωτική” παρουσία απευθύνει την πρόσκληση για εμπλοκή όλων σε διαφορετικά επίπεδα του σχολικού έργου.

Ο ηθικός ηγέτης με την «ικανωτική» του παρουσία προσπαθεί να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς να είναι πιο αποτελεσματικοί με τους μαθητές και να νοιώθουν ικανοποιημένοι από το έργο τους (Starratt, 2017). Ακούει εξηγήσεις για προβλήματα που αντιμετωπίζουν, τους παροτρύνει να διατυπώσουν τις ιδέες τους για βελτιώσεις, ενώ αναλαμβάνει την ευθύνη να ικανοποιήσει και να υποστηρίξει την αξιοποίησή τους. Επιπλέον ενθαρρύνει τους εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν καλές πρακτικές και τους μαθητές, να αναλάβουν πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της μάθησής τους. Έτσι οι αρετές της υπευθυνότητας, της αυθεντικότητας και της παρουσίας του ηθικού ηγέτη συμπλέκονται και τον οδηγούν σε αναστοχασμό και δράση για την επίτευξη των στόχων του σχολείου.

Εφόσον ο ηθικός ηγέτης με την συμπεριφορά του προσπαθεί να κινητοποιήσει τους εμπλεκόμενους, ώστε να είναι αποτελεσματικοί στην εκπαιδευτική διαδικασία, αξιοποιεί ηθικές διεργασίες δικαιοσύνης για τον καθορισμό των κανόνων και των πολιτικών διαμόρφωσης της σχολικής πραγματικότητας. Ο ηθικός ηγέτης λόγω της θέσης του έχει την εξουσία να ελέγχει τους πόρους και να λαμβάνει σημαντικές αποφάσεις σχετικά με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου και ως εκ τούτου θα πρέπει να είναι δίκαιος (Brown et.al., 2005). Με αυτό τον τρόπο διασφαλίζεται αφενός η ουδετερότητα, η συνέπεια και η αμεροληψία στη λήψη αποφάσεων, αφετέρου ο σεβασμός στο άτομο και το ενδιαφέρον για την ευημερία του στη διαχείριση των προσωπικών σχέσεων (Tyler, 2005). Έτσι ενθαρρύνεται η συμμετοχή των εκπαιδευτικών και μαθητών στην προσπάθεια και τις δράσεις για βελτίωση τους.

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό της ηθικής ηγεσίας που επηρεάζει τις σχέσεις των ατόμων της σχολικής μονάδας είναι η ακεραιότητα του ηγέτη που αναφέρεται στην εσωτερική συνέπεια

και συνοχή του ατόμου (Solomon, 2005). Βέβαια η ακεραιότητα έχει δύο όψεις· από τη μια ενθαρρύνει την υπακοή και συμμετοχή στην ομάδα, από την άλλη δίνει μια αίσθηση αυτονομίας. Γι' αυτό ο ηθικός ηγέτης προβάλλει σαν πρότυπο για τους άλλους, αλλά θα πρέπει να έχει την ευελιξία να αντιλαμβάνεται τα εμπόδια, τις ιδιαιτερότητες των καταστάσεων και σε πιο βαθμό μπορεί να επηρεάζει τις διαδικασίες, ώστε να έχει τα καλύτερα αποτελέσματα. Ο σχολικός διευθυντής θα πρέπει να είναι δίκαιος, να επιβραβεύει τις προσπάθειες εκπαιδευτικών και μαθητών και να δημιουργεί αυθεντικές σχέσεις (Starrat, 2017).

3.3 Ηθική ηγεσία στα φαινόμενα της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού

Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη εγείρει ερωτήματα για τις αρχές και τις αξίες που θα πρέπει να διέπουν και ρυθμίζουν τις αλλαγές στην κοινωνία και τον άνθρωπο και επομένως την ηθική (Μαρκόπουλος, 2014). Η ηθική είναι ένα υποσύνολο των αξιών που αναφέρεται στις βασικές αρχές που καθορίζουν το σωστό από το λάθος, το καλό από το κακό, το ηθικό από το ανήθικο (Donlevy & Walker, 2011). Τα τελευταία χρόνια τα σχολεία αντιμετωπίζουν συχνότερα καταστάσεις παράβασης της ιδιωτικότητας και ηλεκτρονικού εκφοβισμού των ατόμων. Αυτά και άλλα αντίστοιχα ζητήματα φέρνουν στο προσκήνιο την ηθική εκπαίδευση που βασίζεται στη διαμόρφωση της σωστής συμπεριφοράς στις σύγχρονες κοινωνίες, οι οποίες ούτως ή άλλως ορίζουν τι είναι σωστό και τι λάθος (Kaur, 2015). Έτσι απαιτούνται δράσεις για την ανάπτυξη της ηθικής, των προσωπικών αξιών των μαθητών που καθοδηγούν τις στάσεις, επιλογές και ενέργειες σε όλη τους τη ζωή (Donlevy & Walker, 2011) και το σχολείο και η ηγεσία της εκπαίδευσης αναλαμβάνουν την ευθύνη για την υλοποίησή τους.

Τα φαινόμενα της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού δίνουν νέα ώθηση στην εξουσία και την ευθύνη της ηγεσίας του σχολείου. Ο σχολικός ηγέτης είναι επιφορτισμένος με πολλές ευθύνες και έχει σημαντική επίδραση στην ευημερία και την πρόοδο του σχολείου του (Bush & Coleman, 2000). Ο διευθυντής του σχολείου σαν ηγέτης είναι αυτός που θα πρέπει να κατανοήσει το σχολείο σαν ολότητα αποτελούμενη από διαφορετικά μέρη που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και να αναλάβει πρωτοβουλίες. Άλλωστε ως ηγέτης έχει τη νόμιμη εξουσία της διαχείρισης, του ελέγχου των πόρων και της λήψης σημαντικών

αποφάσεων για τα άτομα (Brown et.al., 2005). Η ηγεσία ως ηθική ενέργεια είναι ένας αγώνας του ανθρώπου να κάνει το σωστό πράγμα σύμφωνα με τις αξίες του.

Η ηγεσία της εκπαίδευσης αποφασίζει και ενεργεί με βάση του ηθικά πρότυπά του, τον χαρακτήρα του και τις ικανότητές του. Επειδή η ηθική διαπερνά τις ενέργειες του ηθικού ηγέτη, οι Donlevy & Walker (2011) αναλύουν τα τέσσερα βασικά χαρακτηριστικά, την ηθική διάκριση (*ethical discernment*), ως την ικανότητα του ηγέτη να κρίνει σωστά και να παίρνει δίκαιες αποφάσεις, την ηθική αποφασιστικότητα (*ethical determination*), η οποία αναφέρεται στη λήψη αποφάσεων που κινητοποιούν, αλλά συγχρόνως δημιουργούν υποχρεώσεις και συνέπειες. Επιπλέον χαρακτηριστικά του ηγέτη είναι η ηθική περίσκεψη (*ethical deliberation*) που προϋποθέτει ηθική σκέψη με ορθολογικές εξηγήσεις και η ηθική επιμέλεια (*ethical diligence*) όταν φροντίζει να είναι πρωτεργάτης ηθικών πράξεων. Ο ηγέτης αποτελεί ένα αξιόπιστο πρότυπο που μπορεί να αναδεικνύει τη σημασία του ηθικού μηνύματος (Brown et.al., 2005). Έτσι ο διευθυντής του σχολείου μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ηθική εκπαίδευση στο σχολείο του.

Σημαντικός σκοπός της εκπαίδευσης θα πρέπει να είναι και η ευημερία των εκπαιδευομένων. Γι' αυτό είναι χρήσιμο να εκπαιδευτούν ώστε να κρίνουν καλοπροαίρετα ότι είναι χρήσιμο για το άτομό τους (Brighouse, 2009). Η αρεταϊκή ηθική ενδιαφέρεται για τη διαμόρφωση του χαρακτήρα με βάση μία σειρά από ηθικές αξίες και ηθικές που παρέχει στο άτομο την ικανότητα να ενεργεί με την επιλογή του σωστού μέσου όταν αντιμετωπίζει ηθικά διλλήματα (Donlevy & Walker, 2011). Κατά τον Αριστοτέλη, στην ηθική έχει σημασία η διαμόρφωση της λογικής και της φρόνησης. Έτσι τα άτομα μπορούν να βρίσκουν την ευτυχία σε αξίες που δεν συνδέονται με τα υλικά αγαθά, αλλά μπορούν να ελέγχουν τις επιθυμίες τους και να φροντίζουν για τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας. Το σχολείο είναι ο χώρος στον οποίο γίνονται τα πρώτα βήματα στην κατεύθυνση αυτή.

Επιπλέον το σχολείο φροντίζει να εξοπλίζει τους μαθητές μέσα από τις εμπειρίες μάθησης για να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της καθημερινής ζωής. Οι μαθητές μπορούν να εκφράζονται και να αποφασίζουν ελεύθερα για κάποιο ηθικό πρόβλημα, όμως αυτό σημαίνει, ότι έχουν κατανοήσει σε βάθος το ζήτημα και μπορούν να εντοπίσουν τις συνέπειες της απόφασής τους ή να ανιχνεύσουν εναλλακτικές προτάσεις (Donlevy & Walker, 2011). Η ανάπτυξη αυτών των διεργασιών των μαθητών οφείλεται στη δουλειά που

γίνεται από τους εκπαιδευτικούς στην τάξη αλλά και στις πολιτικές που καθορίζονται από την ηγεσία της εκπαίδευσης. Οι εκπαιδευτικοί δίνουν συνήθως έμφαση στην ανάπτυξη του ηθικού χαρακτήρα των ατόμων, και το σχολείο θέτει τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μαθητών και του διδακτικού προσωπικού (Kaur, 2015). Η ηγεσία του σχολείου είναι αυτή που καθοδηγεί την ηθική εκπαίδευση όταν είναι κατάλληλα προετοιμασμένη.

Τα ηθικά διλήμματα που προκύπτουν από τις περίπλοκες καταστάσεις που αντιμετωπίζει ο ηγέτης της εκπαίδευσης προϋποθέτουν κατανόηση των άλλων και αυτό απαιτεί ευρύτητα σκέψης και πολλές φορές την υπέρβαση του εαυτού του (Shapiro & Stefkovich, 2016). Ο Καντ στη Μεθοδολογία του Καθαρού Πρακτικού Λόγου δείχνει τον τρόπο με τον οποίο οι νόμοι του Λόγου αυτού μπορούν να επηρεάσουν το ανθρώπινο πνεύμα και να προσδώσουν ηθική αξία στους «γνώμονες». Επιπλέον κατά την Αριστοτελική θεώρηση η παιδεία και η αγωγή κάνουν τον άνθρωπο ενάρετο για να λειτουργεί ανάλογα με την περίπτωση που αντιμετωπίζει. Οι συνδέσεις αυτών των φιλοσοφικών ρευμάτων με τα ζητήματα της ιδιωτικότητας και του εκφοβισμού κατά την αξιοποίηση της ΤΠΕ έχουν σαν βάση την ηθική και τα σχολεία μπορούν να τις αξιοποιήσουν προς όφελος των μαθητών.

Η φιλοσοφική θεωρία του Καντ που βασίζεται στον ανθρώπινο ορθό λόγο αναφέρεται στον σεβασμό του κάθε ατόμου που έχει την ικανότητα να λαμβάνει αποφάσεις και να ενεργεί σύμφωνα με τις επιθυμίες και τις επιλογές του (Banks, 2015). Οι ανθρώπινες πράξεις προέρχονται από την άμεση τήρηση του νόμου λόγω σεβασμού και ως καθήκον, χωρίς να επηρεάζονται από τις επιθυμίες και τις απαιτήσεις του ατόμου που έχουν αφετηρία την ευδαιμονία του και μπορεί να συνδέονται με την νομιμότητα, αλλά όχι με την ηθικότητα. Όμως για να οδηγηθεί κάποιο άτομο στο δρόμο του ηθικά αγαθού, χρειάζεται αρχικά καθοδήγηση και στη συνέχεια ηθικό κίνητρο που θα διαμορφώσει τον χαρακτήρα του. Επομένως οι προσπάθειες να οδηγηθεί το άτομο στο καλό αφορούν την καθαρή παράσταση της αρετής στην ανθρώπινη ψυχή. Έτσι για να εξακριβωθεί ο χαρακτήρας ενός ατόμου είναι χρήσιμο να δημιουργηθούν ομάδες συζήτησης με θέμα την ηθική αξία συγκεκριμένων πράξεων.

Η ηθική ηγεσία με αφετηρία τις αρχές των δύο φιλοσοφικών θεωριών, την αρεταϊκή του Αριστοτέλη και τη δεοντολογική του Καντ μπορούν να συμβάλλουν σημαντικά στη διαχείριση και την εξάλειψη των φαινομένων της παράβασης της ιδιωτικότητας και του

ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Οι αρετές σχετίζονται με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και διακρίνονται στις διανοητικές που είναι αποτέλεσμα της διδασκαλίας και τις ηθικές που προκύπτουν από τον εθισμό. Ο καθαρός Λόγος που είναι απαλλαγμένος από συναισθήματα (δυσάρεστα ή ευχάριστα) και καθορίζει τη θέληση μέσω μόνο του πρακτικού κανόνα μπορεί να νομοθετεί. Γι' αυτό θα αναλύσουμε τις δύο θεωρίες στο πλαίσιο της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού.

3.4 Η φιλοσοφική θεωρία του Αριστοτέλη στην ιδιωτικότητα και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό

Ο όγκος των πληροφοριών που μεταφέρονται μέσα από τα ηλεκτρονικά μέσα είναι τόσο μεγάλος που πολλές φορές οι άνθρωποι δεν έχουν τη δυνατότητα να διαχωρίσουν τη χρήσιμη από την άχρηστη, τη σημαντική από την ασήμαντη, την αληθινή από την ψεύτικη, την ακριβή από την λανθασμένη. Όμως η πληροφορία για να είναι χρήσιμη πρέπει να είναι ακριβής και αληθινή. Επιπλέον επειδή στο διαδίκτυο η πληροφορία πολλές φορές είναι ανώνυμη η φιλαλήθεια είναι μία από τις σημαντικότερες αξίες της επανάστασης της πληροφορίας. Ακόμη, η πληροφορία που διαμοιράζεται δεν θα πρέπει να είναι υπερβολικά μεγάλη αλλά να είναι χρήσιμη και να αξιοποιείται με παραγωγικό τρόπο (De George, 2003). Έτσι θα πρέπει να υπάρχει μία «μεσότητα» κατά τον Αριστοτέλη, μεταξύ της υπερπληροφόρησης και της λίγης πληροφόρησης αυτών με τους οποίους επικοινωνούμε.

Ο Αριστοτέλης βλέπει το άτομο σαν μέρος της κοινωνίας που αντιλαμβάνεται τις έννοιες του δικαίου, του αγαθού, του ωφέλιμου και τις εκφράζει με τη λογική. Η Αριστοτελική ηθική θεωρεί ότι η παιδεία είναι το μόνο μέσο που κάνει τον άνθρωπο ενάρετο και γι' αυτό έχει σημασία η οργάνωση και η λειτουργία της πόλης να προάγει την ανάπτυξη των πνευματικών δυνάμεων, ώστε να επιδιώξουν την πραγμάτωση της αρετής. Άλλωστε «κάθε άνθρωπος κρίνει σωστά εκείνα που γνωρίζει καλά» (Η.Ν. Α', σ.47) και έχει εκπαιδευτεί γι' αυτά. Επειδή οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες στους ανθρώπους, αλλά καλλιεργούνται μέσα από τις πράξεις του ατόμου, είναι σκόπιμο να ανατρέξουμε σε εκείνες που συνδέονται με την ιδιωτικότητα και τον εκφοβισμό των ατόμων και στις οποίες μπορούν να «εθιστούν» οι μαθητές.

Οι πράξεις των ενάρετων ανθρώπων γίνονται συνειδητά. Πράγματι, κατά τον Αριστοτέλη το άτομο έχει πλήρη συναίσθηση των πράξεων του, όταν τις πραγματοποιεί εν γνώσει του, επειδή έχει ο ίδιος επιλέξει αυτή καθαυτή την πράξη και με ακλόνητη διάθεση (H.N. Β'). Οι άνθρωποι που σέβονται την ιδιωτικότητα των ατόμων αντιλαμβάνονται ότι οποιαδήποτε ενέργειά τους θα πρέπει να γίνεται με γνώμονα όχι μόνο τη δική τους ευχαρίστηση αλλά και το σεβασμό των άλλων. Η «ευδαιμονία» στην ζωή των ανθρώπων είναι αποτέλεσμα προσπάθειας που προέρχεται από τις ενάρετες πράξεις κι ο σώφρων άνθρωπος πράττει αντίστοιχα. Βέβαια η ηθική αρετή συνδέεται με συναισθήματα και με πράξεις των ανθρώπων αλλά τόσο τα συναισθήματα, όσο και οι πράξεις διακατέχονται από υπερβολή, έλλειψη και μέσον εκ των οποίων ενώ οι δύο πρώτες αποτυγχάνουν στο σκοπό τους, το μέσον επαινείται και οδηγεί στην ευτυχία. Όμως η αρετή είτε είναι «διανοητική» και καλλιεργείται με τη διδασκαλία είτε «ηθική» και προέρχεται από τον εθισμό, οπωσδήποτε αποκτάται με την εξάσκηση. Και στις δύο περιπτώσεις η αρετή δεν είναι έμφυτη στους ανθρώπους, αλλά μπορεί να συμβάλλει θετικά στην αντιμετώπιση της παράβασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού του ατόμου.

Από τους διαφορετικούς προσδιορισμούς της ιδιωτικότητας εκείνος που συνδέεται με την ηθική είναι το δικαίωμα των ατόμων για ιδιωτικότητα. Κατά τον Αριστοτέλη, το δικαίωμα (δικαιοπράγμημα) σημαίνει «επανόρθωση του αδικήματος» (H.N. Ε', σελ.47). Αν κάποιος έχει τη διάθεση να δικαιοπραγεί θεωρείται δίκαιος και ενεργεί με εντελώς δική του πρωτοβουλία. Για να είναι μία πράξη δίκαιη δεν αρκεί η συμμόρφωση, απαιτείται και η εκούσια εκτέλεση της, η συμμετοχή της ελεύθερης και ανεπηρέαστης θέλησης του δρώντος. Το αδίκημα είναι μία πράξη που εκτελείται με επίγνωση και όχι εκ προμελέτης, καθώς μπορεί να προκαλείται ζημιά χωρίς να υπάρχει δόλος και διαφέρει από την αδικία που είναι εκούσια πράξη, γίνεται συνειδητά και προϋποθέτει δύο πρόσωπα. Βέβαια το «αδικούμαι και αδικώ είναι αμφότερα κακά», αλλά το αδικώ σημαίνει κακία, ενώ το αδικούμαι μπορεί να είναι μεγάλο ή μικρό κακό. Τα αδικήματα γίνονται από οργή ή πάθος και τα ακούσια παραπτώματα είναι «συγγνωστά» όταν γίνονται εξ αιτίας των ανθρώπινων παθών γι' αυτό συγχωρούνται. Πράξεις όπως η παράβαση της ιδιωτικότητας και ο εκφοβισμός συνδέονται με τις συναναστροφές των ατόμων και προέρχονται ή προκαλούν την οργή των άλλων.

Οι πράξεις από οργή δεν θεωρούνται προμελετημένες. Η οργή είναι πάθος, ενώ η πραότητα είναι μεσότητα ως προς την οργή. Ο πράος άνθρωπος δεν παρασύρεται από την οργή και

ενεργεί όπως ορίζει ο ορθός λόγος, αφού γνωρίζει πότε και για πόσο χρόνο μπορεί να κρατάει η οργή του. Όμως η υπερβολική πραότητα δεν θεωρείται αρετή και κατακρίνεται. Επιπλέον και η οργή μπορεί να είναι ανεκτή όταν «κατευνάζεται γρήγορα», όμως όταν κρατάει μεγάλο χρονικό διάστημα συγκρατεί θυμό, ο οποίος εκτονώνεται με τα αντίποινα. Βέβαια όταν η οργή δεν εκδηλώνεται παραμένει σαν ανυπόφορος θυμός, που χρειάζεται πολύ χρόνο για να υποχωρήσει. Με τη λογική δεν υπάρχει δυνατότητα να καθοριστεί το ανεκτό μέγεθος της οργής ή της πραότητας, αφού εξαρτάται τόσο από την περίπτωση όσο και την ικανότητα αντίληψης του ατόμου. Έτσι πρέπει να επιδιώκεται μία μέση ψυχική διάθεση που καθορίζει εναντίον ποιων, από ποιες αιτίες και πως, πρέπει να εκφράζουμε την οργή, όταν συναναστρεφόμαστε και επικοινωνούμε με άλλους. Όμως η μέση ψυχική διάθεση μοιάζει πολύ με τη φιλία.

Κατά τον Αριστοτέλη «η φιλία είναι είδος αρετής ή συνυφασμένη με την αρετή» αλλά και απαραίτητη στη ζωή του ανθρώπου (Η.Ν. Θ'). Η φιλία είναι χαρακτηριστικό των ανθρώπων που επιθυμούν «ο ένας το καλό του άλλου» αλλά διαφοροποιείται ως προς τα αξιαγάπητα πράγματα κι έτσι υπάρχουν τρία διαφορετικά είδη. Η φιλία που στηρίζεται στη χρησιμότητα ή στην ευχαρίστηση που μπορεί να έχει κάποιος και διαλύεται εύκολα καθώς διαρκεί όσο και οι εξυπηρετήσεις. Οι νέοι κάνουν γρήγορα φιλίες και τις διαλύουν εξίσου γρήγορα διότι μεταβάλλεται εύκολα εκείνο που τους ευχαριστεί. Όμως η τέλεια φιλία είναι μεταξύ καλών και ενάρετων ανθρώπων και διαρκεί αφού «η αρετή είναι κάτι μόνιμο». Η πραγματική φιλία είναι σπάνια γιατί αναφέρεται σε ανθρώπους με σπάνιο χαρακτήρα αλλά απαιτεί χρόνο και εξοικείωση. Επιπλέον η φιλική διάθεση αναφέρεται στο συναίσθημα, ενώ η φιλία σε έξη.

Ο Αριστοτέλης θεωρεί τη φιλία στοιχείο της αγάπης για τον εαυτό που οδηγεί τον άνθρωπο στην αφομοίωση των καλών πράξεων και στην αποστροφή από τις κακές σε όλη του τη ζωή, ενώ το ίδιο ισχύει για τον φίλο, αφού ο φίλος είναι ένας άλλος εαυτός. «Οι φιλικές διαθέσεις που έχουμε για τους άλλους ... απορρέουν από τις φιλικές διαθέσεις που έχουμε για τον εαυτό μας» (Η.Ν. Ι', σ. 97). Η φιλία είναι στοιχείο της ευτυχίας και ο ευτυχισμένος άνθρωπος έχει ανάγκη τους φίλους και κάνει καλές πράξεις καθώς «πειθαρχεί στον νου του» για την εξυπηρέτηση των φίλων (Η.Ν. Ι', σ.119). Οι πράξεις αυτές είναι ευχάριστες στον ενάρετο άνθρωπο ο οποίος πράττει ανάλογα με άλλο ενάρετο άτομο κι έτσι είναι ευτυχισμένοι και οι δύο. Από την άλλη, όσοι δεν έχουν φιλική διάθεση για τον εαυτό τους, είτε αυτοκαταστρέφονται, είτε επιδιώκουν την κοινωνική ζωή για να ξεφύγουν από τον εαυτό

τους. Επιπλέον όσοι επιδίδονται σε κακές πράξεις δεν μπορούν να είναι φίλοι με άλλους απομονώνονται και ζουν δύσκολη ζωή. Οι πράξεις των ανθρώπων κρίνονται από τα έργα και τη ζωή, αλλά η αρετή αναφέρεται τόσο στις πράξεις όσο και στις προθέσεις των ανθρώπων και γι' αυτό οι άνθρωποι είναι σκόπιμο να είναι πραγματικά ενάρετοι.

Η παράβαση της ιδιωτικότητας ή ο εκφοβισμός είναι πράξεις που μπορούν να γίνουν από άγνοια των «εξ ων συνίσταται η πράξη και ο λόγος» για τον οποίο γίνεται, αλλά τότε γίνονται ακούσια και προκαλούν «τη λύπη και τη μεταμέλεια» των δρώντων ατόμων (H.N, Γ'). Συνήθως οι πράξεις που μας απασχολούν εδώ γίνονται από θυμό ή επιθυμία και προκαλούν ευχαρίστηση, οπότε είναι εκούσιες. Όμως για να καταλογιστεί ηθική ευθύνη στο άτομο που τις προκαλεί πρέπει να γίνονται με πλήρη επίγνωση των συγκεκριμένων συνθηκών της πράξης. Τότε μπορούμε να αναφερθούμε στην «προαίρεση» η οποία αποτελεί καλύτερο κριτήριο για τον χαρακτήρα του ανθρώπου και «δεν υπάρχει χωρίς διάνοια και σκέψη» (H.N. Ζ', 1139^a34). Γενικά η προαίρεση έχει να κάνει με τα ίδια τα άτομα και εξαρτάται από αυτά, καθώς συνδέεται με τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την επίτευξη του σκοπού που συνδέεται κυρίως με τη βούληση. Μάλιστα η προαίρεση αφορά προεπιλογές των ανθρώπων, αποφάσεις που λαμβάνονται μετά από σκέψη και επομένως προϋποθέτει λογική και διανοητική διεργασία (H.N. Ζ').

Η ικανοποίηση των επιθυμιών των ατόμων πρέπει να υποτάσσονται στη λογική, αλλά και να μην παραβαίνουν τους νόμους. Η άγνοια του νόμου δεν συγχωρείται και δεν θεωρείται λόγος για την άρση του καταλογισμού της ευθύνης των πράξεων. Στη σύγχρονη εποχή με την ραγδαία εξάπλωση της χρήσης των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας πράξεις όπως η παράβαση της ιδιωτικότητας και ο εκφοβισμός μπορούν να περιοριστούν. Η ηθική ανάπτυξη του ατόμου σύμφωνα με την αρεταϊκή φιλοσοφία του Αριστοτέλη οδηγεί σε «πράξεις που γίνονται σύμφωνα με την αρετή διότι είναι ευχάριστες τόσο σ' αυτούς που τις κάνουν όσο κι αυτές καθαυτές» (H.N. Α', σ.75). Η ηθική εκπαίδευση με αφετηρία την αρετή και με ορθολογική ανάλυση των συνθηκών μπορεί να καθοδηγεί τις ενέργειες των ατόμων. Βέβαια η φιλοσοφική θεωρία του Καντ θέτει διαφορετική προσέγγιση για την αφετηρία των ανθρωπίνων πράξεων.

3.5 Η φιλοσοφική θεωρία του Καντ στην ιδιωτικότητα και τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό

Στο σχολικό περιβάλλον, όπως και σε κάθε κοινωνικό σύστημα υπάρχουν κανόνες συμπεριφοράς που συνδέονται με την πρακτική φιλοσοφία των ηθών. Στη δεοντολογική θεωρία του Καντ ένα άτομο κάνει το σωστό ανεξάρτητα από τις συνέπειες με βάση τις ηθικές αρχές και τους κανόνες, οι οποίοι θα πρέπει να είναι κοινά αποδεκτοί (Donlevy & Walker, 2011). Στην Κριτική του Πρακτικού Λόγου ο Καντ αναφέρεται στην ηθική του Λόγου και την ικανότητά του να καθορίζει τη θέληση του ανθρώπου και κατά συνέπεια τις πράξεις του. Οι πρακτικές αρχές είναι υποκειμενικές εφόσον εκφράζουν τη θέληση κάποιου και γίνονται νόμοι όταν έχουν την καθολική αποδοχή κάθε έλλογου όντος, ως πρακτικά σωστοί. Όταν η θέληση δεν καθορίζεται απόλυτα από τον Λόγο που συνδέεται με το «επιθυμητικό» του υποκειμένου, αλλά και από κλίσεις, αισθήματα, πάθη,... τότε ο κανόνας «χαρακτηρίζεται από ένα δέον» για να καθορίσει την πράξη σαν «κατηγορική προσταγή» με απώτερο σκοπό το επιθυμητό αποτέλεσμα. Επομένως η εξέλιξη της πράξης είναι ηθικά επιτρεπτή, αν συμφωνεί με τον ηθικό νόμο χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες (Driver, 2010).

Ο ηθικός νόμος οφείλει να ισχύει για τον καθένα που έχει Λόγο και θέληση. Ο Καντ απορρίπτει οποιοδήποτε συνεπειοκρατικό στοιχείο στις πράξεις των ατόμων και δέχεται τον σεβασμό του ηθικού νόμου. Μία πράξη δεν είναι λανθασμένη εξαιτίας του κακού που προκαλεί, αλλά από το είδος της πράξης (Driver, 2010). Με τον τρόπο αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτή η διακίνηση φωτογραφιών των μαθητών στο διαδίκτυο εφόσον απαγορεύεται από τη νομοθεσία, ανεξάρτητα αν προκαλέσουν ή όχι ζημιά σε κάποιο άλλο άτομο ή μαθητή. Έτσι η παράβαση της ιδιωτικότητας αλλά και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός των ατόμων είναι πράξεις που δεν κρίνονται εκ του αποτελέσματός τους, αλλά από την ύπαρξη νομοθετικών ρυθμίσεων. Βέβαια για κάθε πράξη θα πρέπει να διατυπώνεται μία αρχή που την περιγράφει και στη συνέχεια ελέγχεται αν είναι κατηγορική προσταγή, δηλαδή πρακτικός νόμος.

Η θέληση, ως θέληση *a priori*, καθορίζεται επαρκώς, ανεξάρτητη από παθολογικούς όρους και τα άτομα ενεργούν χωρίς τυχαίους υποκειμενικούς όρους που διακρίνουν το ένα άτομο από άλλο. Επειδή ο νόμος είναι απόλυτος και η «καθαρή θέληση» εξαρτάται από αυτόν, η πράξη λέγεται καθήκον για τους ανθρώπους. Όμως, πέρα από την υποχρέωση και το

καθήκον, τη θέληση και τις πράξεις του ανθρώπου καθορίζει ο καθαρός πρακτικός Λόγος, που είναι ικανότητα η οποία αποκτάται και συνδέεται με την αρετή. Ο καθαρός Λόγος που είναι απαλλαγμένος από συναισθήματα (δυσάρεστα ή ευχάριστα) και καθορίζει τη θέληση μέσω μόνο του πρακτικού κανόνα μπορεί να νομοθετεί.

Η αρχή της ηθικότητας τόσο κατά την κρίση όσο και κατά την εφαρμογή της στην ανθρώπινη θέληση είναι η μόνη δυνατή αρχή η οποία είναι κατάλληλη για τις κατηγορικές προσταγές, δηλαδή του πρακτικούς νόμους, οι οποίοι επιβάλλουν τις πράξεις ως καθήκον. Ο άνθρωπος νιώθει ικανοποίηση με τον εαυτό του, όταν εκτελεί συχνά πράξεις σύμφωνα με τον ηθικό νόμο που καθορίζει την ανθρώπινη θέληση, ενώ το καθήκον θεμελιώνει και καλλιεργεί αυτό το συναίσθημα. Η αυτονομία του ατόμου είναι ηθική υποχρέωση και την έχουν όλοι οι άνθρωποι ακόμη και αν δεν έχουν συνείδηση του νοήματός της, ενώ η άλλη διατύπωση της κατηγορικής προσταγής αναφέρεται στην αντιμετώπιση των άλλων ως σκοπών (Mackenzie, 2007). Όμως οι έννοιες του Λόγου που συνδέονται με σκοπούς αναφέρονται στην τελειότητα που ως εσωτερική ιδιότητα του ανθρώπου είναι το ταλέντο του, ενώ ως εξωτερική τελειότητα είναι η επάρκεια του για όλους τους σκοπούς εν γένει.

Βέβαια οι ηθικές αποφάσεις των ανθρώπων λαμβάνονται με σεβασμό στο άτομο και όχι για να εξυπηρετήσουν κάποιον σκοπό (Donlevy & Walker, 2011). Ο άνθρωπος δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί από κάποιον άλλο ως μέσον αφού είναι υποκείμενο του ηθικού νόμου, ο οποίος θεμελιώνεται στην αυτονομία της θέλησης, ως «τη μοναδική αρχή όλων των ηθικών νόμων και των συμφωνών με αυτούς καθηκόντων» (ΚΠΛ, σ. 58). Ο Καντ δίνει έμφαση στο σεβασμό της αυτονομίας που αντανακλάται στους τρόπους συμπεριφοράς που δείχνουν ότι το άτομο έχει το δικαίωμα να συμπεριφέρονται με σεβασμό και όχι απλά με καλοήθεια (Driver, 2010). Επιπλέον ο θεμελιώδης νόμος της αυτονομίας είναι ο ηθικός νόμος ενός καθαρού νοητικού κόσμου που είναι ανεξάρτητη από εμπειρικούς όρους και θα πρέπει να υπάρχει στον αισθητό κόσμο, χωρίς να παραβιάζονται οι νόμοι του. Έτσι η αυτονομία του καθαρού πρακτικού λόγου εκφράζει την ελευθερία του ατόμου.

Κατά τον Καντ η πραγματικότητα περιλαμβάνει δύο πεδία: τη φύση και την ελευθερία. Η φύση με την ευρύτατη σημασία είναι η ύπαρξη των πραγμάτων κάτω από νόμους. Επιπλέον, ένας ηθικός νόμος του οποίου αποκτούμε άμεση συνείδηση (σχεδιάζουμε γνώμονες της θέλησης) οδηγεί ευθέως στην ελευθερία, η οποία είναι μία ικανότητα απόλυτης

αυτενέργειας. Η ελευθερία και ο απόλυτος πρακτικός νόμος παραπέμπουν αμοιβαία και αλληλοδιαδόχως η μία στον άλλον. Μία πράξη που ανήκει στον αισθητό κόσμο μπορεί να θεωρηθεί ελεύθερη, ενώ εξαρτάται από εκείνον που την πράττει και ανήκει στον νοητό κόσμο, αρκεί η αιτιότητα της πράξης (ο πράττων) να συνδέεται με την αρχή της ηθικότητας. «Μόνη η έννοια της ελευθερίας μας επιτρέπει να μην χρειάζεται να εξέλθουμε από μάς, ώστε να βρούμε το απόλυτο και το νοητό που αντιστοιχεί στα εξηρημένα και τα αισθητά»(ΚΠΛ σ.189). Άλλωστε η ελεύθερη θέληση είναι εκείνη στην οποία μόνη η απλή νομοθετούσα αρχή του γνώμονα μπορεί να λειτουργήσει ως νόμος.

Η ηθική αξία των πράξεων οφείλεται στον ηθικό νόμο που καθορίζει την ανθρώπινη θέληση πέρα από τα συναισθήματα, ώστε να εξασφαλίζουν όχι μόνο τη νομιμότητα αλλά και την ηθικότητα. Ο ηθικός νόμος ταπεινώνει κάθε άνθρωπο, αφού συγκρίνει τα συναισθήματά του με το νόμο. Όμως η συνείδηση του ηθικού νόμου επηρεάζει το συναίσθημα κάθε έλλογου όντος και προκαλεί το συναίσθημα του σεβασμού για τον ηθικό νόμο ένα συναίσθημα που είναι δημιουργημένο από την πράξη. Το συναίσθημα του σεβασμού για τον ηθικό νόμο είναι η ίδια η ηθικότητα και προκαλείται αποκλειστικά από τον Λόγο, ενώ αναφέρεται πάντοτε σε πρόσωπα και ποτέ σε πράγματα. Ο Καντ δίνει στο συναίσθημα εργαλειακή αξία που είτε βοηθούν, είτε εμποδίζουν την ηθική συμπεριφορά (Driver, 2010). Επειδή ο σεβασμός στον νόμο απέχει από το συναίσθημα της ηδονής, αλλά και της λύπης, γι' αυτό απρόθυμα γίνεται αποδεκτός. Ο σεβασμός για τον ηθικό νόμο αποτελεί ένα θετικό συναίσθημα που είναι γνωστό *a priori* και είναι το ηθικό συναίσθημα το οποίο αποκλείει όλους τους καθοριστικούς παράγοντες που οφείλονται στις κλίσεις.

Η συνείδηση της ελεύθερης υποταγής της θέλησης στο νόμο είναι ο σεβασμός για τον νόμο αυτόν, ο οποίος είναι ηθικός και καθοδηγεί τις πράξεις των ατόμων ως καθήκον. Το καθήκον εμπεριέχει εξαναγκασμό (καθορισμό των πράξεων) λόγω των «κλίσεων», ενώ σαν πράξη απαιτεί να είναι σύμφωνα με τον νόμο και να τελείται με γνώμονα τον σεβασμό για το νόμο. Έτσι η θέληση καθορίζεται από τον νόμο, όμως ο ηθικός νόμος είναι νόμος τους καθήκοντος για κάθε έλλογο ον. «Καθήκον και υποχρέωση είναι οι μόνες ονομασίες που πρέπει να δώσουμε στη σχέση μας με τον ηθικό νόμο».(ΚΠΛ, σ.147). Έτσι όταν θέλουμε να παρουσιάσουμε κάποιες πράξεις σαν παράδειγμα προς μίμηση, τότε οι πράξεις αυτές θα έχουν σαν κίνητρο το σεβασμό προς το καθήκον ως «γνήσιο ηθικό συναίσθημα». Από την άλλη το καθήκον θα πρέπει να θεωρηθεί ανεξάρτητο από την ανθρώπινη φύση, τις επιθυμίες

και γενικά τα συναισθήματα των ανθρώπων. Ο άνθρωπος όμως είναι ον με ανάγκες το οποίο προορίζεται για ένα ανώτερο σκοπό και χρειάζεται τον Λόγο πάντοτε για να κρίνει και όχι μόνο να εκτιμά το καλό και το κακό «καθ' έαυτό».

Το καλό και το κακό κρίνονται πάντοτε με τον Λόγο, που σημαίνει ότι διακατέχονται από καθολικές αρχές. Αν και το καλό είναι ένα «αναγκαίο αντικείμενο του επιθυμητικού» το δε κακό «της ικανότητας αποστροφής» και η εμπειρία τους συνδέεται με το συναίσθημα της ηδονής και της λύπης, ο νόμος του Λόγου τα συνδέει με τη θέληση κι έτσι αποτελούν κίνητρο μιας πράξης. Επομένως αναφέρονται στον άνθρωπο ως καλός ή κακός άνθρωπος. Επιπλέον όταν τιμωρείται κάποιος που χαίρεται να ενοχλεί φιλήσυχους ανθρώπους, αυτό μπορεί να είναι φυσικό κακό, όμως θεωρείται ως καλό «καθ' έαυτό» εξαιτίας του Λόγου κι έτσι ακόμη και ο τιμωρημένος θα πρέπει να κρίνει την τιμωρία του ως καλή πράξη. Επειδή οι έννοιες του καλού και του κακού είναι συνέπειες του *a priori* καθορισμού της θέλησης του ατόμου, με τον κανόνα της κριτικής δύναμης του, που είναι ένας «τύπος» του ηθικού νόμου, κρίνονται οι πράξεις του αν είναι ηθικώς καλές ή κακές. Γι' αυτό έχει σημασία οι νόμοι του Καθαρού Πρακτικού Λόγου να επηρεάσουν τους γνώμονες των ατόμων και να τους καταστήσουν ηθικούς ώστε να αποτελέσουν «ελατήρια» των πράξεων.

Κατά τον Καντ τα ελατήρια των ατόμων για αξιοθαύμαστες πράξεις που συνδέονται με τον ηθικό νόμο είναι συνδεδεμένα με το καθήκον και είναι λανθασμένη η άποψη ότι τα συναισθήματα μπορούν να επιτύχουν το ίδιο αποτέλεσμα. Όταν μία πράξη γίνεται σύμφωνα με το νόμο τότε μπορεί να συνδέεται με ουσιώδη ή επουσιώδη καθήκοντα, ενώ η πράξη που γίνεται για χάρη του ηθικού νόμου είναι ηθικά καλή πράξη. Ο μαθητής που εκπαιδεύεται μέσα από παραδείγματα στη λήψη καθαρών ηθικών αποφάσεων αποκτά μία «εσωτερική ελευθερία» που τον απαλλάσσει από την παρορμητικότητα που προέρχεται από τις κλίσεις του. Έτσι με την ηθική εκπαίδευση μπορεί να οδηγείται σε ηθικά καλές πράξεις από επιλογή για χάρη του καθήκοντος.

Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4. Μεθοδολογία έρευνας

Τα ηλεκτρονικά μέσα, οι υπολογιστές και η κινητή τηλεφωνία, μέσω των οποίων τα άτομα μπορούν να αξιοποιούν το λόγο, προφορικό ή γραπτό και την εικόνα, αξιοποιούνται στην άμεση επικοινωνία των ανθρώπων. Όμως προκύπτουν ζητήματα σχετικά με την ανωνυμία των ατόμων που επικοινωνούν μέσα από μία διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς μειώνεται η ευθύνη και η λογοδοσία κι έτσι οι άνθρωποι δεν νιώθουν ελεύθεροι να εκφραστούν (De George, 2003). Τα ηθικά ζητήματα που προκύπτουν συνδέονται με την ελευθερία της έκφρασης και την υπευθυνότητα των ατόμων. Η ηθική, ιδιαίτερα η ηθική της επικοινωνίας, είναι συνήθως κατανοητή όταν συνδέεται με την υπευθυνότητα για και στο πρόσωπο του Άλλου με το οποίο αλληλοεπιδρούμε και ανταλλάσσουμε ιδέες και πληροφορίες (Gunkel, 2003). Στο εικονικό περιβάλλον των υπολογιστών πάντα δημιουργούνται σημαντικά διλήμματα από τον όγκο και το είδος των πληροφοριών.

Στην παράβαση της ιδιωτικότητας όπως και στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό εξετάζονται και αναλύονται προσωπικοί και περιβαλλοντικοί παράγοντες που επηρεάζουν τους εμπλεκόμενους, ώστε να σχεδιαστούν αντίστοιχες παρεμβάσεις. Οι προσωπικοί παράγοντες περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, οι στάσεις, τα κίνητρα, οι πεποιθήσεις, οι αξίες, οι στόχοι του ατόμου για τη ζωή του, τα πρότυπα συμπεριφοράς του, ενώ στους περιβαλλοντικούς παράγοντες αναφέρονται κυρίως οι κοινωνικές συνθήκες, οι εξωτερικές επιδοκμασίες, οι απογοητεύσεις και τα κίνητρα για επιθετική συμπεριφορά (Kowalski et.al., 2014). Όμως οι στάσεις, επιλογές και ενέργειες του ατόμου συνδέονται με την ηθική, η οποία μπορεί να διδαχθεί είτε στους μαθητές, είτε στους ενήλικες, ώστε να επηρεάζει τη σκέψη και τις ενέργειες των ατόμων (Donlevy & Walker, 2011). Γι' αυτό είναι σκόπιμο να εξεταστούν οι συμπεριφορές που συνδέονται με καταστάσεις παράβασης της ιδιωτικότητας και ηλεκτρονικού εκφοβισμού στο περιβάλλον του σχολείου και να καταγραφούν οι αρχές εκείνες που θα μπορούν να διδαχθούν, ώστε τα άτομα που εμπλέκονται να κατανοήσουν βαθύτερα τις πράξεις τους.

4.1 Σχεδιασμός της έρευνας και περιγραφή της μεθόδου

Η ιδιωτικότητα είναι σημαντική γιατί αφορά δικαιώματα, καθήκοντα και αξίες κάθε ηθικά δομημένου κοινωνικού και πολιτικού συστήματος, που εμπλέκει πολλούς επιστημονικούς κλάδους, φορείς και θεωρίες και ως εκ τούτου είναι ένα ακαθόριστο και πολύπλοκο θέμα (Nissenbaum, 2010). Όμως δημιουργούνται διαφορετικές βλάβες στην ιδιωτικότητα της εικόνας και στην ιδιωτικότητα της πληροφορίας που απαιτούν και διαφορετικά τεκμήρια για την παράβαση αν και φαίνεται ότι οι πληροφορίες διακινούνται το ίδιο ή και περισσότερο από τις εικόνες (Cohen, 2008). Η χρήση του διαδικτύου από τους μαθητές δίνει το έναυσμα για να ερευνηθούν οι βλάβες και οι τρόποι αντιμετώπισης του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και της παράβασης της ιδιωτικότητας μέσα από τις απόψεις των διευθυντών των σχολικών μονάδων και σε συνδυασμό με την Αριστοτελική και Καντιανή φιλοσοφική θεωρία που αναφέραμε προηγουμένως.

Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι το φαινόμενο της σκόπιμης επιθετικής συμπεριφοράς, όπου οι έφηβοι στοχοποιούν τους συμμαθητές τους, ακόμη και τους εκπαιδευτικούς και τους εκφοβίζουν με την αξιοποίηση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (*email*), ιστότοποι (*websites*), ιστοσελίδες, ... (McQuade et.al., 2009) και πολλές φορές οι διευθυντές των σχολείων καλούνται να αντιμετωπίσουν αυτές τις καταστάσεις. Όμως η εξάπλωση της τεχνολογίας φέρνει στο προσκήνιο το αίτημα για αξιοποίηση μιας παιδαγωγικής με επίκεντρο την ευθύνη απέναντι στα Όντα στο σύνολό τους (Τσιάντης, 2010). Συνήθως η ηγεσία του σχολείου προσπαθεί να αντιμετωπίσει τα φαινόμενα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού με τρόπους που αξιοποιούνται και σε άλλες βίαιες καταστάσεις (McQuade et.al., 2009). Έτσι είναι χρήσιμο να αναδειχθεί σε ποιο βαθμό η ηγεσία είναι προετοιμασμένη να αντιμετωπίσει ανάλογες καταστάσεις.

Συνήθως στις ανεπτυγμένες χώρες που είναι αντιμετώπιες με το φαινόμενο του ηλεκτρονικού εκφοβισμού οι ερευνητές υιοθετούν πολυπολιτισμικές και διεπιστημονικές προσεγγίσεις (Kowalski et.al., 200). Οι επιστήμες της πληροφορίας και της τεχνολογίας ασχολούνται με τον τομέα της επικοινωνίας, οι νομικές επιστήμες εξετάζουν τα νομικά ζητήματα, η ψυχολογία εξετάζει τις ψυχολογικές επιπτώσεις και άλλες ακόμη επιστήμες ασχολούνται με

τα σύγχρονα φαινόμενα που εξετάζονται στην εργασία αυτή. Κύριος στόχος της ερευνητικής εργασίας είναι η φιλοσοφική προσέγγιση των φαινομένων και εξετάζει την ανταπόκριση της ηγεσίας του σχολείου σε αντίστοιχα ζητήματα για να διαπιστωθεί αν και σε ποιο βαθμό χρειάζονται παρεμβάσεις.

4.2 Ερευνητικό εργαλείο

Η έρευνα μας είναι **ποιοτική** καθώς είναι προσφορότερη για τη διερεύνηση σε βάθος και τον αναστοχασμό των σχολικών ηγετών. Το δείγμα αποτελούν οι διευθυντές των σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Ανατολικής Θεσσαλονίκης, λόγω της ευκολότερης πρόσβασης. Το δείγμα περιλαμβάνει διευθυντές Γυμνασίων και Λυκείων, άνδρες και γυναίκες, με πτυχία θετικών και θεωρητικών σπουδών, ώστε να εξασφαλίζεται πληρέστερη εικόνα. Άλλωστε οι εκπαιδευτικοί ασκούν σημαντική επιρροή στη ζωή των μαθητών και τους βοηθούν να κατανοήσουν και να διαμορφώσουν τα χαρακτηριστικά και τις αξίες τους (Kaur, 2015). Η διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών των σχολείων για ζητήματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού και παράβασης της ιδιωτικότητας αποσκοπεί στην ανάγκη διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών για τη χρήση του διαδικτύου και γι' αυτό αξιοποιούνται ηθικά διλήματα.

Το **ερευνητικό εργαλείο** είναι τα ηθικά διλήματα που αναφέρονται σε καταστάσεις για τις οποίες η επίλυση απαιτεί λήψη απόφασης με βάση διαφορετικών ηθικών αρχών (Donlevy & Walker, 2011). Τα άτομα που αντιμετωπίζουν τα ηθικά διλήματα καλούνται να γνωρίζουν όλες τις παραμέτρους που επηρεάζουν την κατάσταση και πολλές φορές έρχονται αντιμέτωποι με ό,τι ορίζει ο νόμος και οι ατομικές τους αξίες. Ηθικές αξίες όπως η φιλία, το καθήκον, η φιλαλήθεια, η εντιμότητα, η νομιμοφροσύνη, και πολλές ακόμη μπορεί να έρθουν σε σύγκρουση κατά τη λήψη απόφασης στο συγκεκριμένο πλαίσιο του ηθικού διλήματος και ο σχολικός ηγέτης να λάβει ή να αποφύγει να λάβει αποφάσεις.

Στην εργασία αυτή έχει επιλεγεί να εξεταστούν ηθικά διλήματα που περιγράφουν καταστάσεις ηλεκτρονικού εκφοβισμού και παράβασης της ιδιωτικότητας για να αναδειχθούν οι αξίες και η ηθική των διευθυντών όταν αντιμετωπίζουν αντίστοιχα φαινόμενα. Η αρεταϊκή ηθική σχετίζεται με τον χαρακτήρα του ηγέτη και είναι αποτέλεσμα

των ενάρσεων συνηθειών που έχει αναπτύξει το άτομο και τον καθοδηγούν, όταν αντιμετωπίζει ένα ηθικό δίλλημα το οποίο απαιτεί απόφαση. Επιπλέον στην περίπτωση της δεοντολογικής ηθικής η απόφαση του ηγέτη είναι αποτέλεσμα των κοινά αποδεκτών κανόνων, όπου το άτομο δεν αντιμετωπίζεται απλά σαν μέσο για την επίτευξη των σκοπών (Donlevy & Walker, 2011). Επειδή τα ηθικά διλήματα περιλαμβάνουν σενάρια που περιγράφουν αντίστοιχες καταστάσεις δίνουν τη δυνατότητα να διατυπωθούν απόψεις.

Τα ηθικά διλήματα μπορούν να θεωρηθούν μελέτες περίπτωσης που προσπαθούν να σκιαγραφίσουν τα βιώματα, τις σκέψεις και τα συναισθήματα των συμμετεχόντων σε δεδομένες καταστάσεις (Cohen et.al., 2008). Στην εργασία αυτή επιλέχθηκε να δημιουργηθούν τέσσερα ηθικά διλήματα όπου οι ερωτώμενοι καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους, αφού μελετήσουν το σενάριο, αντί για μία απλή γραπτή ερώτηση και απάντηση και φαίνονται στο παράρτημα Α. Σε καθένα από τα τέσσερα σενάρια υπάρχουν τέσσερα ερωτήματα στα οποία οι ερωτώμενοι διευθυντές καλούνται να καταγράψουν τις απαντήσεις τους. Τα τέσσερα σενάρια χωρίστηκαν σε δύο ομάδες εκ των οποίων τα δύο πρώτα αναφέρονται στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό και τα δύο τελευταία στην παράβαση της ιδιωτικότητας. Τα δεδομένα καταγράφονται και συστηματοποιούνται.

Τα ηθικά διλήματα επιλέχθηκε να σταλούν ηλεκτρονικά ώστε οι διευθυντές των σχολείων να έχουν άνεση χρόνου για να διαβάσουν το κείμενο και να καταγράψουν τις απαντήσεις τους στα ερωτήματα που ακολουθούσαν το καθένα από αυτά. Η ηλεκτρονική αποστολή των ηθικών διλημάτων και η αντίστοιχη συμπλήρωση των ερωτημάτων επιλέχθηκε για την ευκολότερη πρόσβαση και επικοινωνία με τους διευθυντές των σχολείων. Στην αρχή στάλθηκαν με τη μορφή ηλεκτρονικού κειμένου(*word*) και στη συνέχεια σαν ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο (*google forms*) στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των 46 Γυμνασίων και Λυκείων της Ανατολικής Θεσσαλονίκης.

Αξιοποιήθηκε η χρονική περίοδος Μαΐου-Ιουνίου 2019 ως η καταλληλότερη για τον διαθέσιμο χρόνο των διευθυντών των σχολικών μονάδων, πριν αρχίσουν οι τελικές εξετάσεις στα σχολεία. Ο χρόνος που δίνονταν από τον ερευνητή για την ανάγνωση των σεναρίων και τη συμπλήρωση των ερωτημάτων ήταν 15 - 20 λεπτά. Πολλοί διευθυντές δήλωσαν ότι δεν ήταν επαρκής ο προβλεπόμενος χρόνος και κάποιοι δήλωσαν σε προσωπική επικοινωνία ότι κατέγραψαν τις απαντήσεις διαφορετικές χρονικές στιγμές, ενώ άλλοι ότι απάντησαν

μονολεκτικά σε κάποια ερωτήματα, λόγω του χρόνου που απαιτούσαν οι απαντήσεις. Όπως φαίνεται, η έκταση των απαντήσεων και η ευχέρεια των συμμετεχόντων στην πληκτρολόγηση των απαντήσεων ήταν ανασταλτικός παράγοντας τόσο για τον αριθμό, όσο και για το εύρος των απαντήσεων, κάτι που επηρεάζει τα αποτελέσματα της έρευνας.

Στην αρχή υπήρχαν τρία δημογραφικά ερωτήματα που αφορούσαν το φύλο, τη βαθμίδα του σχολείου (Γυμνάσιο ή Λύκειο) στο οποίο υπηρετούσαν οι διευθυντές και το πτυχίο τους (θετικών ή θεωρητικών σπουδών), απλά και μόνο για να έχουμε μια γενική εικόνα των διευθυντών που απάντησαν. Το κύριο ερευνητικό εργαλείο ήταν τα τέσσερα ηθικά διλλήματα που προέκυψαν από πραγματικές καταστάσεις και από τις περιπτώσεις που διαπραγματεύονται οι Shapiro P.J & Stefkovich A.J. (2016). Όλα τα σενάρια ήταν σχετικά με την αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας και του διαδικτύου. Για κάθε σενάριο δημιουργήθηκαν τέσσερα ερωτήματα τα οποία έπρεπε να απαντηθούν μετά την ανάγνωση των σεναρίων από τους ερωτώμενους διευθυντές σχολείων. Το τελευταίο ερώτημα κάθε σεναρίου ήταν ίδιο και είχε σαν στόχο να δώσει στον ερωτώμενο τη δυνατότητα να διευρύνει τις προηγούμενες απαντήσεις του.

Η **δειγματοληψία** ήταν τυχαία και το δείγμα αποτελούσαν οι διευθυντές των Γυμνασίων και Γενικών Λυκείων της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ανατολικής Θεσσαλονίκης. Τελικά απάντησαν 19 διευθυντές, εκ των οποίων οι 14 απάντησαν στο ηλεκτρονικό κείμενο (*word*) που είχε προηγηθεί, 4 στη μορφή ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου (*google forms*) και ένας χειρόγραφα και το έστειλε με το ταχυδρομείο. Μάλιστα ένας δεν απάντησε στα ερωτήματα του τελευταίου σεναρίου και κάποιοι έδωσαν μονολεκτικές απαντήσεις (ΝΑΙ/ΟΧΙ) σε κάποια ερωτήματα. Φυσικά δεν τέθηκε ζήτημα τήρησης της ανωνυμίας, η οποία προέκυψε μόνο για τους τέσσερις που απάντησαν με το ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο.

Από τους 19 διευθυντές, που συμμετείχαν τελικά στην έρευνα, οι 12 ήταν άνδρες και οι 7 γυναίκες, οι 12 υπηρετούσαν σε Γυμνάσιο και οι 7 σε Λύκειο και όσο για τα πτυχία, οι 12 κατείχαν πτυχίο Θετικών Επιστημών, οι 5 Πτυχίο Θεωρητικών Επιστημών, ένας είχε πτυχίο και των δύο κατηγοριών και ένας δεν απάντησε σε αυτό το ερώτημα. Τα δημογραφικά αυτά στοιχεία δεν αξιοποιήθηκαν στην έρευνα λόγω του σχετικά μικρού δείγματος, παρά μόνο για να σκιαγραφηθεί ίσως η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και οι κάτοχοι πτυχίων

θεωρητικών σπουδών στην αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων. Άλλωστε η εργασία είχε κύριο στόχο τις απαντήσεις των διευθυντών των σχολείων γενικά.

Όλα τα ερωτήματα με τις αντίστοιχες απαντήσεις των διευθυντών καταγράφηκαν σε πίνακα *excel* που φαίνονται στο παράρτημα Β, για να είναι ευκολότερη η επεξεργασία τους. Αρχικά έγινε ανάλυση του κειμένου των δεδομένων για κάθε ηθικό δίλλημα και κάθε ερώτημα που περιλαμβάνει ώστε να εντοπιστούν στοιχεία των δύο φιλοσοφικών θεωριών της Αριστοτελικής ηθικής και της θεωρίας του Καθαρού Λόγου του Καντ. Στη συνέχεια έγινε συγχώνευση των δεδομένων της ανάλυσης και συζήτηση των αποτελεσμάτων ώστε να οδηγηθούμε στην εξαγωγή συμπερασμάτων. Βέβαια από τις απαντήσεις προκύπτουν ερωτήματα για περαιτέρω διερεύνηση.

4.3 Ανάλυση των δεδομένων

Το ζήτημα του εκφοβισμού με τη αξιοποίηση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας απασχολεί τη σύγχρονη κοινωνία, λόγω της εξάπλωσης της επικοινωνίας μέσω διαδικτύου. Βέβαια κάποιοι διευθυντές μπορεί να μην ανησυχούν για το ζήτημα επειδή συμβαίνει συνήθως εκτός σχολείου και οι μαθητές δεν είναι υποχρεωμένοι να το αναφέρουν στον διευθυντή του σχολείου (Kowalski et.al., 2008). Το πρώτο σενάριο/ηθικό δίλλημα που αντιμετώπιζαν οι ερωτώμενοι διευθυντές στην έρευνά μας ήταν να εντοπίσουν το ζήτημα του εκφοβισμού μιας μαθήτριας από τον συμμαθητή της, ο οποίος ανάρτησε σε συγκεκριμένη πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης αρνητικά σχόλια για συμμαθήτριά του, η οποία μάλιστα είναι φίλη του. Στα τέσσερα ερωτήματα που καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους αναφέρονται στο α) αν υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού της μαθήτριας, β) αν ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για ένα περιστατικό που συνέβη εκτός σχολείου, γ) αν ο εκπαιδευτικός της Πληροφορικής έχει ευθύνη και δ) να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης παρόμοιων περιστατικών.

Πίνακας 1.1 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.1

Συμφωνούν στην ύπαρξη εκφοβισμού	14 Διευθυντές
Δεν συμφωνούν στην ύπαρξη εκφοβισμού	5 Διευθυντές

Οι απόψεις των διευθυντών δίστανται στο ζήτημα της ύπαρξης εκφοβισμού της μαθήτριας από τον συμμαθητή της (Πίνακας 1.1 a). Στην πλειονότητα τους διαβλέπουν τον εκφοβισμό στη συγκεκριμένη ανάρτηση του μαθητή με τα ενοχλητικά σχόλια και την παραποιημένη φωτογραφία για τη φίλη του και ενώ κάποιοι δίνουν μία γενική καταφατική απάντηση, άλλοι διευκρινίζουν ότι προκύπτει από την «... ψυχολογική κακοποίηση ...» της μαθήτριας μέσα από την «... προσβολή ...» και τον «... διασυρμό ...» της, με τα «... αρνητικά σχόλια ...» που αναρτήθηκαν για το άτομό της (Πίνακας 1.1 b). Ενδεικτικές απαντήσεις αναφέρονται στον Όπως φαίνεται γίνεται αναφορά στην αποδοχή ή την απόρριψη του Άλλου και η πράξη γίνεται χωρίς να δίνεται έμφαση στο ζήτημα της φιλίας των δύο μαθητών. Κάποιος δίνει την ακραία εκδοχή ότι «... αφορά ηλεκτρονικό έγκλημα», ενώ άλλος δηλώνει ότι είναι απλά μία «... μορφή εκφοβισμού ...».

Πίνακας 1.1 b: Ύπαρξη εκφοβισμού

<i>...ψυχολογική κακοποίηση ...</i>	Ύπαρξη εκφοβισμού
<i>... ηλεκτρονικό έγκλημα..</i>	
<i>... προσβολή της προσωπικότητας</i>	Τόσο για την ύπαρξη ηλεκτρονικού εκφοβισμού, όσο και για την μη ύπαρξη εκφοβισμού.
<i>... διασυρμός/ δυσφήμιση ...</i>	
<i>... δεν υπάρχει απειλή..</i>	Μη ύπαρξη εκφοβισμού
<i>... σχόλια που μπορεί να οδηγήσουν σε βελτιώσεις</i>	

Αντίθετα υπάρχουν διευθυντές που δηλώνουν ότι η μαθήτρια δεν υφίσταται εκφοβισμό γιατί δεν υπάρχει απειλή παρά μόνο «... προσβολή της προσωπικότητας της μαθήτριας ...» και «... δυσφήμισης της μαθήτριας στο συγκεκριμένο περιστατικό...». Όμως αυτό αναφέρεται στη μέθοδο της παρενόχλησης που αξιοποιείται κυρίως μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου αλλά και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (Kowalski et.al., 2008), όπως συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση. Ένας διευθυντής δηλώνει ότι δεν υφίσταται εκφοβισμός της μαθήτριας επειδή «... δεν απειλείται από το συμμαθητή της προκειμένου αυτή να συμμορφωθεί και να ακολουθήσει κάτι που αυτός επιθυμεί». Επίσης δύο δηλώνουν ότι η έκθεση της μαθήτριας μπορεί να έχει θετική επίδραση « ... καθώς τα σχόλια μπορούν να οδηγήσουν τη μαθήτρια σε βελτιώσεις». Από τις απαντήσεις των διευθυντών φαίνεται ότι

δεν είναι σαφής η κατανόηση του όρου ηλεκτρονικός εκφοβισμός από τους διευθυντές αλλά και του ορισμού της φιλίας σύμφωνα με την Αριστοτελική θεωρία. Στο επόμενο ερώτημα καλούνται να αναφέρουν τον τρόπο αντιμετώπισης του γεγονότος.

Στο δεύτερο ερώτημα αυτού του ηθικού διλλήματος οι διευθυντές καλούνται να αναφέρουν αν θα πρέπει να αντιμετωπίσουν το περιστατικό με τη λήψη μέτρων (Πίνακας 1.2 α). Οι απαντήσεις των διευθυντών συγκλίνουν στην ανάγκη για λήψη μέτρων, ακόμη και από εκείνους που δεν συνηγόρησαν στο προηγούμενο ερώτημα με την ύπαρξη εκφοβισμού. Άλλωστε και όταν ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός συμβαίνει έξω από το σχολείο αποδεικνύεται ότι συνδέεται άμεσα με το σχολείο (McQuade et.al., 2009). Οι αντιλήψεις των διευθυντών συνδέονται κυρίως με την τήρηση των κανονισμών και το καθήκον του διευθυντή λόγω της θέσης του. Κάποιοι διευθυντές επισημαίνουν ότι η μαθητική ιδιότητα υφίσταται και εκτός σχολείου και ως εκ τούτου είναι απαραίτητη η αντιμετώπιση της κατάστασης, γιατί αφορά τη συμπεριφορά και τις σχέσεις των μαθητών και μέσα στο σχολείο. Όμως δύο διευθυντές, μάλιστα ο ένας δέχεται ότι υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού, δηλώνουν ότι δεν χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για γεγονός που εκτυλίσσεται εκτός σχολείου. Μάλιστα κάποιος που δεν βλέπει την ύπαρξη εκφοβισμού διευκρινίζει ότι «...αυτό ξεπερνά κάθε αρμοδιότητά του».

Πίνακας 1.2 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.2

Απαραίτητη η λήψη μέτρων	17 Διευθυντές
Μη απαραίτητη η λήψη μέτρων	2 Διευθυντές

Όμως το σχολείο έχει σημαντικό ρόλο στον εντοπισμό των φαινομένων ηλεκτρονικού εκφοβισμού, άλλωστε πέρα από τις γνώσεις φροντίζει για την κοινωνική, συναισθηματική και ηθική εκπαίδευση των μαθητών (McQuade et.al., 2009). Μερικοί διευθυντές δηλώνουν ότι «... αφορά συμπεριφορές μαθητών του σχολείου, που προσβάλουν συμμαθητές τους, ...» και «...επηρεάζει τη σχολική ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις μαθητών και τη συμπεριφορά τους εντός του σχολικού χώρου ...» (Πίνακας 1.2 β). Έτσι μερικοί διευθυντές προτείνουν τη συναισθηματική αντιμετώπιση των μαθητών και συστήνουν τόσο τη συζήτηση με τον καθένα μαθητή χωριστά, όσο και την ενημέρωση των γονέων του μαθητή που έκανε την παράβαση και στη συνέχεια την τιμωρία του. Κάτι αντίστοιχο προτείνουν και οι Kowalski et.al. (2008) που συστήνουν αρχικά την αξιολόγηση του φαινομένου, στην

ενημέρωση των γονέων των εμπλεκόμενων, και της σχολικής κοινότητας και στο τέλος την προσφυγή στην αστυνομία.

Πίνακας 1.2 b: Αντιμετώπιση του περιστατικού

<i>η μαθητική ιδιότητα και εκτός ωραρίου σχολείου... ο δ/ντής υποχρεούται να πάρει μέτρα</i>	Καθήκον του διευθυντή λόγω της θέσης του
<i>... τα όρια του σχολείου είναι δυσδιάκριτα, με την έννοια ότι η διάχυση της τεχνολογίας και της επικοινωνίας είναι τέτοια ώστε το μέσα και το έξω έχει αλλάξει έννοια...</i>	
<i>... επηρεάζει τη σχολική ζωή, τις διαπροσωπικές σχέσεις μαθητών και τη συμπεριφορά τους εντός του σχολικού χώρου, πρέπει να ασχοληθεί ...</i>	
<i>... το επιτρέπει και ο νόμος επειδή αφορά τη σχολική κοινότητα</i>	
<i>υπάρχει ζήτημα ψυχολογικής κακοποίησης ...</i>	
<i>... ο διευθυντής πρέπει να προκαλέσει την ενσυναίσθηση του Γιώργου ...</i>	
<i>...αυτό ξεπερνά κάθε αρμοδιότητά του, παρόλα αυτά μπορεί να καλέσει σε συζήτηση τον μαθητή...</i>	Ο διευθυντής αναρμόδιος

Κάποιοι διευθυντές αναφέρονται στην κείμενη νομοθεσία που δίνει την αρμοδιότητα στον διευθυντή για τη λήψη μέτρων σε ζητήματα που αφορούν τη σχολική κοινότητα και επηρεάζουν τη σχολική ζωή των μαθητών μέσα και έξω από το σχολείο και προτείνουν τη λήψη μέτρων κυρίως προληπτικά. Επίσης συστήνουν η διεύθυνση «να καλέσει σε συζήτηση τον μαθητή ..., ώστε να έχει δυνατότητα ελέγχου σε περίπτωση που το περιστατικό επεκταθεί και απασχολήσει και τη σχολική ζωή». Οποσδήποτε είναι χρήσιμο να λαμβάνεται υπόψη ό,τι συμβαίνει στο μυαλό του μαθητή που προκαλεί τον εκφοβισμό για να ληφθούν αποφάσεις για παρέμβαση ή περαιτέρω ενεργειών (McQuade et.al., 2009). Βέβαια απαιτείται και η συνεργασία και η στήριξη των εκπαιδευτικών για τον εντοπισμό των συνθηκών κάτω

από τις οποίες ενεργεί ο μαθητής. Στο τρίτο ερώτημα οι διευθυντές καλούνται να απαντήσουν για την ευθύνη του εκπαιδευτικού πληροφορικής στο ζήτημα που προέκυψε.

Στο πρώτο ηθικό δίλλημα, ο εκπαιδευτικός που διδάσκει το μάθημα της Πληροφορικής μαθαίνει από κάποια μαθήτρια, ότι ο συμμαθητής τους έχει ανεβάσει σε συγκεκριμένη πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης αρνητικά σχόλια για συμμαθήτριά του. Έτσι ζητάει από τον μαθητή να τα διαγράψει, ενώ του κάνει συστάσεις για τη συμπεριφορά του, χωρίς να ενημερώσει τον Διευθυντή του σχολείου, ο οποίος τελικά ενημερώνεται από τους γονείς της μαθήτριας, όταν τον επισκέπτονται και του εκθέτουν το γεγονός. Στο ερώτημα για την ευθύνη του εκπαιδευτικού της Πληροφορικής οι διευθυντές έχουν διαφορετικές απόψεις (Πίνακας 1.3 α). Από τους ερωτηθέντες διευθυντές οι έξι (6) δηλώνουν ότι δεν υπάρχει ευθύνη και δηλώνουν ότι «... μπορεί να βοηθήσει» στην αντιμετώπιση της κατάστασης. Βέβαια δέχονται ότι θα έπρεπε να υπάρχει κάποια ενημέρωση του διευθυντή που έχει κατά κύριο λόγο την ευθύνη για τη συμπεριφορά των μαθητών και να «... αντιμετωπίσει το θέμα σε συνεργασία με τον διευθυντή».

Πίνακας 1.3 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 1.3

Συμφωνούν με την ευθύνη του εκπαιδευτικού πληροφορικής	13 Διευθυντές
Δεν συμφωνούν απόλυτα με την ευθύνη του εκπαιδευτικού πληροφορικής	6 Διευθυντές

Οι περισσότεροι (13) από του διευθυντές συγκλίνουν στην άποψη για ευθύνη του εκπαιδευτικού στο γεγονός της ενημέρωσης του διευθυντή και δηλώνουν ότι «... έπρεπε όμως να αναφέρει το γεγονός στον διευθυντή, ώστε να ενεργήσει κι αυτός με τον πρόπονα τρόπο...» και επιπλέον κάποιος δίνει ως ελαφρυντικό την άγνοια και την πρωτοβουλία του εκπαιδευτικού της Πληροφορικής, ότι «... δεν αξιολόγησε σωστά το γεγονός, δεν ενημέρωσε τον διευθυντή και πήρε την πρωτοβουλία να το αντιμετωπίσει μόνος του » ή ότι «... η ευθύνη του εκπαιδευτικού της Πληροφορικής εντοπίζεται στη μη ενημέρωση και συνεργασία με τον διευθυντή του σχολείου, το γεγονός ότι ασχολήθηκε με το περιστατικό δείχνει αίσθημα ευθύνης». Στο ίδιο ερώτημα κάποιοι διευθυντές προχωρούν στην ευθύνη του εκπαιδευτικού που δεν ενημέρωσε τη σχολική κοινότητα αφού «... σαν μέρος του

συλλόγου διδασκόντων έπρεπε να ενημερώσει τον διευθυντή και τον σύλλογο διδασκόντων για το συμβάν» (Πίνακας 1.3 b).

Πίνακας 1.3 b: Ευθύνη εκπαιδευτικού πληροφορικής

<i>...σαν μέρος του συλλόγου διδασκόντων έπρεπε να ενημερώσει τον δ/ντή και τον σύλλογο διδασκόντων για το συμβάν</i>	Ευθύνη εκπαιδευτικού
<i>... ευθύνη του εκπ/κού της πληροφορικής εντοπίζεται στη μη ενημέρωση και συνεργασία με τον δ/ντή του σχολείου</i>	
<i>... έχει ευθύνη γιατί δεν αξιολόγησε σωστά το γεγονός, δεν ενημέρωσε τον διευθυντή και πήρε την πρωτοβουλία να το αντιμετωπίσει μόνος του.</i>	
<i>... η σχολική κοινότητα οφείλουν να ασχολούνται με τέτοια θέματα ..., αλλά τέτοια θέματα πρέπει να είναι ενταγμένα στην εσωτερική εκπαιδευτική πολιτική του σχολείου.</i>	
<i>... ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να είχε εξηγήσει στα παιδιά τις συνέπειες της έκθεσης κάποιου/ας στο διαδίκτυο.</i>	
<i>όχι δεν έχει καμία ευθύνη. Πρέπει όμως να αντιμετωπιστεί το θέμα σε συνεργασία με το διευθυντή της σχολικής μονάδας...</i>	Δεν έχει ευθύνη ο εκπαιδευτικός
<i>... δεν το αντιλήφθηκε το γεγονός</i>	

Τις απαντήσεις των διευθυντών για την ευθύνη του εκπαιδευτικού της Πληροφορικής μπορούμε να τις ομαδοποιήσουμε . Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις γίνεται αναφορά στην ευθύνη του εκπαιδευτικού για την μη τήρηση των κανόνων του σχολείου αφού δεν ενημερώνονται ούτε η Διεύθυνση ούτε και η σχολική κοινότητα για το γεγονός. Επιπλέον η ευθύνη του εκπαιδευτικού συνδέεται και στην παρέμβαση του εκπαιδευτικού μέσω του μαθήματός του ώστε να μην προκύπτουν αντίστοιχα φαινόμενα (Πίνακας 1.3 c).

Πίνακας 1.3 c: Η Ευθύνη του εκπαιδευτικού αφορά:

την τήρηση των κανόνων του σχολείου
την παρέμβαση στους μαθητές
τη συνεργασία με τη διεύθυνση
τη συνεργασία με τη σχολική κοινότητα

Οι διευθυντές στις απαντήσεις στο τρίτο ερώτημα αναφέρονται στην επίλυση προβλημάτων με τη συνεργασία των μελών της σχολικής κοινότητας (Πίνακας 1.4 a). Έτσι δηλώνουν ότι «ο καθηγητής, όπως και όλοι οι συνάδελφοι του, αλλά και γενικότερα η σχολική κοινότητα οφείλουν να ασχολούνται με τέτοια θέματα». Βέβαια ο ίδιος διευθυντής αναφέρεται στην ύπαρξη κανόνων στο σχολείο και δηλώνει ότι «...το θέμα είναι ότι δεν είναι εύκολο να δράσει από μόνος του, αλλά τέτοια θέματα πρέπει να είναι ενταγμένα στην εσωτερική εκπαιδευτική πολιτική του σχολείου». Επιπλέον κάποιος άλλος δηλώνει ότι η ενημέρωση θα παρείχε τη δυνατότητα άμεσης παρέμβασης, ώστε «...η σχέση ανάμεσα στους δύο μαθητές θα αποκατασταθεί μετά και την κατάλληλη παιδαγωγική παρέμβαση των εκπαιδευτικών του σχολείου». Επίσης η δήλωση ότι «...ο εκπαιδευτικός θα μπορούσε να είχε εξηγήσει στα παιδιά τις συνέπειες της έκθεσης κάποιου/ας στο διαδίκτυο». Οι δύο τελευταίες προτάσεις φαίνεται να έχουν συνδέσεις, όχι όμως σαφείς, με την αρεταϊκή φιλοσοφία, παρόλο που πλέον εμφανείς είναι η επίδραση της δεοντολογικής αντίληψης στις απαντήσεις.

Η ευθύνη διαφοροποιείται ως προς τη διαχείριση του γεγονότος καθώς κάποιος θεωρεί ότι η παρέμβαση του εκπαιδευτικού «... πρέπει να παραμείνει σε συμβουλευτική και προτρεπτική δράση χωρίς να εμπλακεί «επαγγελματικά»». Άλλοι δηλώνουν ότι απαιτείται άμεση δράση για τη διαγραφή των επικριτικών σχολίων και φωτογραφιών μετά από συνεννόηση με τον διευθυντή «... ορθά σύστησε στον μαθητή να αφαιρέσει το προσβλητικό περιεχόμενο. Έπρεπε όμως να αναφέρει το γεγονός στον διευθυντή...». Κάποιοι διευθυντές δίνουν ελαφρυντικά στον εκπαιδευτικό της Πληροφορικής και δηλώνουν πως το γεγονός ότι «... ασχολήθηκε με το περιστατικό δείχνει αίσθημα ευθύνης» και ως προς το ίδιο το γεγονός ότι δεν αντιλήφθηκε έγκαιρα το συμβάν.

Επιπλέον κάποιοι αναφέρονται στην ευθύνη λόγω της ιδιαίτερης σχέσης του μαθήματος που διδάσκει ο εκπαιδευτικός, καθώς «... θα μπορούσε να είχε εξηγήσει στα παιδιά τις συνέπειες της έκθεσης κάποιου/ας στο διαδίκτυο». Βέβαια έχει σημασία όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας να κατανοούν ότι οι αντιπαραθέσεις μεταξύ των μαθητών δεν ισοδυναμούν με εκφοβισμό (Sabella et al., 2013). Όμως οι εκπαιδευτικοί έχουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση θετικού κλίματος και εντοπισμού των καταστάσεων βίας (McQuade et.al., 2009) και σε αυτό το σημείο εντοπίζεται η ευθύνη. Φαίνεται ότι γενικά οι διευθυντές έχουν σαν αφετηρία στις απαντήσεις του τόσο την τήρηση των κανόνων του σχολείου όσο και της ιεραρχίας και λίγοι είναι εκείνοι που αναφέρονται στη συνεργασία των μελών τη σχολικής κοινότητας.

Στο τέταρτο ερώτημα, το οποίο όπως προαναφέρθηκε είναι κοινό για όλα τα ηθικά διλήμματα, οι διευθυντές καλούνται να βάλουν τον εαυτό τους στη θέση του διευθυντή του σεναρίου. Οι απόψεις των διευθυντών αν και διατυπώνονται με διαφορετικά λόγια συγκλίνουν στην ανάγκη πρόληψης αντίστοιχων γεγονότων και δηλώνουν ότι «... τέτοια περιστατικά αντιμετωπίζονται προληπτικά» (Πίνακας 1.4 a). Μάλιστα προτείνουν την διαρκή ενημέρωση τόσο των μαθητών, όσο και των γονέων τους που έχουν «... άμεσα την ευθύνη για τις πράξεις των παιδιών τους...», για τη σωστή χρήση των ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας. Για το σκοπό αυτό συστήνουν τα «...ενημερωτικά σεμινάρια προς τους γονείς και τους μαθητές...» τόσο από ειδικούς, όσο και από τον εκπαιδευτικό του μαθήματος της Πληροφορικής. Αναθέτουν στον τελευταίο την ευθύνη «... να ενημερώσει στις αρχές του εκπαιδευτικού έτους τους μαθητές τους για τη σωστή λειτουργία και τους κινδύνους συγχρόνως του διαδικτύου...».

Επιπλέον στα προληπτικά μέτρα προτείνονται τα ενημερωτικά σεμινάρια από ειδικούς σε θέματα εκφοβισμού για εκπαιδευτικούς, γονείς και μαθητές, τη δημιουργία ομάδων πρόληψης και τη συνεχή παρακολούθηση των μαθητών μέσα στο σχολείο. Οι διευθυντές δηλώνουν ότι είναι απαραίτητη η «... ενημέρωση, συζητήσεις, δράσεις, ομάδες πρόληψης» και «...το σχολείο να φροντίσει να ενημερώσει τους μαθητές για θέματα εκφοβισμού από ομάδες ειδικών...». Επιπρόσθετα συστήνουν τα μέλη του συλλόγου διδασκόντων να βρίσκονται σε συνεχή επαγρύπνηση και να φροντίσουν «...να δημιουργήσουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τους μαθητές για τον γρήγορο εντοπισμό παρόμοιων περιστατικών και την

αντιμετώπιση τους». Με αυτό τον τρόπο δίνουν έμφαση στη δημιουργία γέφυρας επικοινωνίας των μελών της σχολικής κοινότητας.

Πίνακας 1.4 α: Οι θέσεις των Διευθυντών για τις προσωπικές τους ενέργειες

<p>Προληπτικά μέτρα</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Διάλογο με μαθητές και γονείς • Επιμορφωτικά σεμινάρια από ειδικούς σε γονείς και μαθητές • Ενημέρωση των μαθητών από τον εκπαιδευτικό πληροφορικής • Ανάπτυξη σχέσεων μαθητών- εκπαιδευτικών • Συζήτηση και παραινέσεις για τον σεβασμό της προσωπικότητας του Άλλου
<p>Άμεση παρέμβαση</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ενημέρωση και συνεργασία με τις οικογένειες των εμπλεκόμενων μαθητών • Καταγγελία στις αρμόδιες αρχές • Διακριτικότητα και πνεύμα δικαιοσύνης • Συζήτηση για τη στεναχώρια που προκαλούν στον Άλλο

Για την πρόληψη των φαινομένων ανατίθεται στους εκπαιδευτικούς να καλλιεργούν το σεβασμό του Άλλου ατόμου, τη δημιουργία κλίματος συνεργασίας, φιλίας και συνύπαρξης με τους άλλους καθώς και τη ενδυνάμωση των μαθητών. Κάποιος διευθυντής δηλώνει ότι «... είναι απαραίτητο να καλλιεργείται στα παιδιά πνεύμα συνεργασίας, φιλίας και ειρηνικής συνύπαρξης, με την αναγνώριση από τον καθένα των δικαιωμάτων του άλλου και του πλαισίου αμοιβαίας συνεργασίας ...». Επιπλέον οι διευθυντές δηλώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αναπτύξουν σχέσεις εμπιστοσύνης με τους μαθητές, ώστε να μη φοβούνται να καταγγείλουν φαινόμενα εκφοβισμού. Όπως φαίνεται κάποιοι διευθυντές προτείνουν την πρόληψη από ειδικούς σε ένα πλαίσιο κανόνων, ενώ άλλοι συγκλίνουν στη διαμόρφωση των σχέσεων των μελών της σχολικής κοινότητα και ιδιαίτερα των μαθητών που φαίνεται να στηρίζεται στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των μαθητών. Βέβαια δεν αποφεύγουν να προτείνουν και τρόπους παρέμβασης σε φαινόμενα εκφοβισμού.

Στην άμεση παρέμβαση στα περιστατικά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού προτείνονται μέτρα προσανατολισμένα στην αρεταϊκή ηθική αλλά και εκείνα που διακατέχονται από την κανονιστική αντίληψη. Κάποιος διευθυντής δηλώνει ότι η αντιμετώπιση φαινομένων εκφοβισμού μπορεί να γίνει με «... συζήτηση πάνω στο θέμα, αναζήτηση των αιτιών της πράξης του μαθητή, αλλά και καθημερινές παραινέσεις στους μαθητές να σέβονται την προσωπικότητα των άλλων και να μη σιωπούν ...», ακόμη και όταν «... είναι μάρτυρες τέτοιων περιστατικών ...». Κάποιος διευθυντής δηλώνει ότι είναι απαραίτητη η «... επίμονη προσπάθεια προσέγγισης των εμπλεκόμενων μαθητών» και με συζήτηση να αναδεικνύεται η «... στενοχώρια που προκαλούν στους συμμαθητές τους ...». Στην Αριστοτελική θεωρία η δημιουργία φιλικών σχέσεων συμβάλλει στη δημιουργία μίας ζωής που διαπερνά η λογική και η ηθική.

Επιπλέον για την αντιμετώπιση της περίπτωσης του εκφοβισμού οι διευθυντές προτείνουν την επικοινωνία και συνεργασία με τις οικογένειες των εμπλεκόμενων μαθητών μετά τη διακριτική διερεύνηση των ζητημάτων. Έτσι κάποιος δηλώνει ότι είναι απαραίτητη η «... συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων μερών, καθηγητή-διευθυντή - των δύο μαθητών και στη συνέχεια των γονέων». Οι διευθυντές εμμένουν στη συνεργασία σχολείου και οικογένειας για την λύση του ζητήματος και στη δήλωση των δύο τελευταίων διευθυντών αναφέρεται η «... άμεση παρέμβαση και συνεργασία με τις δυο οικογένειες ...». Άλλωστε οι γονείς έχουν την ευθύνη να δημιουργήσουν και να θέσουν τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση του διαδικτύου και του κυβερνοχώρου από τα παιδιά τους (Kowalski & Limber, 2007). Εφόσον δεν υπάρξουν αποτελέσματα τότε οι διευθυντές μπορούν να ζητήσουν τη βοήθεια των αρμόδιων αρχών.

Οι διευθυντές θεωρούν ακραία λύση την τιμωρία των μαθητών που εμπλέκονται σε φαινόμενα εκφοβισμού. Μόνο ένας προτείνει την ακραία περίπτωση «... της εισαγγελικής παρέμβασης ...» και κάποιος «... την επιβολή ποινών στους μαθητές ...», σαν έσχατες ενέργειες όταν όλες οι άλλες δεν επιφέρουν αποτέλεσμα. Στο ίδιο πλαίσιο δηλώνεται ότι «... αν δεν υπάρξει ανταπόκριση και απόσυρση των σχολίων πρέπει να γίνει άμεσα καταγγελία στην εισαγγελία» και προτείνεται η «... επιβολή των ενδεδειγμένων ποινών όπως προβλέπεται από την εκπαιδευτική νομοθεσία» μετά τη συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων στο θέμα. Επιπλέον στοιχεία για τις θέσεις των διευθυντών στο ζήτημα του

ηλεκτρονικού εκφοβισμού μπορούν να προκύψουν από το δεύτερο ηθικό δίλλημα στο οποίο είναι πάλι κεντρικό θέμα.

Το δεύτερο ηθικό δίλλημα έχει σαν κεντρικό θέμα την αντίδραση ενός μαθητή που υφίσταται ηλεκτρονικό εκφοβισμό. Συγκεκριμένα ο μαθητής αρνείται να πάει στο σχολείο, επειδή δέχεται απειλητικά μηνύματα στο διαδίκτυο σχετικά με τις σεξουαλικές του προτιμήσεις και οι διευθυντές καλούνται να απαντήσουν σε τέσσερα ερωτήματα. Στο πρώτο ερώτημα οι διευθυντές πρέπει να εντοπίσουν αν υπήρχε ζήτημα εκφοβισμού του μαθητή στο σχολείο, στο δεύτερο αν πρέπει να ληφθούν μέτρα για ένα περιστατικό που συνέβη εκτός σχολείου, στο τρίτο να εντοπίσουν τις ευθύνες του διευθυντή στη συγκεκριμένη περίπτωση και στο τέταρτο να αναφέρουν με ποιο τρόπο θα αντιμετώπιζαν οι ίδιοι ανάλογο περιστατικό. Μέσα από τις δηλώσεις τους γίνεται προσπάθεια να εντοπιστούν αν αφετηρία των απαντήσεων είναι η ηθική της «πρακτικής σοφίας» του Αριστοτέλη ή την ηθική των «σκοπών» του Καντ (Donlevy & Walker, 2011).

Στο πρώτο ερώτημα αν ο Διευθυντής του σχολείου όφειλε να εντοπίσει έγκαιρα το ζήτημα εκφοβισμού του μαθητή στο σχολείο, σ' αυτή την περίπτωση όλοι οι διευθυντές συμφωνούν στην ύπαρξη ηλεκτρονικού εκφοβισμού του μαθητή και μόνο τρεις απαντούν μονολεκτικά (Πίνακας 2.1 α). Η διαφοροποίηση στις απαντήσεις των διευθυντών αφορά τον εντοπισμό του φαινομένου αφού συμβαίνει εκτός σχολείου και στην αντιμετώπιση της κατάστασης όπου εμπλέκονται και απαντήσεις για το δεύτερο ερώτημα. Οι διευθυντές έχουν ευθύνη για οτιδήποτε συμβαίνει στους μαθητές στο σχολείο και συμφωνούν ότι απαιτείται σε βάθος διερεύνηση του θέματος και με διακριτικότητα και κάποιοι προτείνουν την ενημέρωση του συλλόγου διδασκόντων, ώστε οι εκπαιδευτικοί να είναι αρωγοί στην προσπάθεια εντοπισμού του υπεύθυνου μεταξύ των μαθητών.

Πίνακας 2.1 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 2.1

Συμφωνούν στην ύπαρξη εκφοβισμού	19 Διευθυντές
----------------------------------	---------------

Στις απαντήσεις τους οι ερωτώμενοι επισημαίνουν ότι ο διευθυντής «... έχει υποχρέωση να φροντίζει, ώστε να είναι ομαλές οι σχέσεις των μαθητών στο σχολείο ...» και ότι για το συγκεκριμένο θέμα ο διευθυντής δεν θα πρέπει να αποποιηθεί την ευθύνη και «... να μη

δηλώσει αναρμοδιότητα για το θέμα», επειδή συμβαίνει εκτός σχολείου. Έτσι το ζήτημα θα πρέπει να διερευνηθεί «... ανάμεσα στους μαθητές ... που αποκαλύπτουν γεγονότα τα οποία μπορεί να βοηθήσουν ...», με «... διακριτικότητα ...» και με εμπλοκή των εκπαιδευτικών που πρέπει «... να ενημερώσει ...». Μάλιστα κάποιοι δηλώνουν ότι « ... θα έπρεπε να κάνει κάποια προσπάθεια». Οι απαντήσεις των διευθυντών αυτών αναδεικνύουν την προσέγγιση της ηθικής συνείδησης που συνδέεται με την Αριστοτελική ηθική, ενώ κάποιες άλλες απαντήσεις που καταγράφονται παρακάτω προέρχονται από το πλαίσιο της Καντιανής ηθικής, του «καθήκοντος».

Κάποιοι διευθυντές δηλώνουν ότι θα πρέπει να ενεργήσει στο πλαίσιο των δυνατοτήτων και των αρμοδιοτήτων που του παρέχει ο νόμος και αφού διερευνήσει το θέμα στο σχολείο θα πρέπει «... να απευθυνθεί στην Προϊσταμένη Αρχή ή και στον Συνήγορο του παιδιού» και «... να συστήσει στους γονείς να απευθυνθούν άμεσα στη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος» καθώς εκείνος μπορεί να λειτουργήσει μόνο «... συμβουλευτικά ...». Ένας διευθυντής δηλώνει ότι η θέση του θα πρέπει να είναι εναρμονισμένη « ... στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων και δυνατοτήτων που του παρέχει ο νόμος και ο ρόλος του ως εκπαιδευτικού και στελέχους της εκπαίδευσης» (Πίνακας 2.1 b). Όταν υπάρχουν στοιχεία για νομικά τεκμηριωμένη απειλή, πρέπει άμεσα να ενημερώνονται οι αντίστοιχες υπηρεσίες (McQuade et.al., 2009). Βέβαια η ανάγκη για λήψη μέτρων από τον Διευθυντή του σχολείου για κάτι που συμβαίνει εκτός σχολείου αναφέρεται στο δεύτερο ερώτημα αυτού του ηθικού διλλήματος.

Το δεύτερο ερώτημα είναι συνέχεια και προέκταση του πρώτου και γι' αυτό κάποιοι διευθυντές έχουν απαντήσει στο προηγούμενο. Επειδή ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός του μαθητή είναι ένα περιστατικό που συμβαίνει εκτός σχολείου, οι περισσότεροι διευθυντές συμφωνούν ότι θα πρέπει να ληφθούν μέτρα (Πίνακας 2.2 a). Οι διευθυντές προτείνουν διακριτικότητα και σοβαρότητα στη διαχείριση της κατάστασης, αφού «... αφορά μαθητές του σχολείου» και «... η συμπεριφορά επηρεάζεται από τέτοια γεγονότα». Άλλωστε ακόμη κι αν το γεγονός του ηλεκτρονικού εκφοβισμού αφορά έναν μόνο μαθητή, ο διευθυντής έχει τη διακριτική ευχέρεια να καθορίσει την ασφάλεια του σχολικού περιβάλλοντος και να προβεί σε τυπικές ανάλογες ενέργειες (McQuade et.al., 2009). Επομένως είναι απαραίτητη η λήψη μέτρων καθώς «... περιστατικά μεταξύ μαθητών, σύμφωνα με την ισχύουσα

νομολογία, ακόμη κι αν συμβαίνουν εκτός σχολείου, θεωρούνται ότι αποτελούν προέκταση του σχολικού περιβάλλοντος ...».

Πίνακας 2.1 b: Εντοπισμός και αντιμετώπιση του φαινομένου ηλεκτρονικού εκφοβισμού

<i>... ακόμα κι αν θεωρεί πως δεν είναι στην αρμοδιότητα του θα έπρεπε να κάνει κάποια προσπάθεια</i>	Ο Διευθυντής ενεργεί στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του
<i>... στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων και δυνατοτήτων που του παρέχει ο νόμος και ο ρόλος του ως εκπαιδευτικού και στελέχους της εκπαίδευσης</i>	
<i>... να καταγγείλει και να ζητήσει άμεσα υποστήριξη του μαθητή...</i>	Ο διευθυντής φροντίζει για τις σχέσεις των μαθητών
<i>... έχει υποχρέωση να φροντίζει, ώστε να είναι ομαλές οι σχέσεις των μαθητών στο σχολείο ...</i>	
<i>οφείλει να το γνωρίζει</i>	

Για τη λήψη μέτρων οι διευθυντές αναφέρονται στη δυσκολία να εντοπιστεί με ακρίβεια η ταυτότητα του υπαίτιου, καθώς ο Διευθυντής «... θα ήταν δύσκολο να το πληροφορηθεί χωρίς να υπερβεί τις αρμοδιότητες του» κι έτσι μπορεί «... να ενεργήσει μόνο συμβουλευτικά». Βέβαια θα μπορούσε να « ... διοργανώσει άμεσα μια ημερίδα με ειδικούς στο ηλεκτρονικό έγκλημα για παρουσίαση του θέματος στους μαθητές ...» . Οπωσδήποτε κάποιος δηλώνει ότι αν υπάρχουν «... στη διάθεση του σοβαρά στοιχεία για το περιστατικό αυτό και αποδείξεις για κάποιο ένοχο μέλος της σχολικής κοινότητας» θα πρέπει να ληφθούν μέτρα.

Πίνακας 2.2 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 2.2

Προσέγγιση της κατάστασης εντός σχολείου	9 διευθυντές
Προσέγγιση της κατάστασης από τις αρμόδιες αρχές	6 διευθυντές
Μονολεκτική θετική απάντηση	3 διευθυντές
Μονολεκτική αρνητική απάντηση	1 διευθυντής

Όμως αν διαπιστωθεί ότι κάποιος μαθητής αποτελεί απειλή για τους συμμαθητές του ο διευθυντής αποφασίζει αν θα αναφέρει το συμβάν στις αρμόδιες νομικές υπηρεσίες (McQuade et.al., 2009). Βέβαια οι διευθυντές που αντιτίθενται στη λήψη μέτρων στο σχολείο δηλώνουν ότι ο διευθυντής δεν θα μπορεί να παρέμβει επειδή «... αυτό δεν προβλέπεται ...» και θα έπρεπε να κατευθύνει τους γονείς του «θύματος» τόσο στην υπηρεσία δίωξης ηλεκτρονικού εγκλήματος ... όσο και σε ειδικούς ψυχολογικής στήριξης που μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια στην αντιμετώπιση του προβλήματος». Κάποιος άλλος δηλώνει ότι ο ίδιος «... άμεσα να έχει ενημερώσει τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Αστυνομίας ...». Φαίνεται ότι υπάρχουν διαφορετικές απόψεις σχετικά με τις ευθύνες και τις αρμοδιότητες του διευθυντή για το περιστατικό (Πίνακας 2.2 b).

Πίνακας 2.2 b: Προτάσεις προσέγγισης της κατάστασης

<i>... όλες οι πράξεις του πρέπει να γίνονται με τη διακριτικότητα και τη σοβαρότητα που απαιτείται ...</i>	Προσέγγιση της κατάστασης εντός σχολείου
<i>... παρά μόνο να ενεργήσει συμβουλευτικά.</i>	
<i>... να κινητοποιηθεί όλη η μαθητική κοινότητα ο σύλλογος διδασκόντων να γίνει σοβαρή έρευνα για το συμβάν μέσα στην σχολική μονάδα να διοργανώσει άμεσα μια ημερίδα με ειδικούς στο ηλεκτρονικό έγκλημα για παρουσίαση του θέματος στους μαθητές</i>	
<i>... θα μπορούσε να επιχειρήσει μια ανιχνευτική, διακριτική προσπάθεια σε συνεργασία με άλλους μαθητές ...</i>	
<i>... επηρεάζει τη σχολική κατάσταση του μαθητή...</i>	
<i>... άμεσα να έχει ενημερώσει τη Δίωξη Ηλεκτρονικού Εγκλήματος της Αστυνομίας ... ειδικούς ψυχολογικής στήριξης που μπορούν να προσφέρουν ουσιαστική βοήθεια στην αντιμετώπιση του προβλήματος</i>	Προσέγγιση της κατάστασης από τις αρμόδιες αρχές
<i>.... δεν είναι εύκολο να πάρει μέτρα ... γιατί δεν είναι γνωστός ο υπαίτιος και πιθανώς να μην έχει σχέση με το σχολείο</i>	

Στο τρίτο ερώτημα οι διευθυντές με τις απαντήσεις τους επιρρίπτουν ευθύνη στον Διευθυντή του σεναρίου σε διαφορετικά επίπεδα. Κάποιοι αναφέρονται στην «ολιγωρία», την «αδράνεια» και την «αμέλεια του περιστατικού» και κάποιοι άλλοι προχωρούν στον τρόπο δράσης (Πίνακας 2.3 a). Δηλώνουν ότι ο συγκεκριμένος Διευθυντής θα έπρεπε να αναλάβει δράση και «... να ερευνήσει το θέμα μέσα στο σχολείο ...», είτε να ενεργήσει συμβουλευτικά και να συστήσει στους γονείς να απευθυνθούν στους αρμόδιους φορείς και να ζητήσουν «... τη συνδρομή ειδικού φορέα που σχετίζεται με ηλεκτρονικά παραπτώματα» κάτι που θα μπορούσε βέβαια να κάνει και ο ίδιος. Μάλιστα επιμένουν ότι θα έπρεπε να προβεί σε ενέργειες που θα μπορούσαν να περιορίσουν την εξέλιξη της κατάστασης ακόμη και αν δεν είχε «... στοιχεία να το αντιμετωπίσει» απλά και μόνο από «ευαισθησία» και «ενδιαφέρον» για τον μαθητή.

Πίνακας 2.3 a: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 2.3

Υπαρξη ευθύνης στον διευθυντή	17 διευθυντές
Μη ύπαρξης ευθύνης στον διευθυντή	2 διευθυντές

Οπωσδήποτε η διαδικασία διερεύνησης του γεγονότος θα πρέπει να είναι άμεση και σύμφωνες με τις στρατηγικές παρέμβασης (McQuade et.al., 2009). Κάποιος ερωτώμενος διευθυντής δηλώνει ότι ο διευθυντής του διλλήματος «δεν έχει γνώση» πως να αντιμετωπίζει αντίστοιχα ζητήματα και άλλος ότι «... φαίνεται δεν υπάρχει και σχετική κουλτούρα αποφυγής και αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών στο σχολείο». Κάποιος δηλώνει ότι «οι ευθύνες του Διευθυντή έχουν να κάνουν περισσότερο με τον τρόπο που αντιμετώπισε τους γονείς ...» και την ευχέρεια να τους πείσει «... ότι ενδιαφέρεται για το περιστατικό, δεν μπορεί, όμως, χωρίς στοιχεία να το αντιμετωπίσει» και άλλος ότι «... το μόνο που θα μπορούσε να κάνει είναι να κατευθύνει συμβουλευτικά τους γονείς και τον μαθητή ...».

Αντίθετη άποψη έχουν εκείνοι οι διευθυντές που αντικρούουν την ευθύνη του Διευθυντή και αναφέρουν ότι «... αντιβαίνει ... τις υποχρεώσεις του διευθυντή» και δεν υπάρχει «... ευθύνη με τη νομική έννοια του όρου στον διευθυντή» και ότι η ευθύνη συνδέεται με την αδράνεια του μετά τη γνωστοποίηση του θέματος (Πίνακας 2.3 b). Πράγματι, επειδή οι δυνατότητες του σχολείου είναι περιορισμένες σε ακραίες περιπτώσεις μπορεί να συστήσει στους γονείς να απευθυνθούν στις αντίστοιχες υπηρεσίες δίωξης (Kowalski et. al., 2008).

Πέρα από το αν έχει ή δεν έχει ευθύνη ο συγκεκριμένος διευθυντής του ηθικού διλλήματος, έχει ενδιαφέρον να διερευνηθεί η αντιμετώπιση αντίστοιχων φαινομένων από τους ερωτώμενους διευθυντές.

Πίνακας 2.3 b: Επίπεδα ευθύνης του Διευθυντή στο σενάριο

<p>... η αδράνεια που έδειξε όταν του έγινε γνωστό το θέμα και δεν προέβει στις απαραίτητες άμεσες ενέργειες επίλυσης του θέματος.</p>	<p>ευθύνη στον διευθυντή</p>
<p>... αγνόησε εντελώς μια καταγγελία γονέα που αφορά μαθητές της σχολικής του μονάδας κάτι το οποίο αντιβαίνει στο καθηκοντολόγιο του και τις υποχρεώσεις του ρόλου του. ... έδειξε άγνοια για τις αρμοδιότητες του για γεγονότα που συμβαίνουν στο χώρο και στο περιβάλλον της σχολικής του μονάδας</p>	
<p>... οι ευθύνες του Διευθυντή έχουν να κάνουν περισσότερο με τον τρόπο που αντιμετώπισε τους γονείς ...</p>	<p>εκτός ευθύνης ο διευθυντής</p>
<p>... αντιβαίνει τις υποχρεώσεις του διευθυντή</p>	
<p>... ευθύνη με τη νομική έννοια του όρου στον διευθυντή...</p>	
<p>... δεν είναι ο ειδικός για την επίλυση του θέματος και παράλληλα δεν έχει τη δυνατότητα να διερευνήσει την σοβαρότητα και τη βαρύτητα των όσων καταγγέλλονται</p>	

Η ευθύνη του διευθυντή μπορεί να διαχωριστεί σε χρόνο δράσεις και αναφέρεται η ολιγωρία, η αδράνεια, η αμέλεια και στα αντίστοιχα μέτρα, που αφορούν τη λύση του ζητήματος μέσα στο σχολείο, τη συμβουλευτική δράση για τους γονείς, αλλά όταν χρειάζεται ή δεν επαρκούν οι άλλες δράσεις την αναζήτηση της παρέμβασης εξωτερικών παραγόντων που είναι εξειδικευμένοι σε αντίστοιχα ζητήματα (Πίνακας 2.3 c).

Πίνακας 2.3 ε: Το είδος των ευθυνών του Διευθυντή

ολιγωρία	Χρόνος δράσης
αδράνεια	
αμέλεια	
Λύση μέσα στο σχολείο	Μέτρα δράσης
Συμβουλές στους γονείς	
Παρέμβαση εξωτερικών παραγόντων	

Στο τέταρτο ερώτημα όπου οι διευθυντές καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους για την αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών και κάποιοι συμφωνούν ότι είναι απαραίτητη η πρόληψη αντίστοιχων φαινομένων στο σχολείο (Πίνακας 2.4 α). Γι' αυτό προτείνεται η «ενημέρωση και ενεργοποίηση των μαθητικών κοινοτήτων, ... του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων» για τη χρήση του διαδικτύου, την ανάγκη διαφύλαξης των προσωπικών δεδομένων και την καταγραφή στο καταστατικό του σχολείου. Ειδικά συστήνεται η «... γνωστοποίηση των ποινικών και όχι μόνο, ευθυνών που έχει ο κάθε κηδεμόνας αλλά και ο κάθε μαθητής σε θέματα εκφοβισμού άλλου ατόμου μέσω διαδικτύου». Επιπλέον κάποιοι δηλώνουν την ανάγκη το σχολείο να διοργανώνει «... ενημερώσεις και δράσεις για το διαδίκτυο» με τη βοήθεια «... μέσω των δομών υποστήριξης ...».

Πίνακας 2.4 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 2.4

Προληπτικά μέτρα	Ενημέρωση μαθητών	9 Διευθυντές
	Ενημέρωση γονέων	
	Ενημέρωση εκπαιδευτικών	
Παρεμβάσεις	Παιδαγωγικά μέτρα	6 διευθυντές
	Κινητοποίηση φορέων	3 Διευθυντές
Ένας διευθυντής δηλώνει ότι «...δεν υπάρχει και σχετική κουλτούρα αποφυγής και αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών στο σχολείο ...»		

Βέβαια από εκείνους που αναφέρονται σε παρεμβάσεις, οι περισσότεροι(6) οι διευθυντές εστιάζουν στην άμεση αντιμετώπιση αντίστοιχων θεμάτων με την γνωστοποίηση των ευθυνών στους κηδεμόνες, την ενημέρωση της προϊστάμενης αρχής και την «... κινητοποίηση των πάντων και ειδικότερα τους ειδικούς και αρμόδιους φορείς για ταχείες ενέργειες». Όμως ενώ υπάρχουν διευθυντές που προτείνουν την αντιμετώπιση του θέματος με «... παιδαγωγικό πνεύμα στο εσωτερικό της σχολικής κοινότητας» και με τη συνεργασία διευθυντή «... καθηγητών, γονέων και μαθητών», κάποιοι άλλοι (3 διευθυντές) δηλώνουν ότι το ζήτημα ξεφεύγει από τις αρμοδιότητες του διευθυντή και γι' αυτό «... πρέπει να απευθυνθεί σε φορείς» (Πίνακας 2.4 b). Οι απόψεις των διευθυντών συνδέονται τόσο με την καντιανή θεωρία και την ευθύνη των εμπλεκομένων, όσο και την αντιμετώπιση της κατάστασης με παιδαγωγική προσέγγιση και συνεργασίες. Βέβαια ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός μπορεί να έχει συνδέσεις με την παράβαση της ιδιωτικότητας του ατόμου που εξετάζεται παρακάτω με το τρίτο και το τέταρτο ηθικό δίλλημα.

Πίνακας 2.4 b: Προτάσεις αντιμετώπισης παρόμοιων περιστατικών

<i>... ενημερώσεις και δράσεις για το διαδίκτυο</i>	Προληπτικά μέτρα
<i>με τη γνωστοποίηση των ποινικών και όχι μόνο, ευθυνών που έχει ο κάθε κηδεμόνας αλλά και ο κάθε μαθητής σε θέματα εκφοβισμού άλλου ατόμου μέσω διαδικτύου</i>	
<i>... πάντα με ενημέρωση και με την προτροπή προς τα παιδιά να ενημερώνουν κάποιον μεγαλύτερο όταν νοιώθουν άβολα στο διαδίκτυο.</i>	
<i>ενημέρωση και ενεργοποίηση των μαθητικών κοινοτήτων, ...του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων</i>	Παρεμβάσεις
<i>... κινητοποίηση των πάντων και ειδικότερα τους ειδικούς και αρμόδιους φορείς για ταχείες ενέργειες.</i>	
<i>... παιδαγωγικό πνεύμα στο εσωτερικό της σχολικής κοινότητας</i>	
<i>... με την άμεση ευαισθητοποίηση κι ενεργοποίηση του δ/ντή, προκειμένου να διερευνήσει την αλήθεια ή όχι του περιστατικού,</i>	

Η ιδιωτικότητα είναι μέρος του κοινωνικού πλαισίου, που όμως στην εποχή της ΤΠΕ αλλάζουν με ταχύτατους ρυθμούς και σχεδόν κανένα μέρος της ζωής του ανθρώπου δεν μένει ανέπαφο (Waldo et.al., 2007). Το τρίτο ηθικό δίλλημα αναφέρεται στην παράβαση της ιδιωτικότητας από τους μαθητές. Το σενάριο αναφέρεται σε μαθήτρια η οποία ανάρτησε στο διαδίκτυο φωτογραφίες συμμαθητών της μέσα από την τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος της Βιολογίας. Η χρήση των κινητών τηλεφώνων στην τάξη απαγορεύεται από τη νομοθεσία, όμως η μαθήτρια είχε την άδεια από την εκπαιδευτικό να χρησιμοποιήσει το κινητό της για τη λήψη φωτογραφιών μιας κατασκευής της αλυσίδας DNA. Η Διευθύντρια του σχολείου ενημερώνεται για το γεγονός, μετά από κάποιες μέρες, από τον κηδεμόνα μιας μαθήτριας που παρακολουθεί τη δραστηριότητα του παιδιού του στο διαδίκτυο και αντιλαμβάνεται αυτές τις φωτογραφίες. Όπως φαίνεται ο κηδεμόνας κινητοποιήθηκε για την απώλεια της ιδιωτικότητας της μαθήτριας.

Στο πρώτο ερώτημα του τρίτου ηθικού διλήματος οι διευθυντές καλούνται να εντοπίσουν αν υφίσταται θέμα εκφοβισμού της μαθήτριας. Στο σενάριο γίνεται καταγγελία στη διεύθυνση του σχολείου από τον κηδεμόνα της μαθήτριας, που είδε αναρτημένες στο διαδίκτυο φωτογραφίες της κόρης του από συμμαθήτριά της και φαίνεται ότι προέρχονται από το σχολείο κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Οι περισσότεροι (15) από τους ερωτηθέντες διευθυντές συμφωνούν ότι δεν υφίσταται εκφοβισμός της μαθήτριας από τη συμμαθήτριά της και συμφωνούν ότι η μαθήτρια που έκανε την ανάρτηση «... δεν είχε σκοπό να θίξει ή να εκβιάσει τις συμμαθήτριες της με την κίνηση της αυτή». Άλλοι δύο (2) διευθυντές δηλώνουν ότι υπάρχει εκφοβισμός χωρίς να διευκρινίζουν τη δήλωσή τους, και κάποιος ότι «... θα πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο», ενώ κάποιος δεν διευκρινίζει τη θέση του (Πίνακας 3.1 α). Βέβαια η προβολή της εικόνας από μόνη της δεν συνιστά ιδιαίτερη παράβαση της ιδιωτικότητας, όσο όταν συνοδεύεται και από πληροφορίες (Cohen, 2008) και οι φωτογραφίες «δεν ... πλήττουν την προσωπικότητα της μαθήτριας».

Πίνακας 3.1 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 3.1

Συμφωνούν στην δεν υπάρχει εκφοβισμός	15 διευθυντές
Συμφωνούν ότι υπάρχει εκφοβισμός	2 διευθυντές
Χρειάζεται περισσότερα στοιχεία	1 διευθυντής
Δεν παίρνει θέση	1 διευθυντής

Μάλιστα κάποιοι διευθυντές δηλώνουν ότι υπάρχει παράβαση της ιδιωτικότητας της μαθήτριας με την κοινοποίηση προσωπικών δεδομένων και όχι εκφοβισμού. Κάποιοι συμφωνούν διότι «... η δημοσίευση και προβολή της εικόνας κάποιου χωρίς τη συναίνεσή του ή του κηδεμόνα του –αν είναι ανήλικος – προσβάλλει την προσωπικότητα του και το δικαίωμα να ορίζει ο ίδιος την εικόνα του». Οι διευθυντές συμφωνούν ότι η μαθήτρια θα μπορούσε «... να ζητήσει τη συναίνεση των άλλων παιδιών αλλά μάλλον δεν γνώριζε ...» και ότι επρόκειτο για μία αυθόρμητη πράξη, αν και «Δεν ήταν φωτογραφίες που πλήττουν την προσωπικότητα της μαθήτριας». Στην αρχή της σχολικής χρονιάς το σχολείο αναλαμβάνει την ευθύνη για την ενημέρωση των μαθητών και των γονέων τους για το ζήτημα της λήψης φωτογραφιών στο σχολείο και γι' αυτό τη «... μεγαλύτερη ευθύνη έχει ο εκπαιδευτικός» (Πίνακας 3.1 b).

Πίνακας 3.1 b: Ερμηνεία της παράβασης της ιδιωτικότητας

<i>... η δημοσίευση και προβολή της εικόνας κάποιου ... προσβάλλει την προσωπικότητα του και το δικαίωμα να ορίζει ο ίδιος την εικόνα του</i>	Παράβαση της ιδιωτικότητας του ατόμου
<i>... η μαθήτρια το έκανε χωρίς πονηρά κίνητρα. Θα μπορούσε βέβαια να ζητήσει τη συναίνεση των άλλων παιδιών αλλά μάλλον δεν γνώριζε τι έπρεπε να κάνει.</i>	
<i>... παραβίαση κανόνων για την ιδιωτικότητα</i>	Παράβαση των κανόνων για την ιδιωτικότητα
<i>Δεν ήταν φωτογραφίες που πλήττουν την προσωπικότητα της μαθήτριας</i>	
<i>... μεγαλύτερη ευθύνη έχει ο εκπαιδευτικός</i>	

Το πλαίσιο με το οποίο γίνεται η έκθεση έχει σημασία για τον ενδιαφερόμενο, αφού του δίνει τη δυνατότητα να ζητήσει την προστασία της ιδιωτικότητας του (Mills, 2008). Οι διευθυντές θεωρούν ότι είναι «... δικαιολογημένη η αντίδραση του γονέα που η φωτογραφία του παιδιού του αναρτήθηκε στο διαδίκτυο εν αγνοία της». Κάποιοι διευθυντές επιρρίπτουν ευθύνη στον εκπαιδευτικό του μαθήματος της Βιολογίας «... για πλημμελή άσκηση των καθηκόντων του ...», αφού η μαθήτρια που φωτογράφησε τους συμμαθητές της είχε το

κινητό στο μάθημα με έγκριση της εκπαιδευτικού. Επειδή «... η δημοσίευση και προβολή της εικόνας κάποιου χωρίς τη συναίνεσή του ή του κηδεμόνα του –αν είναι ανήλικος – προσβάλλει την προσωπικότητα του και το δικαίωμα να ορίζει ο ίδιος την εικόνα του ...». Φαίνεται ότι υπάρχει παράβαση της ιδιωτικότητας της μαθήτριας, οπότε η Διευθύντρια θα πρέπει να λάβει μέτρα (Πίνακας 3.2 α).

Πίνακας 3.2 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.2

παιδαγωγικών	Συστάσεις στη μαθήτρια	2 διευθυντές
	Ενημέρωση των γονέων	1 διευθυντής
	Ανάληψη ευθύνης του διευθυντή για αποτροπή παρόμοιων περιστατικών	1 διευθυντής
κανονιστικών	Απόσυρση φωτογραφιών	6 διευθυντές
	Εφαρμογή του κανονισμού στο σχολείο από τους εκπαιδευτικούς	3 διευθυντές
	Ευθύνη του εκπαιδευτικού	3 διευθυντής
	Αναφορά του εκπαιδευτικού στους ανωτέρους	1 διευθυντής
	Τιμωρία μαθήτριας	1 διευθυντής

Η ορατότητα είναι καθοριστικός παράγοντας για την παράβαση της ιδιωτικότητας (Cohen, 2008) και στο δεύτερο ερώτημα τίθεται η ανάγκη λήψης μέτρων από τη διεύθυνση του σχολείου. Όλοι, πλην ενός, οι ερωτηθέντες διευθυντές δηλώνουν ότι θα πρέπει να ληφθούν μέτρα και διαφοροποιούνται στους τρόπους αντιμετώπισης του περιστατικού, ενώ έξι(6) απαντούν θετικά χωρίς εξηγήσεις. Κάποιοι διευθυντές εμμένουν σε παιδαγωγικά μέτρα και άλλοι προβάλλουν την εφαρμογή της νομοθεσίας, ενώ υπάρχουν κι εκείνοι που αναφέρονται στην ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας και γι' αυτό συστήνουν η Διευθύντρια «... να καλέσει τον συνάδελφο σε απολογία για κακή χρήση της εξάιρεσης που παρέχεται στους εκπαιδευτικούς να χρησιμοποιούν κινητά ή άλλα μέσα ως εποπτικά ή βοηθητικά εργαλεία στη διαδικασία της διδασκαλίας».

Όσο αφορά τα παιδαγωγικά μέτρα οι διευθυντές τη προτείνουν γενικές «... συστάσεις», ή πιο ειδικά να «... ζητήσει να αποσυρθεί η φωτογραφία», να «... ζητήσει συγνώμη εκ μέρους του εκπαιδευτικού προσωπικού για το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν τα κατάλληλα μέτρα» και κάποιος δηλώνει ότι είναι χρήσιμο «... να ενημερωθούν και οι γονείς της για ό,τι συνέβη ...» με την ανάρτηση της κόρης τους. Επιπλέον κάποιος διευθυντής δηλώνει ότι πρέπει ο διευθυντής να αναλάβει την ευθύνη «... για την αποτροπή παρόμοιων περιστατικών στο μέλλον ...». Επειδή οι νέες τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα να συλλέγονται περισσότερες πληροφορίες και αλλάζουν τον τρόπο που αποκτώνται και διαδίδονται οι προσωπικές πληροφορίες για τα άτομα (Mills, 2008), το σχολείο έχει την ευθύνη να προστατεύει τους μαθητές του.

Πίνακας 3.2 b: Αντιμετώπιση της παράβασης της ιδιωτικότητας

<p><i>... να ζητήσει αφαίρεση των φωτογραφιών και να εξηγήσει στους γονείς τη μη σκόπιμη για παραβίαση της ιδιωτικότητας της κόρης τους από μεριάς των συμμαθητών της ... να ζητήσει συγνώμη εκ μέρους του εκπαιδευτικού προσωπικού για το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν τα κατάλληλα μέτρα</i></p>	<p>Αντιμετώπιση με τη δημιουργία σχέσεων</p>
<p><i>να κάνει συστάσεις</i></p>	
<p><i>θα έπρεπε να το έχει κλείσει πριν επεκταθεί</i></p>	
<p><i>... πρέπει να κάνει υπενθύμιση για τα κινητά τηλέφωνα και πως αυτά χρησιμοποιούνται στη διάρκεια της σχολικής ημέρας.</i></p>	<p>Συμμόρφωση σε κανόνες</p>
<p><i>... τηρείται αυστηρά η μη χρήση κινητών ...</i></p>	
<p><i>... να εξηγηθεί σε όλους ο σεβασμός στους κανόνες ...</i></p>	
<p><i>όσα προβλέπονται για τη χρήση κινητών τηλεφώνων στο σχολείο. πέρα από αυτά πρέπει να καλέσει τον συνάδελφο σε απολογία</i></p>	

Βέβαια κάποιοι αναφέρονται στην εφαρμογή κανονιστικών μέτρων από τους διευθυντές και άλλοι διευθυντές συστήνουν την υπενθύμιση σε όλους τους μαθητές του κανονισμού του

σχολείου σε σχέση με την απαγόρευση της χρήσης των κινητών στο σχολείο καθώς «... τηρείται αυστηρά η μη χρήση κινητών ...» και «... να εξηγηθεί σε όλους ο σεβασμός στους κανόνες ...». Μόνο ένας συστήνει την τιμωρία της μαθήτριας με επίπληξη «... καθώς δεν υφίσταται δόλος» και ένας ακόμη ότι «... θα πρέπει να τιμωρηθεί η μαθήτρια έστω και για τον αυθορμητισμό της ...». Επιπλέον τρεις(3) διευθυντές αναφέρονται στην ευθύνη των εκπαιδευτικών για τη διάχυση και εφαρμογή του κανονισμού του σχολείου και κάποιος δηλώνει ότι ο διευθυντής «πρέπει να υπενθυμίσει στους εκπαιδευτικούς ότι μόνο οι ίδιοι μπορούν να χρησιμοποιούν κινητά, όπως ορίζει ο νόμος», ενώ άλλος ότι ο διευθυντής «οφείλει να πάρει μέτρα κυρίως σε βάρος του εκπαιδευτικού» (Πίνακας 3.2 b).

Στο ερώτημα που αναφέρεται στην ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας που έδωσε την άδεια στη μαθήτρια να φέρει το κινητό στο σχολείο για να φωτογραφίσει την άσκηση της Βιολογίας, δεκαοκτώ (18) από τους ερωτηθέντες διευθυντές συμφωνούν ότι έχει ευθύνη ο εκπαιδευτικός και μόνο ένας απαντά αρνητικά χωρίς εξηγήσεις. Από τους διευθυντές που συμφωνούν για την ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας, οι επτά (7) απαντούν θετικά χωρίς εξηγήσεις. Άλλοι τέσσερις (4) διευθυντές δηλώνουν ότι η ευθύνη αφορά την παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας και αναφέρουν ότι «παρέβη κανονισμό του σχολείου» και «... δεν κατέστησε σαφείς τους κανόνες για τα κινητά», αφού «... ο νόμος επιτρέπει μόνο στον εκπαιδευτικό να χρησιμοποιεί κινητό για παρόμοιες περιπτώσεις» (Πίνακας 3.3 a). Όμως πολλοί διευθυντές αναφέρονται στην ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας όσο αφορά τον καθορισμό του πλαισίου για τους μαθητές.

Πίνακας 3.3 a: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.3

Συμφωνούν χωρίς εξηγήσεις	7 διευθυντές
Ευθύνη για την παράβαση της νομοθεσίας	4 διευθυντές
Ευθύνη για την ενθάρρυνση των μαθητών να χρησιμοποιήσουν τα κινητά χωρίς έλεγχο	7 διευθυντές
Δεν συμφωνεί χωρίς εξηγήσεις	1 διευθυντής

Από του διευθυντές που έδωσαν θετική απάντηση, επτά (7) αναφέρουν ότι η ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας από τη στιγμή που υπάρχει «... απαγορευτική νομοθεσία ...»,

ενθάρρυνε του μαθητές να φέρουν στο σχολείο και να χρησιμοποιήσουν τα κινητά στο μάθημα, «... χωρίς μάλιστα να ενημερώσει την διευθύντρια για τη χρήση των κινητών στο σχολείο». Κάποιοι διευθυντές συστήνουν ότι για να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του μαθήματος θα μπορούσε «... είτε να χρησιμοποιήσει δική του συσκευή, είτε να υποδείξει στους μαθητές να παραδώσουν στη διευθύντρια του σχολείου τα κινητά για φύλαξη μέχρι το πέρας των μαθημάτων της ημέρας ...». Οπωσδήποτε η ευθύνη του εκπαιδευτικού έγκειται κυρίως στην ελλιπή εποπτεία των κινητών που έφεραν οι μαθητές στο σχολείο με δική της προτροπή και «έδειξε υπερβολική εμπιστοσύνη στις μαθήτριές της ...».

Πίνακας 3.3 b: Η ευθύνη του εκπαιδευτικού της Βιολογίας

... τη μεγαλύτερη ευθύνη επειδή πήρε μια τόσο σημαντική απόφαση, ενώ υπάρχει η απαγορευτική νομοθεσία,....	παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας
... δεν κατέστησε σαφείς τους κανόνες για τα κινητά.	
.... παρέβη κανονισμό του σχολείου	
... επέτρεψε στους μαθητές την ανεξέλεγκτη χρήση κινητού ...	
... χωρίς μάλιστα να ενημερώσει την διευθύντρια για τη χρήση των κινητών στο σχολείο ...	παράκαμψης της ιεραρχίας
... να υποδείξει στους μαθητές να παραδώσουν στη διευθύντρια του σχολείου τα κινητά για φύλαξη μέχρι το πέρας των μαθημάτων της ημέρας	
... θα μπορούσε να είχε βρει άλλο τρόπο αποτύπωσης ή ακόμη και να διαχειριζόταν μόνος του τα κινητά ... αν δεν είχε εξασφαλίσει την αποκλειστική χρήση δεν θα έπρεπε να τα χρησιμοποιήσει	Να ενεργήσει με φρόνηση
... να μη δημιουργήσει τις προϋποθέσεις μαθητές να έχουν στην κατοχή τους φωτογραφίες συμμαθητών τους από το χώρο του σχολείου .	

Η ευθύνη της εκπαιδευτικού της Βιολογίας είναι αποδεκτή από όλους τους διευθυντές (Πίνακας 3.3 b). Βέβαια λίγοι αναφέρονται ξεκάθαρα στην παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας, ενώ σημαντικός αριθμός αναφέρεται σε στοιχεία που συνδέονται με την πρωτοβουλία της εκπαιδευτικού που ανέλαβε την ευθύνη να χρησιμοποιηθούν τα κινητά

τηλέφωνα για την εξυπηρέτηση των αναγκών του μαθήματος και έδειξε εμπιστοσύνη στους ανήλικους μαθητές. Ακόμη η ευθύνη της εκπαιδευτικού προκύπτει και στο επίπεδο της παράκαμψης της ιεραρχίας, αφού ενθάρρυνε τη χρήση των κινητών από τους μαθητές, χωρίς προηγούμενα να ζητήσει την έγκριση της διεύθυνσης του σχολείου που έχει και συνολικά την ευθύνη για τη λειτουργία του σχολείου. Στο τελευταίο ερώτημα οι διευθυντές καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους για την αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων στο δικό τους σχολείο.

Άλλωστε η έκθεση του ατόμου και επομένως η παράβαση της ιδιωτικότητας αναφέρονται στον χώρο στον οποίο συμβαίνει (Cohen, 2008), που είναι τα μέσα κοινωνική δικτύωσης και αυτό πρέπει να αντιμετωπιστεί. Στο τέταρτο ερώτημα του τρίτου διλλήματος οι διευθυντές καλούνται να διατυπώσουν τις θέσεις για την αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών στο σχολείο τους. Δύο (2) διευθυντές αναφέρουν την πρόληψη αντίστοιχων περιστατικών και οι άλλοι δεκαεπτά (13) στην εφαρμογή της νομοθεσίας και του κανονισμού του σχολείου μάλλον, τρεις (3) στην εκπαίδευση των μαθητών για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου και ένας (1) δεν έδωσε απάντηση (Πίνακας 3.4 α). Οι περισσότεροι διευθυντές δηλώνουν ότι πρέπει να εφαρμόζεται η σχετική νομοθεσία που δεν επιτρέπει στους μαθητές «... να φέρουν κινητά στο σχολείο».

Πίνακας 3.4 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 3.4

Λήψη προληπτικών μέτρων	2 διευθυντές
Τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας και του κανονισμού	13 διευθυντές
Εκπαίδευση των μαθητών για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου	3 διευθυντές
Δεν έδωσε απάντηση	1 διευθυντής

Επιπλέον οι διευθυντές δηλώνουν ότι πρέπει να γίνεται συχνά η «... επικαιροποίηση του σχολικού κανονισμού» από τη διεύθυνση και το εκπαιδευτικό προσωπικό και επισημαίνουν τη «... συνεχή ενημέρωση και υπενθύμιση για τον τρόπο λειτουργίας του κινητού τηλεφώνου», αφού η φωτογράφιση των μαθητών και η προβολή των φωτογραφιών γίνεται «... μετά από υπεύθυνη δήλωση των κηδεμόνων ...» τους εξαιτίας της νομοθεσίας που

αφορά την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Μάλιστα οι διευθυντές δηλώνουν ότι οι μαθητές θα πρέπει «... να γνωρίζουν ότι δεν έχουν δικαίωμα φωτογράφισης συμμαθητών τους και πολύ περισσότερο δημοσίευσης τους» κάτι που θα πρέπει να αναφέρεται στον κανονισμό του σχολείου. Σίγουρα δεν αναφέρονται στο δικαίωμα του κάθε μαθητή να απαιτεί προστασία της ιδιωτικότητας του.

Πίνακας 3.4 b: Αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών

<i>πρέπει η σχολική μονάδα να έχει κάποια ψηφιακή φωτογραφική μηχανή και ο εκπαιδευτικός να τη χρησιμοποιεί μόνο και αποκλειστικά για το σκοπό που απαιτείται ...</i>	Λήψη προληπτικών μέτρων
<i>... όλα τα σχετικά θέματα να αντιμετωπίζονται με βάση τις αρχές της συνεννόησης και της καλής συνεργασίας.</i>	
<i>... να τηρούνται οι προϋποθέσεις για λήψη φωτογραφικού υλικού στα σχολεία</i>	Τήρηση της ισχύουσας νομοθεσίας και του κανονισμού
<i>... επικαιροποίηση σχολικού κανονισμού</i>	
<i>... δεν πρέπει οι μαθητές να φέρουν κινητά στο σχολείο υπάρχει σχετική νομοθεσία</i>	
<i>να εφαρμόζεται ο νόμος περί κινητών.</i>	
<i>υποδείξεις, συστάσεις και εκπαίδευση που πρέπει να παρέχεται με κάθε ευκαιρία στους μαθητές σχετικά με τη δεοντολογία που πρέπει να τηρείται στη χρήση της τεχνολογίας</i>	Εκπαίδευση των μαθητών για την ασφαλή χρήση του διαδικτύου
<i>παρόμοια περιστατικά αντιμετωπίζονται κυρίως με την συνεχή ενημέρωση μαθητών και καθηγητών και με την επισήμανση των συνεπειών τους ... όσον αφορά στη δημοσίευση φωτογραφιών ανηλίκων μαθητών</i>	

Οι διευθυντές δηλώνουν την ανάγκη για «... υποδείξεις, συστάσεις και εκπαίδευση που πρέπει να παρέχεται με κάθε ευκαιρία στους μαθητές σχετικά με τη δεοντολογία που πρέπει να τηρείται στη χρήση της τεχνολογίας» (Πίνακας 3.4 b). Ακόμη κάποιος δηλώνει ότι «...

μετά το τέλος της χρήσης των κινητών οποιαδήποτε φωτογραφία ή βίντεο έχει τραβηχτεί εντός του σχολείου υπό την εποπτεία του υπεύθυνου καθηγητή» πρέπει να διαγράφεται, ενώ κάποιος άλλος αναφέρεται στην ανάγκη εξοπλισμού του σχολείου με ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, ώστε να ελέγχονται καλύτερα οι λήψεις φωτογραφιών και «... ο εκπαιδευτικός να τη χρησιμοποιεί μόνο όπου απαιτείται ...» Οποσδήποτε ο νόμος προστατεύει την ιδιωτικότητα στο σχολείο, όμως το δικαίωμα για ιδιωτικότητα αναφέρεται στο «πλαίσιο των κατάλληλων ροών» και όχι στην απόκρυψη ή τον έλεγχο των πληροφοριών και αυτό ουσιαστικά υπακούει στους κανόνες (Nissenbaum, 2010). Η ιδιωτικότητα είναι ούτως ή άλλως πολύπλοκη έννοια και στο τελευταίο ηθικό δίλλημα ο εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν και πάλι ζήτημα παραβίασης της ιδιωτικότητας.

Το τέταρτο ηθικό δίλλημα που αντιμετώπισαν οι διευθυντές συνδέεται με την υποκλοπή προσωπικών φωτογραφιών από το κινητό εκπαιδευτικού από μαθητή κατά τη διάρκεια πολυήμερης σχολικής εκδρομής. Επειδή η φωτογραφία αφορά τις σεξουαλικές προτιμήσεις της εκπαιδευτικού, όταν γνωστοποιήθηκε προκάλεσε την αντίδραση κάποιων γονέων. Στο πρώτο ερώτημα που αναφέρεται στην έγκαιρη ενημέρωση της διεύθυνσης του σχολείου για το γεγονός, οι δεκαοκτώ (18) από τους ερωτηθέντες διευθυντές είναι σύμφωνοι, ενώ ένας (1) δεν απάντησε (Πίνακας 4.1 α). Η ενημέρωση της διεύθυνσης του σχολείου έπρεπε να γίνει άμεσα με την επιστροφή από την εκδρομή και από την ίδια την εμπλεκόμενη εκπαιδευτικό ή τους συναδέλφους της, λόγω της σοβαρότητας του θέματος και όταν μάλιστα αντιλήφθηκαν τη στάση των μαθητών. Άλλωστε οι εκπαιδευτικοί είναι μέλη της σχολικής κοινότητας που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στο πλαίσιο αυτό έχουν συγκεκριμένο ρόλο (Barth et.al., 2006). Οι εκπαιδευτικοί είχαν «καθήκον» να λειτουργήσουν υπεύθυνα σαν μέλη του συστήματος του σχολείου.

Πίνακας 4.1 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.1

Η διεύθυνση έπρεπε να ενημερωθεί, χωρίς να δίνονται διευκρινίσεις	9 διευθυντές
Η διεύθυνση έπρεπε να ενημερωθεί για να μπορεί να βοηθήσει	7 διευθυντές
Η διεύθυνση έπρεπε να αναλάβει πρωτοβουλία όταν αντιλήφθηκε ότι είχε συμβεί κάτι με την εκπαιδευτικό και τους μαθητές	2 διευθυντές
Δεν απαντά	1 διευθυντής

Οι διευθυντές αιτιολογούν την άποψή τους ότι «... αν η Διευθύντρια είχε πληροφορηθεί το περιστατικό θα είχε την πρωτοβουλία των κινήσεων και δε θα βρισκόταν στη δυσάρεστη θέση να πληροφορείται το γεγονός από τους γονείς» και θα είχε τη δυνατότητα να προετοιμαστεί ώστε «... να στηρίξει την καθηγήτρια και να διαλύσει τις παρανοήσεις των γονέων». Επιπλέον δύο διευθυντές αναθέτουν την ευθύνη στη διεύθυνση του σχολείου, που είχε «καθήκον» να ανιχνεύσει στοιχεία για το γεγονός και να προετοιμαστεί για την αντιμετώπιση αντιδράσεων «... εφόσον παρατήρησε ότι κάτι δεν πάει καλά ...» από τις αλλαγές στη συμπεριφορά των μαθητών μετά την εκδρομή (Πίνακας 4.1 b). Οι διευθυντές έχουν την δύναμη να ελέγξουν τη λειτουργία του συστήματος και συνήθως επιδιώκουν την «ηθική πλεύση», αλλά όταν υπάρχουν ανωμαλίες και ηθικά ζητήματα, τότε μπορεί να αποτύχουν (Cook, 2005). Άλλωστε μέσα στη σχολική κοινότητα περιλαμβάνονται και οι γονείς των μαθητών, που πολλές φορές απαιτούν εξηγήσεις.

Πίνακας 4.1 b: Ενημέρωση της Διευθύντριας για το περιστατικό

<i>... θα έπρεπε να ενημερώσει τον διευθυντή για το γεγονός ... αφού το γεγονός ... συνέβη σε εκδρομή του σχολείου.</i>	Ενημέρωση διεύθυνσης
<i>.... αν η διευθύντρια είχε πληροφορηθεί το περιστατικό θα είχε την πρωτοβουλία των κινήσεων και δε θα βρισκόταν στη δυσάρεστη θέση να πληροφορείται το γεγονός από τους γονείς .</i>	
<i>... έπρεπε να ενημερωθεί απευθείας από τη θιγείσα καθηγήτρια, οπότε μπορεί να προλαμβάνονταν ορισμένα γεγονότα</i>	
<i>.... έπρεπε να ενδιαφερθεί και να μάθει πιο γρήγορα για το γεγονός</i>	Να αντιληφθεί η διεύθυνση
<i>έπρεπε να είχε ρωτήσει εφόσον είχε αντιληφθεί ότι κάτι δεν πήγαινε καλά</i>	

Στο δεύτερο ερώτημα του τέταρτου ηθικού διλήμματος οι διευθυντές καλούνται να απαντήσουν αν ήταν σωστή η αντιμετώπιση των γονέων από τη διεύθυνση του σχολείου. Οι περισσότεροι διευθυντές συμφωνούν ότι η διευθύντρια ενήργησε σωστά, οι δέκα (10) δεν δίνουν εξηγήσεις, ενώ άλλοι επτά (7) συνηγορούν ότι η διευθύντρια προστάτεψε την εκπαιδευτικό (Πίνακας 4.2 a). Οι απαντήσεις των διευθυντών προσεγγίζουν την Καντιανή ηθική όπου η απόφαση του ηθικού ατόμου ακολουθεί την Κατηγορική Προσταγή. Όλοι

συμφωνούν ότι παρά τη δύσκολη θέση στην οποία βρέθηκε, αναπάντεχα, «η Διευθύντρια αντιμετώπισε σωστά τους γονείς ...» και «... προσπάθησε να προστατέψει την εκπαιδευτικό ...».

Πίνακας 4.2 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.2

Ενήργησε σωστά, χωρίς να δίνουν εξηγήσεις	10 διευθυντές
Ενήργησε σωστά και προστατέψε την εκπαιδευτικό	7 διευθυντές
Ενήργησε σωστά και καθυσάχασε του γονείς	1 διευθυντής
Δεν έδωσε απάντηση	1 διευθυντής

Οι άνθρωποι δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην αναγνώριση της κατάστασης τους από την ηγεσία και η μεταχείριση με αξιοπρέπεια και σεβασμό είναι απαραίτητη (Tyler, 2005). Οι διευθυντές συμφωνούν ότι η Διευθύντρια σωστά έθεσε «... το θέμα στο πλαίσιο των ατομικών δικαιωμάτων» της εκπαιδευτικού και επιπλέον «... πρόβαλε το γεγονός της παραβίασης των προσωπικών δεδομένων» της εκπαιδευτικού από τον μαθητή και την «... υποκλοπή προσωπικών δεδομένων ...» κάτι που επιπλέον επισύρει ποινή στον μαθητή ο οποίος προέβη σε αυτή την πράξη (Πίνακας 4.2 β).

Πίνακας 4.2 β: Αντιμετώπιση των γονέων

<i>βρέθηκε σε απόλυτα δύσκολη θέση προσπάθησε να προστατέψει την εκπαιδευτικό και να υποβαθμίσει το γεγονός</i>	Προστασία εκπαιδευτικού
<i>ναι, ήταν σωστή αντιμετώπιση όταν μάλιστα δεν έχει δοθεί δικαίωμα από την καθηγήτρια και το συμβάν προέκυψε ως υποκλοπή προσωπικών δεδομένων.</i>	
<i>ναι, πολύ σωστά προστατεύοντας και τη συνάδελφο της.</i>	
<i>έπρεπε να τους εξηγήσει ότι δεν μπορούν να παρεμβαίνουν</i>	
<i>... ο δ/ντής υποχρεούται να πάρει μέτρα</i>	μέτρα για τον μαθητή
<i>... φυσικά και πρέπει να πάρει μέτρα.</i>	

Όταν οι διευθυντές στο τρίτο ερώτημα κλήθηκαν να απαντήσουν για τη στάση των άλλων εκπαιδευτικών για το περιστατικό που συνέβη στην εκδρομή, οι έντεκα (11) συμφωνούν ότι οι εκπαιδευτικοί έπρεπε να ενημερώσουν τη διεύθυνση του σχολείου. Επιπλέον οι τέσσερις (4) διευθυντές δηλώνουν ότι έπρεπε να αναλάβουν πρωτοβουλία και οι εκπαιδευτικοί να μιλήσουν στους μαθητές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τρεις (3) συμφωνούν να μη δοθεί συνέχεια στο θέμα και ένας (1) δεν έδωσε απάντηση (Πίνακας 4.3 α). Οποσδήποτε τα άτομα μέσα σε ένα σύστημα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με τον διάλογο στην ομάδα, αλλά και τους τρόπους επικοινωνίας στη δημόσια ζωή, ενώ οι ενέργειες και οι επιλογές αντανακλούν τις ανθρώπινες αξίες τους (Cook, 2005). Έτσι οι εκπαιδευτικοί έχουν καθήκον να συνεργάζονται με τη διεύθυνση για την εύρυθμη λειτουργία του σχολείου.

Πίνακας 4.3 α: Κατανομή των απαντήσεων στο ερώτημα 4.3

Απαραίτητη η ενημέρωση της διεύθυνσης	11 διευθυντές
Ανάληψη πρωτοβουλίας από τους εκπαιδευτικούς και αναφορά στους μαθητές για την ιδιωτικότητα και τα ανθρώπινα δικαιώματα	4 διευθυντές
Να μη δοθεί συνέχεια	3 διευθυντές
Δεν απάντησε	1 διευθυντής

Οι πιο πολλοί διευθυντές δηλώνουν ότι οι εκπαιδευτικοί «... έπρεπε να ενημερώσουν τη διεύθυνση του σχολείου» για να αναλάβει πρωτοβουλίες και λίγοι είναι αυτοί που δηλώνουν ότι ήταν σκόπιμο η ενημέρωση να γίνει μετά από συνεννόηση με την εμπλεκόμενη εκπαιδευτικό, αφού ήταν προσωπικό της θέμα, « ... για την προάσπιση της λειτουργίας του συλλόγου ...». Όμως τέσσερις διευθυντές δηλώνουν την ανάγκη ανάληψης πρωτοβουλιών από τους εκπαιδευτικούς ώστε «... να φροντίσουν να περάσουν στους μαθητές τα σωστά μηνύματα για την ιδιωτικότητα και τα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου» ενώ ένας αναφέρει ότι έπρεπε οι εκπαιδευτικοί «... να εισηγηθούν την τιμωρία των μαθητών ...». Τέλος τρεις διευθυντές δηλώνουν ότι έπρεπε να αποσιωπήσουν το θέμα και «να μη δώσουν συνέχεια» (Πίνακας 4.3 β). Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι η μεγάλη μερίδα των διευθυντών προσεγγίζει την Καντιανή δεοντολογική ηθική, παρόλο που υπάρχουν κι εκείνοι που δηλώνουν ότι μπορούν να πετύχουν θετικά στοιχεία με την κατάλληλη εκπαίδευση των μαθητών.

Πίνακας 4.3 b: Ενέργειες των εκπαιδευτικών που γνώριζαν το περιστατικό

<i>για ότι συμβαίνει στο σχολικό περιβάλλον ... πρέπει να ενημερώνεται ο διευθυντής.</i>	Ενημέρωση διεύθυνσης
<i>θα έπρεπε ... να ενημερώσουν τη διευθύντρια ώστε το θέμα να αντιμετωπιστεί παιδαγωγικά.</i>	
<i>έπρεπε να είναι πιο αυστηροί με τους μαθητές και να ενημέρωναν αυτοί τον διευθυντή</i>	
<i>να ενημερώσουν τον διευθυντή και να εισηγηθούν την τιμωρία του μαθητή.</i>	
<i>... να φροντίσουν να περάσουν στους μαθητές τα σωστά μηνύματα για την ιδιωτικότητα και τα δικαιώματα του κάθε ανθρώπου</i>	Πρωτοβουλία από τους εκπαιδευτικούς για εκπαίδευση των μαθητών
<i>να ενεργήσουν και προς την πλευρά του μαθητή, για να τον συμβουλεύσουν</i>	
<i>να μη δώσουν συνέχεια</i>	Να μη δοθεί συνέχεια

Στο τέταρτο ερώτημα οι διευθυντές κλήθηκαν να διατυπώσουν τη θέση τους για την αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών στο σχολείο τους και διαπιστώθηκαν αρκετές διαφοροποιήσεις. Οι έξι (6) διευθυντές απαντούν με βάση την δεοντολογική ηθική και δηλώνουν ότι θα πρέπει να γίνονται συζητήσεις «... για το σεβασμό της ιδιωτικότητας, τα ατομικά δικαιώματα και τη σχετική νομοθεσία» με γονείς, μαθητές και εκπαιδευτικούς και να επανέρχονται στο προσκήνιο όταν παρίσταται ανάγκη. Άλλοι πέντε (5) προσεγγίζουν το ζήτημα μάλλον με την ηθική της αρετής και αναφέρουν ότι αντίστοιχα θέματα πρέπει να αντιμετωπίζονται με την αρμόζουσα «... διακριτικότητα και σεβασμό...». Ακόμη τρεις (3) διευθυντές συστήνουν «... μεγαλύτερη προσοχή των εκπαιδευτικών ...» στα προσωπικά τους αντικείμενα, και στην ιδιωτικότητα τους στο «... δύσκολο περιβάλλον...» του σχολείου. Επιπλέον δύο (2) διευθυντές αναφέρονται στη συνεργασία «... όλων των μελών του συλλόγου» και την «... ενημέρωση και συζήτηση με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα ...». Τέλος δύο (2) διευθυντές συστήνουν την τήρηση χαμηλών τόνων στο ευαίσθητο ζήτημα της παράβασης της ιδιωτικότητας (Πίνακας 4.4 a).

Πίνακας 4.4 α: Κατανομή απαντήσεων στο ερώτημα 4.4

Απαραίτητη η ενημέρωση για τα ατομικά δικαιώματα και τον σεβασμό της ιδιωτικότητας	6 διευθυντές
Αντιμετώπιση της παράβασης της ιδιωτικότητας με διακριτικότητα και σεβασμό	4 διευθυντές
Τήρηση χαμηλών τόνων για αντίστοιχα ζητήματα	4 διευθυντές
Συνεργασία των μελών της εκπαιδευτική κοινότητας για την αντιμετώπιση ανάλογων περιστατικών	2 διευθυντές
Ευθύνες στους εκπαιδευτικούς για την αυτοπροστασία τους	2 διευθυντές
Δεν απάντησε	1 διευθυντής

Οι διασπορά των απαντήσεων δηλώνει την πολυπλοκότητα της θέσης του σχολικού ηγέτη, που αντιμετωπίζει πολλά ζητήματα με διαφορετικό τρόπο, που προέρχονται από τις διαφορετικές αφετηρίες και θέσεις του ατόμου. Στο τέταρτο ερώτημα του τελευταίου ηθικού διλήματος είναι εμφανής η δεοντολογική ηθική για την αντιμετώπιση της παράβασης της ιδιωτικότητας της εκπαιδευτικού που εμπλέκεται στο σενάριο. Στην Καντιανή ηθική οι διευθυντές αντιμετωπίζουν το άτομο σαν μία πολύτιμη προσωπικότητα και ως εκ τούτου οι αποφάσεις που πρέπει να πάρουν για ένα ζήτημα παράβασης ιδιωτικότητας, εμπλέκουν ένα σύνολο σκοπών (Donlevy & Walker, 2011). Οι διευθυντές δηλώνουν ότι απαιτείται σεβασμός και διακριτικότητα για την ιδιωτικότητα του Άλλου και γι' αυτό είναι χρήσιμη η συνεργασία των μελών, η αυτοπροστασία αλλά κυρίως η ενημέρωση που αποτελεί μέρος της εκπαίδευσης (Πίνακας 4.4 b).

Οι Shapiro & Stefkovich, (2016) προτείνουν την ιδέα της επαγγελματικής ηθικής για την εκπαιδευτική ηγεσία που αναφέρεται στους κώδικες ηθικής του διευθυντή σαν άτομο και σαν επαγγελματία, πέρα από την ηθική της δικαιοσύνης που αναφέρεται στην εφαρμογή των

Πίνακας 4.4 b: Αντιμετώπιση παρόμοιων περιστατικών

να γίνουν συζητήσεις για το δικαίωμα στην διαφορά προς γονείς, μαθητές και εκπαιδευτικούς	η ενημέρωση για τα ατομικά δικαιώματα και τον σεβασμό της ιδιωτικότητας
με ενημερώσεις για το σεβασμό της ιδιωτικότητας, τα ατομικά δικαιώματα και τη σχετική νομοθεσία	
... προσοχή στην ιδιωτικότητα των εκπαιδευτικών	
με τη γνώση της ισχύουσας νομοθεσίας και δεοντολογίας από όλους τους παράγοντες της εκπ/κής διαδικασίας	
με την άμεση ενημέρωση, συζήτηση με τα εμπλεκόμενα πρόσωπα και τις απαραίτητες ενέργειες	
... συμβουλευτικά προς τον μαθητή ώστε να μην επαναλάβει την πράξη του.	
... με το να καταστεί σαφές προς όλους ότι το σχολείο παραδίδει μαθήματα ζωής και κοινωνικής συμπεριφοράς ευρύτερα από τα στερεότυπα κάποιων.	
με διακριτικότητα και σεβασμό προς όλες τις πλευρές	τήρηση χαμηλών τόνων
να μη δίνεται έκταση	
... με γνώμονα την ψυχραιμία και την καλή διάθεση μπορούν να αντιμετωπιστούν τέτοια φαινόμενα κρατώντας πάντα "χαμηλούς τόνους".	
να έχουν γνώση της κατάστασης	συνεργασία των μελών της εκπαιδευτική κοινότητας
με συνεργασία όλων των μερών και μελών του συλλόγου.	
αποφασίζει σχετικά μέσα στα πλαίσια που ορίζει η εκπαιδευτική νομοθεσία για επιβολή κυρώσεων σε μαθητές .	
... μεγαλύτερη προσοχή από τους συνοδούς καθηγητές	
.... η κοινωνία δεν δέχεται ακραίες συμπεριφορές από εκπαιδευτικούς, ... είναι έτοιμη να το καταγγείλει και να το διογκώσει με απρόβλεπτα αποτελέσματα.	ευθύνες στους εκπαιδευτικούς για την αυτοπροστασία τους

νόμων, της κριτικής που συνδέεται με βασικά ανθρώπινα δικαιώματα (ελευθερία, ισότητα και δημοκρατία), και της φροντίδας που αναφέρεται στις πολλαπλές φωνές κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης. Από τις απαντήσεις των διευθυντών φαίνεται η πολυπλοκότητα της θέσης του διευθυντή, ο οποίος βρίσκεται ανάμεσα στην τήρηση της ομαλότητας στον χώρο του σχολείου, τη διαχείριση των καταστάσεων στις οποίες εμπλέκονται τα άτομα και την εφαρμογή των αντίστοιχων κανόνων κι νόμων.

**Γ΄ ΜΕΡΟΣ: ΣΥΖΗΤΗΣΗ -ΕΡΜΗΝΕΙΑ-
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5. Συζήτηση-Συμπεράσματα

5.1 Συζήτηση

Στην ερευνητική μας εργασία γίνεται προσπάθεια ανίχνευσης των απόψεων του σχολικού ηγέτη σε ζητήματα ηλεκτρονικού εκφοβισμού και παράβασης της ιδιωτικότητας των ατόμων, μαθητών και εκπαιδευτικών και διερευνάται σε ποιο βαθμό διαχειρίζονται καταστάσεις με τις ηθικές αρχές των δύο φιλοσοφικών θεωριών του Αριστοτέλη και του Καντ που μπορούν να επηρεάσουν τις στάσεις και τις συμπεριφορές των ατόμων. Διερευνώνται οι απόψεις των διευθυντών σχολικών μονάδων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Ανατολικής Θεσσαλονίκης στα συγκεκριμένα θέματα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και της παράβασης της ιδιωτικότητας που συνδέονται με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, ώστε να διαφανή η ανάγκη διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών για τη χρήση του διαδικτύου. Γι' αυτό αναλύονται τα δύο φαινόμενα και γίνεται προσπάθεια να διατυπωθούν συνδέσεις με τα βασικά χαρακτηριστικά των δύο φιλοσοφικών θεωριών, την αρεταϊκή του Αριστοτέλη και τη δεοντολογική του Καντ που συνδυάζουν τον χαρακτήρα και τη συνείδηση του ατόμου κατά τη λήψη αποφάσεων.

Οι ατομικές πολιτισμικές ανάγκες και αξίες που αποτελούν τη βάση για τη θέση μας στο κόσμο, επηρεάζουν τις αποφάσεις και τις προτεραιότητες που θέτουμε και μπορούν να οδηγήσουν σε αδικίες μεταξύ των οποίων είναι και ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός (McQuade et.al., 2009). Χαρακτηριστικά αυτής της συμπεριφορά των ατόμων είναι η παρενόχληση, η δυσφήμιση, η έκθεση, ο αποκλεισμός, ο εκβιασμός, η ηλεκτρονική καταδίωξη του Άλλου. Από τις απαντήσεις των διευθυντών φαίνεται ότι είναι δεν είναι σαφής η κατανόηση του όρου «ηλεκτρονικός εκφοβισμός». Κάποιοι αναφέρονται στο εκφοβισμό σαν προσβολή ή διασυρμό του ατόμου και κάποιος φτάνει στην ερμηνεία ως έγκλημα, ενώ λίγοι δεν συνδέουν τον ηλεκτρονικό εκφοβισμό με την προσβολή και τη δυσφήμιση του ατόμου. Η διαφορετική προσέγγιση ίσως προκύπτει από το γεγονός ότι οι μέθοδοι που αξιοποιούνται για τον

εκφοβισμό διαφέρουν και η ύπαρξη του φαινομένου εξαρτάται από το ποιος προκαλεί την παρενόχληση (Kowalski et.al., 2008). Οι διευθυντές συγκλίνουν στην άποψη για τη λήψη μέτρων, ακόμη και από εκείνους που δεν συμφωνούν με την ύπαρξη εκφοβισμού.

Στο ζήτημα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού φαίνεται πως όταν υπάρχει απλά ένα ερέθισμα, όπως στο πρώτο ηθικό δίλλημα, οι διευθυντές δεν έχουν ξεκάθαρη άποψη για την ύπαρξη του εκφοβισμού. Ίσως δεν διαφαίνεται το φαινόμενο, επειδή αναφέρεται σαν απλό ερέθισμα από τον ένα φίλο στον άλλο, που είναι αρχικό στάδιο ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Το ερέθισμα φαίνεται ότι υφίσταται μεταξύ δύο ατόμων που βρίσκονται στο ίδιο επίπεδο, αλλά μπορεί να προκαλέσει ανισορροπία όταν δεν είναι ελεγχόμενη (Kowalski et.al., 2008). Όμως ο κανόνας της κριτικής δύναμης από τους νόμους του Καθαρού Πρακτικού Λόγου αναφέρει ότι ο καθένας θα πρέπει να σκέφτεται για την πράξη που θέλει να κάνει, πως θα την εκλάμβανε αν γινόταν στον ίδιο (ΚΠΛ). Επιπλέον ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι «κάθε άνθρωπος αποφεύγει να γίνει ο ίδιος αιτία λύπης για τους φίλους του» (Η.Ν. Γ', σ.135) και η φιλική διάθεση για τους άλλους απορρέει από την αντίστοιχη που έχουμε για τον εαυτό μας και την έχει ο ενάρετος που βρίσκεται σε αρμονία με τον εαυτό του.

Στο δεύτερο ηθικό δίλλημα ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός είναι εμφανής λόγω της βλάβης που προκαλείται στον μαθητή και η διαφοροποίηση στις απαντήσεις των διευθυντών αφορούν τον τρόπο αντιμετώπισης της κατάστασης. Συστήνεται η διερεύνηση του ζητήματος με διακριτικότητα και η ενημέρωση του συλλόγου διδασκόντων και εφόσον προκύψουν στοιχεία για παρενόχληση και δυσφήμιση του μαθητή προτείνεται ακόμη και η προσφυγή στις Αρχές που επιβάλλουν τον νόμο. Οι νόμοι θέτουν τους γενικούς κανόνες για την αγωγή των πολιτών και τους οδηγούν να είναι καλοί πολίτες (Η.Ν. Κ'). Όμως ο ηθικός νόμος ταπεινώνει κάθε άτομο και καθορίζει τη θέλησή του οπότε τον οδηγεί στον σεβασμό του ατόμου (ΚΠΛ, σ.113). Με αυτό το σκεπτικό ο διευθυντής μπορεί να έχει ευθύνη για την ηθική εκπαίδευση των μαθητών.

Τα άτομα που εμπλέκονται στον ηλεκτρονικό εκφοβισμό έχουν ανάγκη για δύναμη, ικανοποίηση ή επιβράβευση για τη συμπεριφορά αυτή ή και διοχετεύουν την επιθετικότητα με τις δράσεις στο διαδίκτυο (Kowalski et.al., 2008). Οι απαντήσεις των ερωτηθέντων επιρρίπτουν ευθύνη στον διευθυντή του σχολείου για ολιγωρία, αδράνεια και αμέλεια, έλλειψη ενδιαφέροντος και ευαισθησίας για τον μαθητή που υφίσταται την επιθετική

συμπεριφορά. Βέβαια υπάρχουν κι εκείνοι που δηλώνουν έλλειμα γνώσης για την αντιμετώπιση αντίστοιχων καταστάσεων και άλλοι αναρμοδιότητα. Όμως συστήνεται η ενημέρωση και ενεργοποίηση των μαθητικών κοινοτήτων, του συλλόγου γονέων και η γνωστοποίηση των ποινικών ευθυνών του κηδεμόνα του μαθητή που είναι θύτης. Βέβαια κατά τον Αριστοτέλη ο άνθρωπος καθοδηγείται από την ηθική αρετή που είναι το μέσο για να φτάσει στο τελικό αγαθό την «ευδαιμονία» και είναι ο τελικός σκοπός των πράξεων του, ενώ η φρόνηση τον βοηθάει να επιλέξει τα κατάλληλα μέσα (Η.Ν. Ζ΄).

Ο σχολικός ηγέτης όταν αναλαμβάνει τη θέση διακατέχεται από την «προτέρα ευθύνη», που είναι ηθική ευθύνη, να έχει την διακριτική ευχέρεια για τη λήψη αποφάσεων ανάλογα με την περίπτωση για την φροντίδα των ατόμων (Starratt, 2017). Οι διευθυντές του δείγματος μας προτείνουν μέτρα που αναφέρονται στην τροποποίηση της συμπεριφοράς των μαθητών, καθώς επηρεάζει τη σχολική ζωή. Επιπλέον εισηγούνται την συναισθηματική υποστήριξη των μαθητών μετά από συζήτηση με όλους του εμπλεκόμενους. Φαίνεται ότι η κατάλληλη αξιολόγηση του γεγονότος από τον διευθυντή και η συνεργασία με τους γονείς μπορούν να συμβάλλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση του (Kowalski et.al., 2008). Και οι δύο προτάσεις συνδέονται με την ηθική διδασκαλία των μαθητών. Πέρα από τον διευθυντή στα δύο σενάρια της έρευνας αυτής εμπλέκονται εκπαιδευτικοί, για το ρόλο των οποίων οι διευθυντές διατυπώνουν τις απόψεις τους.

Όταν οι διευθυντές αναφέρονται στην ευθύνη των εκπαιδευτικών που εμπλέκονται, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, στα δύο σενάρια, θέτουν την τήρηση των κανόνων του σχολείου, την παρέμβαση στους μαθητές λόγω της ιδιαίτερης σχέσης τους, αλλά και τη συνεργασία τόσο με τη διεύθυνση, όσο και με τα άλλα μέλη της σχολικής κοινότητας. Οπωσδήποτε υπάρχουν πολλά βήματα που μπορούν να γίνουν από το προσωπικό του σχολείου για τη μείωση των περιστατικών ηλεκτρονικού εκφοβισμού κυρίως με προγράμματα πρόληψης (Kowalski et.al., 2008). Οι απαντήσεις των διευθυντών αναδεικνύουν την προσέγγιση της ηθικής συνείδησης που συνδέεται με την Αριστοτελική ηθική, ενώ γίνεται πιο συστηματική αναφορά στο καθήκον και την ευθύνη που προέρχονται από το πλαίσιο της Καντιανής ηθικής. Βέβαια οι διευθυντές δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην πρόληψη.

Όταν οι διευθυντές καλούνται να διατυπώσουν τις απόψεις τους για τη διαχείριση παρόμοιων περιστατικών, αν και διατυπώνονται με διαφορετικά λόγια, συγκλίνουν στην ανάγκη πρόληψης αντίστοιχων γεγονότων με τη συνεργασία των μελών της σχολικής κοινότητας. Μάλιστα προτείνουν την διαρκή ενημέρωση τόσο των μαθητών, όσο και των γονέων τους με διάλογο, με επιμορφωτικά σεμινάρια από ειδικούς, με την ενημέρωση των μαθητών από τον εκπαιδευτικό πληροφορικής για φαινόμενα εκφοβισμού και με συζητήσεις και παραινέσεις για τον σεβασμό της προσωπικότητας του Άλλου. Άλλωστε οι στάσεις, επιλογές και ενέργειες του ατόμου συνδέονται με την ηθική, η οποία μπορεί να διδαχθεί είτε στους μαθητές, είτε στους ενήλικες, ώστε να επηρεάζει τη σκέψη και τις ενέργειες των ατόμων (Donlevy & Walker, 2011). Έτσι μπορούν να αντιμετωπίζονται φαινόμενα που προκαλούν βλάβες στα άτομα, επειδή δεν καθοδηγούνται από την αρετή.

Το βασικό πρώτο βήμα σε περιπτώσεις ηλεκτρονικού εκφοβισμού είναι η συγκέντρωση, όσο το δυνατό περισσότερων πληροφοριών, για να έχει τη «μεγάλη εικόνα», ώστε να καθοριστούν τα επόμενα βήματα (McQuade et.al., 2009). Οι διευθυντές προτείνουν μέτρα άμεσης παρέμβασης που αφορούν την ενημέρωση και τη συνεργασία με τις οικογένειες των εμπλεκόμενων μαθητών, ακόμη και την καταγγελία στις αρμόδιες αρχές, αλλά πάντα με διακριτικότητα και πνεύμα δικαιοσύνης. Βέβαια όλοι οι ενήλικες προσπαθούν να εμψυχήσουν στους νέους την αίσθηση της κατανόησης, του σεβασμού και της εκτίμησης των διαφορών με τους άλλους (McQuade et.al., 2009). Στην άμεση παρέμβαση στα περιστατικά του ηλεκτρονικού εκφοβισμού προτείνονται μέτρα προσανατολισμένα στην κανονιστική αντίληψη, την εφαρμογή κανόνων και νόμων, και λιγότερο εκείνα που διακατέχονται από την αρεταϊκή ηθική. Ο ηλεκτρονικός εκφοβισμός συνδέεται με την παράβαση της ιδιωτικότητας του ατόμου που αναλύεται στα δύο τελευταία ηθικά δίλληματα.

Το τρίτο ηθικό δίλλημα αναφέρεται στην παράβαση της ιδιωτικότητας μαθητών με φωτογραφίες από το χώρο του σχολείου που δεν έχουν σκοπό να θίξουν τους άλλους. Η παράβαση της ιδιωτικότητας αναφέρεται μάλλον στο δικαίωμα για έκθεση των ατομικών πληροφοριών. Η θεωρία για το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα περιλαμβάνει τον ορισμό του δικαιώματος, τη φύση και τις αρχές του και επιπλέον τις πηγές αυτού του δικαιώματος, στοιχεία της κανονιστικής αντίληψης της ιδιωτικότητας (Nissenbaum, 2010). Πράγματι τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ελέγχουν τις πληροφορίες που κοινοποιούν ή να θέτουν περιορισμούς στην πρόσβαση σε αυτές. Γι' αυτό και προτείνονται μέτρα, όπως οι συστάσεις

προς εκείνον που αξιοποίησε τη φωτογραφία και άμεση απόσυρση. Ακόμη προτείνεται ήπια τιμωρία της μαθήτριας που έκανε την παράβαση και ενημέρωση όλων των μαθητών για τον κανονισμό του σχολείου. Όμως ο έλεγχος της προσωπικής πληροφορίας έχει την ελάχιστη νομική προστασία, παρόλο που την εποχή της ΤΠΕ η εισβολή στην ιδιωτικότητα είναι πιο εύκολη και έτσι η ιδιωτικότητα καθίσταται ένα «χαμένο δικαίωμα» (Mills, 2008). Βέβαια δεν έχει σημασία τόσο η μείωση της ιδιωτικότητας, όσο η παράβαση της.

Στο τέταρτο ηθικό δίλλημα μαθητής παραβιάζει την ιδιωτικότητα εκπαιδευτικού. Οι απαντήσεις αναφέρονται στη υποστήριξη της εκπαιδευτικού, εφόσον αφορά προσωπικά δεδομένα και επομένως τίθεται ζήτημα σεβασμού της ιδιωτικότητας και παράβασης των ατομικών δικαιωμάτων της. Για την αντιμετώπιση αναφέρεται η συνεργασία και η διακριτικότητα των συναδέλφων και η αναφορά σε νομοθετικές ρυθμίσεις για το θέμα, στους γονείς του παραβάτη μαθητή. Εκείνες που έχουν πρωταρχική σημασία είναι οι ηθικές και οι πολιτικές αξίες που υποστηρίζει η ιδιωτικότητα παρά ό,τι την καθιστά σημαντική (Nissenbaum, 2010). Οποσδήποτε η ιδιωτικότητα αποτελεί από μόνη της μία κοινωνική αξία, είτε αναφέρεται στον έλεγχο της πληροφορίας που συγκεντρώνεται για το άτομο, είτε στη συμπεριφορά που απαιτείται για την προστασία της (Waldo et.al., 2007). Ορισμένοι από τους δεσμούς της ιδιωτικής ζωής και των αξιών αφορούν τη ζωή των ατόμων, άλλοι συνδέουν την ιδιωτικότητα με τις αξίες στις ανθρώπινες σχέσεις, και άλλοι αποκαλύπτουν μια σημαντική ένωση (Nissenbaum, 2010).

Η ιδιωτικότητα έχει άμεση σχέση με τον έλεγχο της πρόσβασης στην πληροφορία και κανόνες προσδιορίζουν τα όρια αυτής. Όμως οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν πολλές ευκαιρίες για την απόκτηση και τη διασπορά προσωπικών πληροφοριών (Mills, 2008). Οι ερωτηθέντες διευθυντές εντοπίζουν την παράβαση της ιδιωτικότητας των ατόμων, είτε της μαθήτριας, είτε της εκπαιδευτικού και όλοι, πλην ενός, δηλώνουν ότι θα πρέπει να ληφθούν μέτρα. Εξάλλου η «ευθύνη» του διευθυντή συνδέεται με τη νομική υποχρέωση για λήψη μέτρων προς όφελος της ασφάλειας των μαθητών (Willard, 2007). Οι έξι από του διευθυντές που απάντησαν δεν δίνουν εξηγήσεις ενώ οι υπόλοιποι διαφοροποιούνται στους τρόπους αντιμετώπισης του περιστατικού. Κάποιοι διευθυντές μένουν σε παιδαγωγικά μέτρα όπως, τις συστάσεις στους μαθητές να μην επαναλάβουν την πράξη τους, την ενημέρωση για τα ατομικά δικαιώματα, τον σεβασμό της ιδιωτικότητας του ατόμου, την ενημέρωση των

γονέων των μαθητών, αλλά γενικά των τήρηση χαμηλών τόνων και την ανάληψη της ευθύνης από τον διευθυντή για την διευθέτηση των τυχόν βλαβών των εμπλεκομένων.

Κάποιοι βέβαια προτείνουν κανονιστικά μέτρα, όπως την απόσυρση των φωτογραφιών, την εφαρμογή του σχολικού κανονισμού, ιδιαίτερα από τους εκπαιδευτικούς, και λίγοι την αναφορά στους ανώτερους και την τιμωρία των μαθητών. Η ιδιωτικότητα συνδέεται με την αυτονομία, την ανεξαρτησία και την ελευθερία του ατόμου να επιλέγει τις πληροφορίες που μπορούν να διακινηθούν. Επιπλέον αποτελεί δικαίωμα ελέγχου των προσωπικών πληροφοριών και είναι ο κεντρικός πυρήνας της ταυτότητας του ατόμου. Στην Καντιανή φιλοσοφία ύψιστο στοιχείο είναι το καθήκον, στο οποίο υποτάσσεται ο άνθρωπος από σεβασμό στους νόμους και έτσι ξεπερνά όλες τις «κλίσεις» του. Ο Καντ απορρίπτει οποιοδήποτε συνεπειοκρατικό στοιχείο στις πράξεις των ατόμων και δέχεται τον σεβασμό του ηθικού νόμου. Μία πράξη δεν είναι λανθασμένη εξαιτίας του κακού που προκαλεί, αλλά από το είδος της πράξης (Driver, 2010). Το καθήκον συνδέεται με την προσωπικότητα του ατόμου, την ελευθερία και την ανεξαρτησία του ενώ η εκπλήρωση του καθήκοντος και η αρετή αποτελούν στοιχεία του ηθικού αγαθού.

Η μείωση της ιδιωτικότητας δεν έχει τόση σημασία όσο όταν απειλείται, παραβιάζεται ή γίνεται εισβολή σ' αυτή (Nissenbaum, 2010). Για την ευθύνη των εκπαιδευτικών η πλειοψηφία των διευθυντών αναφέρεται στην παράβαση της ισχύουσας νομοθεσίας, την ευθύνη για την ενθάρρυνση των μαθητών να παραβαίνουν τη νομοθεσία με τη χρήση των κινητών σε χώρους και συναθροίσεις του σχολείου, αλλά και την παράβαση της ιεραρχίας, αφού δεν ενημέρωσαν έγκαιρα τη διεύθυνση του σχολείου. Ο σχολικός ηγέτης είναι υπεύθυνος για τη διαμόρφωση, ανάπτυξη, και διατήρηση του υγιούς σχολικού περιβάλλοντος (Starratt, 2017). Λίγοι διευθυντές δηλώνουν τη σημασία της συνεργασίας των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας και αναθέτουν την ευθύνη στους εκπαιδευτικούς για την αυτοπροστασία τους. Άλλωστε η ιδιωτικότητα εξυπηρετεί τόσο τις βασικές αξίες, όσο και τη συνείδηση για την φροντίδα του εαυτού (Cohen, 2008).

5.2 Συμπεράσματα

Στην ερευνητική εργασία αξιοποιούνται ηθικά διλλήματα, που αναφέρονται σε επίλυση προβληματικών καταστάσεων για τα οποία η εκπαιδευτική ηγεσία θα πρέπει να σκέπτεται με ευρύτητα πνεύματος και πέρα από τον «εαυτό» της, στην προσπάθεια να κατανοήσει τους άλλους (Shapiro & Stefkovich, 2016). Όμως οι ατομικές πολιτισμικές αξίες διαμορφώνουν τις στάσεις των ανθρώπων και επηρεάζουν τις προτεραιότητες και τις αποφάσεις τους (McQuade et. al., 2009). Από τις απαντήσεις που έδωσαν οι διευθυντές, αναδεικνύεται η ανάγκη για την καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, φιλίας και συνύπαρξης με την αναγνώριση των δικαιωμάτων του άλλου και την ευαισθησία και το ενδιαφέρον για την φροντίδα του άλλου. Στην Αριστοτελική ηθική σε οποιοδήποτε από τα τρία είδη της φιλίας οι φίλοι είναι ίσοι μεταξύ τους και ποτέ δεν υπερέχει ο ένας του άλλου και «ο άνθρωπος που προσφέρει για το κοινό συμφέρον και αγαθό θεωρείται άξιος τιμής (H.N. Θ΄).

Ο ηθικός ηγέτης με την παρουσία του εντοπίζει και οικειοποιείται τις καταστάσεις, αναδεικνύει τις ευαισθησίες του και προσπαθεί να μετασχηματίσει ότι δεν λειτουργεί σωστά, ώστε να αναδείξει τις δυνατότητες που υπάρχουν για να εκπληρωθεί η αποστολή του σχολείου (Starrat, 2017). Όπως φαίνεται από τις απαντήσεις των διευθυντών δίνεται μεγάλη έμφαση στο χαρακτηριστικό της ευθύνης του διευθυντή και των εκπαιδευτικών και τη λήψη μέτρων προστασίας των εμπλεκόμενων, την εφαρμογή των υπαρχόντων κανονισμών και την αξιοποίηση των υπεύθυνων φορέων για την αντιμετώπιση των δύο σημαντικών κοινωνικών φαινομένων της παράβασης της ιδιωτικότητας και του ηλεκτρονικού εκφοβισμού. Οι αντιλήψεις των διευθυντών συνδέονται κυρίως με την τήρηση των κανονισμών και το καθήκον του διευθυντή λόγω της θέσης του. Εμπλέκονται αξίες, όπως η ιδιωτικότητα, η αυτονομία, η ελευθερία του ατόμου, το δικαίωμα, η φιλία, η συνεργασία, η ευθύνη.

Φαίνεται ότι εμπλέκονται και οι δύο φιλοσοφικές θεωρίες που εξετάζουμε με ιδιαίτερη έμφαση από την πλειονότητα των διευθυντών στην Καντιανή ηθική φιλοσοφία, όπου η ηθική αρχή που αποτελεί οδηγό των ανθρώπινων πράξεων ή δικαιολογεί αυτές τις πράξεις, θα πρέπει να υπακούει στην κατηγορική προσταγή, σύμφωνα με την οποία η ανθρώπινη ενέργεια έχει σαν αρχή αυτό που θα γινόταν καθολικός νόμος. Από την άλλη στην Αριστοτελική ηθική η ηθική αρετή και η φρόνηση καθοδηγούν την επιλογή της ενάρτησης πράξης που προϋποθέτουν τη διδασκαλία και τη μάθηση, τον εθισμό και την άσκηση για την καθολική ευδαιμονία (Μαρκόπουλος, 2014). Οι έννοιες ηθικοί κανόνες, ευθύνη, ενοχή,

επιδίωξη σκοπών, είναι βασικές για ένα έλλογο ον που αποτελεί μέλος του νοητού κόσμου, που αποφασίζει ελεύθερα με βάση τον ηθικό νόμο για τον οποίο έχει εκπαιδευτεί.

Η εκπαίδευση δεν μπορεί να πετύχει εξαιρετικά αποτελέσματα, όταν προβεί σε απότομες και αποσπασματικές πράξεις, ενώ όταν είναι διαρκής και μεθοδική και κινείται αργά προς μια ορισμένη κατεύθυνση και χωρίς εξωτερικές παρεμβάσεις, διαθέτει όλα τα απαραίτητα μέσα για να επηρεάσει σε βάθος την ψυχή του εκπαιδευόμενου (Durkheim, 2013). Η διδασκαλία των ηθών είναι δύσκολη, καθώς δεν έχει σαν αντικείμενο κάτι συγκεκριμένο, αλλά πειραματίζεται με τον πρακτικό Λόγο του κάθε ανθρώπου και συνδέει τον ηθικό νόμο που διαπερνά τη θέληση για κάποια πράξη, το καθήκον (ΚΠΛ, σελ.137). Βέβαια η υιοθέτηση μιας μοναδικής ηθικής θεωρίας δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί και μάλλον προκρίνεται ο συνδυασμός θεμελιωδών θεωριών, όπως στην παρούσα έρευνα της αριστοτελικής αρετολογικής και της καντιανής δεοντολογίας.

Το σχολείο αποτελεί ένα κοινωνικό σύστημα στο οποίο οι άνθρωποι: διευθυντής, εκπαιδευτικοί, μαθητές, γονείς, συνεργάζονται και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με αφετηρία ένα σύνολο κανόνων και αξιών, ενώ είναι ανοιχτό και εξαρτάται από το ευρύτερο περιβάλλον στο οποίο λειτουργεί (Πασιαρδής, 2012). Οι αρετές είναι εκούσιες κι έχουν αφετηρία τον ίδιο τον άνθρωπο και μπορεί να είναι μεσότητα, όμως δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί ως προς το άριστο και το καλό που είναι ακρότητα (Η.Ν. Γ'). Οι πράξεις και τα λόγια των ανθρώπων συνδέονται με τον χαρακτήρα του και γι' αυτό έχει σημασία η καλλιέργεια του ανθρώπου (Η.Ν. Δ'). Η ανάγκη για ηθική εκπαίδευση είναι που παραμένει σύγχρονη, παρά τις αλλαγές των συνηθειών των ατόμων.

5.3 Προτάσεις

Στην έρευνα αυτή τα φαινόμενα που εξετάστηκαν είναι σύγχρονα αφού προέκυψαν από την τεχνολογική εξέλιξη των μέσων επικοινωνίας και το διαδίκτυο. Για την αντιμετώπισή τους προτείνεται η ηθική εκπαίδευση με βάση τις κλασικές φιλοσοφικές θεωρίες. Θα μπορούσαν βέβαια σε κάποια άλλη έρευνα να αξιοποιηθούν και άλλες αντίστοιχες θεωρητικές προσεγγίσεις. Επίσης τα ηθικά διλήμματα που αξιοποιήθηκαν στην έρευνα θα μπορούσαν να είναι ιδιαίτερα εστιασμένα στις φιλοσοφικές θεωρίες μάλλον και όχι στα κοινωνικά

φαινόμενα του ηλεκτρονικού εκφοβισμού και της παράβασης της ιδιωτικότητας στο χώρο του σχολείου.

Επιπλέον τα δύο φαινόμενα και ιδιαίτερα η ιδιωτικότητα είναι ιδιαίτερα ευρεία κι έτσι θα μπορούσε να διερευνηθεί καθένα μόνο του. Επίσης θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν διαφορετικοί τρόποι, όπως η συνέντευξη, για τη συλλογή των δεδομένων. Οι συνεντεύξεις δίνουν τη δυνατότητα τόσο στους συνεντευκτές, όσο και στους συνεντευξιζόμενους να συζητήσουν τις ερμηνείες τους για τα θέματα και να εκφράσουν τις διάφορες καταστάσεις μέσα από το δικό τους πρίσμα (Cohen et. al., 2008). Ακόμη μία αντίστοιχη έρευνα θα μπορούσε να έχει σαν ομάδα στόχο τους εκπαιδευτικούς της πληροφορικής και τους αντίστοιχους μαθητές και να δημιουργηθούν προγράμματα εκπαίδευσης των μαθητών και να ερευνηθούν τα δεδομένα της συμπεριφοράς των μαθητών πριν και μετά την εκπαίδευσή τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Βιβλιογραφία στα Ελληνικά

Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια, Βιβλία Α', Β', Γ', Δ', Ε', Ζ', Η', Θ', Ι', Κ'*. Αθήνα: Κάκτος

Ελληνικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου <https://saferinternet4kids.gr/press-newsletter/researchresults/> (22/7/2019)

Καντ, Ι. (2004). *Κριτική του πρακτικού λόγου*. Μετ. Κ. Ανδρουλιδάκης, Αθήνα: Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» Ι.Δ. Κολλάρου & Σια Α.Ε.

Καντ, Ι.(1996). *Η πρώτη εισαγωγή της κριτικής δύναμης*, Μετ. Π. Μειντάνη, Επιμ. Κ. Ψυχοπαίδης, Αθήνα: Πόλις

Κοντός, Ι.(2013). *Τεχνητή νοημοσύνη*. Στο Σ. Βοσνιάδου (Επιμ.) Γνωσιακή επιστήμη: Η νέα επιστήμη του νου (σ.43-153), Αθήνα: Γιώργος Δαρδάνος

Μαρκόπουλος, Ι.Ν. (2014). *Επιστήμη και ηθική: Εισαγωγή στην περιπέτεια μιας διαχρονικά αμφίδρομης σχέσης*. Θεσσαλονίκη: University studio press

Μπουραντάς, Δ.(2005). *Ηγεσία :Ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας*. Αθήνα: Κριτική

Πασιαρδής, Π. (2004). *Εκπαιδευτική ηγεσία. Από την περίοδο της ευμενούς αδιαφορίας στη σύγχρονη εποχή*. Αθήνα: Μεταίχμιο

Πασιαρδής, Π.(2012). *Επιτυχημένοι διευθυντές σχολείου. διεθνείς ερευνητικές τάσεις και η ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: ΙΩΝ

Τσιαντής, Ι.Γ. (2010). *Ηθικά διλήμματα στον κυβερνοχώρο: ασύμμετρη ελευθερία και το αίτημα θεμελίωσης μιας παιδαγωγικής της ηθικής υπευθυνότητας*. Στο Μ. Σακελλαρίου, Μ. Ζεμπύλας και Α. Πέτρου, (Επιμ.) *Ηθική εκπαίδευση: Διλήμματα και προοπτικές* (σ.153-179). Αθήνα: Κριτική, Επιστημονική Βιβλιοθήκη

Β. Βιβλιογραφία στα Ελληνικά από μετάφραση

Driver, J. (2010) *Ηθική Φιλοσοφία: Οι βασικές της αρχές* (μετάφραση, σχόλια & επιστημονική επιμέλεια Ι.Ν. Μαρκόπουλος), Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Durkheim, E. (2013). *Εκπαίδευση και Κοινωνιολογία*. Επιμ. Καλεράντε Ε., Μετ. Στασινοπούλου Ε., Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη

Küng H., Leisinger M. K., & Wielend J.(2013). *Το μανιφέστο της παγκόσμιας οικονομίας: Συνέπειες και προκλήσεις για την παγκόσμια επιχειρηματικότητα* Μετ. Τζαβάρα Α. Αθήνα : Εκδόσεις Κονιδάρη

Wielend, J. (2013). Η παγκόσμια οικονομική ηθική και η υπερπολιτισμική διαχείριση. Στο Küng H, Leisinger M.K., & Wielend J. *Το μανιφέστο της παγκόσμιας οικονομίας: Συνέπειες και προκλήσεις για την παγκόσμια επιχειρηματικότητα* (σ.105-126). Μετ. Α. Τζαβάρα. Αθήνα : Εκδόσεις Κονιδάρη

<https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/3e485e15-11bd-11e6-ba9a-01aa75ed71a1/language-el> (31/7/2019)

Γ. Βιβλιογραφία στα αγγλικά

Barth, A. Datta, A., Mitchell, C. J.& Nissenbaum, H. (2006). *Privacy and Contextual Integrity: Framework and Applications*.

<https://theory.stanford.edu/people/jcm/papers/barth-datta-mitchell-nissenbaum-2006.pdf>

Brighouse, H. (2009). The Epistemic aims of education. In H. Siegel (Eds.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Education* (pp.35-51), New York: Oxford University Press

Brown E.M., Treviño, K.L., & Harrison, A.D. (2005). Ethical leadership: A social learning perspective for construct development and testing. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* V.97, pp.117–134

Bush, T., Coleman, M. (2000). *Leadership and Strategic Management in Education*, London: SAGE Publications Ltd

Campbell, A. M. (2007). Cyber bullying and young people: Treatment principles not simplistic advice. In *www.scientist-practitioner.com*, Paper of the week 23rd February 2007

Cohen, E. J. (2008). Privacy, Visibility, Transparency, and Exposure. Georgetown Public Law and Legal Theory Research Paper No. 1012068.

<http://scholarship.law.georgetown.edu/facpub>

Cohen, L., Manion L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*. μετ. Κυρανάκης Σ., Μαυράκη Μ., Μητσοπούλου Χ., Μπιθάρα Π., Φιλοπούλου Μ., Αθήνα: Μεταίχμιο

Cook, S.D.N. (2005). That which governs best: leadership, ethics and human systems. In, *The Quest for Moral Leaders: Essays on Leadership ethics*, (pp131-143) Eds. Ciulla, B.J, Price, L.T.& Murphy, E.S. Cheltenham, UK: Edward Elgar

Davis, S. (2009). Is there a right to privacy? *Pacific Philosophical Quarterly*, Vol. 90 pp.450–475

De George, T. R. (2003). *The ethics of information technology and business* U.K.: Blackwell publishing Ltd

Donlevy, J. K. & Walker D. K. (2011). *Working Through Ethics in Education and Leadership: Theory, Analysis, Plays, Cases, Poems, Prose, and Speeches*. Rotterdam: Sense Publishers

Finkelhor, D., Ormrod, K. R. & Turner A. H., (2007). Poly-victimization: A neglected component in child victimization, *Child abuse & neglect*, Vol.31, pp.7-26 Elsevier

Fischman, W., Solomon, B., Greenspan, D., & Gardner, H., (2004). *Making good: How young people cope with moral dilemmas at work*. U.S.A.: Harvard University Press

Gavison, R. (1980). Privacy and the Limits of Law. *The Yale Law Journal*, Vol. 89, No. 3, pp. 421-471

Gray L.N., & Gardiner E.M. (2013) Educator–Peer Workplace Bullying: Why Leadership Must Address Incivility and Create a Quilt of Caring in the School. *Journal of School Leadership* Vol. 23, September 2013

Gunkel, J. D. (2007). *Thinking otherwise: Philosophy, Communication, Technology*, West Lafayette, Indiana: Purdue University Press

Heim, M. (2000). *Virtual Realism*. Oxford University Press <https://books.google.gr/books?id=4nyKP2K1XAC&printsec=frontcover&dq=Heim+Michael&hl=el&sa=X&ved=0ahUKEwiQr9SR3OncAhWDa1AKHWOLBkcQ6AEILjAB>

Jefferies, P., Carsten-Stahl, B. & McRobb S. (2007). Exploring the relationships between pedagogy, ethics and technology: building a framework for strategy development. *Technology, Pedagogy and Education*, Vol. 16, No. 1, March 2007, pp. 111–126

Jung, I. (2009). Ethical judgments and behaviors: Applying a multidimensional ethics scale to measuring ICT ethics of college students. *Computers & Education* 53, 940–949

Kaur, S. (2015). Moral Values in Education. *Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 20 (3), pp. 21-26

Kowalski, M. R., Limber, P. S. & Agatston W. P., (2008). *Cyber bullying: bullying in the digital age*. Blackwell ISBN: 9781405159920 (pbk.)

Kowalski, R. M., Giumetti, G. W., Schroeder, A. N., & Lattanner, R. M. (2014). Bullying in the Digital Age: A Critical Review and Meta-Analysis of Cyberbullying Research Among Youth. *American Psychological Association, Psychological Bulletin*, Vol. 140, No. 4, 1073–1137

Li, Q. (2007). Bullying in the new playground: Research into cyberbullying and cyber victimization. *Australasian Journal of Educational Technology*, 23(4) p.435-454

Mackenzie, J (2007) Rational Autonomy as an Educational Aim στο D.N. Aspin and J.D. Chapman (eds.), *Values Education and Lifelong Learning*. Springer

McCormick, P. (2013). *Ethics and technology: Globalized technology, normative ethics and eco-ethics*. Eco-ethica, special issue

McQuade, C.S.III, Colt P.J. & Meyer B.B.N. (2009). *Cyber bullying: protecting kids and adults from online bullies*, Westport, London: Praeger

Mills, L.J. (2008). *Privacy: The Lost Right*. Oxford University Press

Mitchell, J. K., Ybarra, M., & Finkelhor D. (2007). The Relative Importance of Online Victimization in Understanding Depression, Delinquency, and Substance Use, *Child Maltreatment*, Vol. 12, No. 4, November 2007 314-324 DOI: 10.1177/1077559507305996

Mulligan, D.K, Koopman C, & Doty N. (2016). Privacy is an essentially contested concept: a multi-dimensional analytic for mapping privacy. *Philosophical Transaction R. Soc. A* **374**: 20160118 <http://dx.doi.org/10.1098/rsta.2016.0118>

Nissenbaum, H. (2010). *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Internet of Social Life*. California: Stanford University Press

Notar E. C., Padgett, S. & Roden, J. (2013) Cyberbullying: Resources for Intervention and Prevention, *Universal Journal of Educational Research* 1(3): 133-145, <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2013.010301

Procee, H. (1997). Technology, normativity, and the future: the Aristotelian turn. *Philosophy & Technology* 3:1 (pp. 26-37)

Robertson, E. (2009). The Epistemic aims of education. In H. Siegel (Eds.), *The Oxford Handbook of Philosophy of Education* (pp.11-31), New York: Oxford University Press

Rhode, L. D. (2006). *Moral leadership: The theory and practice of power, judgment and policy* San Francisco: Jossey-Bass.

Sabella, A.R., Patchin, W.J. & Hinduja S. (2013). Cyberbullying myths and realities. *Computers in Human Behavior*, V.29, pp 2703–2711, Elsevier Ltd.

Schoeman D.F. (2007). *Philosophical Dimensions of privacy*. Cambridge University Press https://books.google.gr/books?id=q_FrmXyl3hUC&printsec=frontcover&hl=el#v=onepage&q&f=false

Sergiovanni, J. T. (2005). The Virtues of Leadership. *The Educational Forum*, Vol. 69, (Winter), p. 112-123

Shapiro P.J. Stefkovich A.J.(2016) *Ethical Leadership and Decision Making in Education: Applying Theoretical Perspectives to Complex Dilemmas*, Fourth Edition, New York and London: Routledge

https://books.google.gr/books?id=u75YCwAAQBAJ&pg=PT54&hl=el&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false

Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the New Millennium: School Obligations to Provide Student Safety in a Virtual School Environment. *McGill Journal of Education*, Vol. 40, No 3 <http://mje.mcgill.ca/article/viewFile/586/468>

Solomon, C.R. (2005). Emotional leadership, emotional integrity. In *“The Quest for Moral Leaders: Essays on Leadership Ethics*, p.28-44, Eds by Ciulla, B. J, Price, L. T. & Murphy E.S. Cheltenham, UK: Edward Elgar

Tavani, T.H. (2017). *Ethics and Technology: Ethical Issues in an Age of Information and Communication Technology*, 2d Edition. John Wiley & Sons, Inc.

Tyler, R. T. (2005). Fairness as effectiveness: how leaders lead. In, *The Quest for Moral Leaders: Essays on Leadership ethics*, (pp113-130) Eds. Ciulla, B.J, Price, L.T.& Murphy, E.S. Cheltenham, UK: Edward Elgar

Willard, E. N. (2007). Cyberbullying and Cyberthreats: responding to the challenge of online social aggression, threats and distress
www.researchpress.com
https://books.google.gr/books?id=VyTdG2BTnl4C&pg=PP5&hl=el&source=gbs_selected_pages&cad=2#v=onepage&q&f=false (28/8/2019)

Wong, K. C. (1998). Culture and Moral Leadership in Education. *Peabody Journal of Education*, 73:2, p.106-125 DOI: 10.1207/s15327930pje7302_5

Ybarra, L. M. & Mitchell, J. K. (2004) Youth engaging in online harassment: associations with caregiver–child relationships, Internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence* Vol.27, pp.319–336

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΗΘΙΚΑ ΔΙΛΛΗΜΑΤΑ

Αγαπητοί συνάδελφοι, το παρόν ερωτηματολόγιο αποτελεί μέρος μιας έρευνας, που διεξάγεται στο πλαίσιο διπλωματικής εργασίας του μεταπτυχιακού προγράμματος " Εκπαιδευτική διοίκηση και ηγεσία" του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Αφετηρία της έρευνάς μας είναι η ανάγκη να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στο σχολείο σε θέματα ηθικής που συνδέονται με τη χρήση του διαδικτύου, ώστε οι μαθητές να αναγνωρίσουν τη νόμιμη χρήση του. Η διερεύνηση των απόψεων των διευθυντών των σχολείων για ζητήματα παραβίασης της ιδιωτικότητας και ηλεκτρονικού εκφοβισμού αποσκοπεί στην ανάγκη διαμόρφωσης ηθικού χαρακτήρα και ηθικής συνείδησης των μαθητών για τη χρήση του διαδικτύου. Ο χώρος του σχολείου είναι ένας ζωντανός οργανισμός που συνεχώς εξελίσσεται και ζητήματα ηθικής που συμβαδίζουν με τις ανάγκες της εποχής έρχονται πάντα στο προσκήνιο.

Η συμμετοχή σας στην έρευνα είναι εθελοντική και φυσικά θα διατηρηθεί η ανωνυμία σας. Οφείλω να επισημάνω ότι η συμμετοχή σας είναι εθελοντική και φυσικά θα διατηρηθεί η ανωνυμία σας.

Ο χρόνος συμπλήρωσης του δεν απαιτεί περισσότερο από 15 - 20 λεπτά. Η βοήθειά σας είναι πολύτιμη!

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Με εκτίμηση,

Ελένη Τόδα

Φυσικός

(Διευθύντρια 3^ο Γυμνασίου Καλαμαριάς)

Παρακαλώ συμπληρώστε κάποια αρχικά στοιχεία με Χ στην αντίστοιχη θέση

Άνδρας ...

Γυναίκα ...

Γυμνάσιο ...

Λύκειο ...

Βασικό Πτυχίο Θεωρητικών σπουδών...

Βασικό Πτυχίο Θετικών σπουδών...

Στη συνέχεια συμπληρώστε τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που ακολουθούν τα τέσσερα
σενάρια

A1 ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ: ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Ο Διευθυντής ενός Δημόσιου Γυμνασίου σε αστική περιοχή είναι καταρτισμένος σε θέματα εκφοβισμού και επιπλέον έχει οργανώσει εκδηλώσεις για την ενημέρωση των μαθητών σχετικά με τον εκφοβισμό.

Ο εκπαιδευτικός που διδάσκει στους μαθητές το μάθημα της Πληροφορικής μαθαίνει από κάποια μαθήτρια, ότι ο συμμαθητής τους ο Γιώργος έχει ανεβάσει σε συγκεκριμένη πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης αρνητικά σχόλια για συμμαθήτριά του, η οποία μάλιστα είναι φίλη του. Τα σχόλια είναι προσβλητικά για τη μαθήτρια όσο αφορά τις σχέσεις της με άλλες συμμαθήτρίες της. Επιπλέον έχει αναρτήσει τροποποιημένες φωτογραφίες της όπου φαίνεται παραμορφωμένη. Οι εικόνες και τα σχόλια δεν αγγίζουν ζητήματα σεξουαλικού περιεχομένου. Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τον μαθητή να τα διαγράψει και του κάνει συστάσεις για τη συμπεριφορά του.

Ο Γιώργος είναι ένα συνεσταλμένο παιδί χωρίς ιδιαίτερες κοινωνικές σχέσεις με τους συμμαθητές του, εκτός μερικών εξαιρέσεων, όπως ήταν η μαθήτρια την οποία έχει εκθέσει. Οι μαθησιακές του αδυναμίες φαίνεται ότι συνδέονται με την άρνησή του να ενταχθεί γενικά στο πρόγραμμα του σχολείου. Επιπλέον, η οικογένεια φαίνεται να αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, αλλά ο μαθητής προτιμάει να μη ζητήσει οποιαδήποτε βοήθεια από το σχολείο. Για παράδειγμα, όταν το σχολείο οργανώνει διδακτικές επισκέψεις, όπως μία θεατρική παράσταση που επιβαρύνει οικονομικά την οικογένεια του μαθητή, προτιμάει να μη συμμετέχει παρά να δεχθεί τη δωρεάν συμμετοχή του από το ταμείο του συλλόγου γονέων του σχολείου. Ο διευθυντής προσπαθεί να προσεγγίσει τον μαθητή και να τον παροτρύνει να ενταχθεί στις εκδηλώσεις του σχολείου όμως εκείνος συνεχώς βρίσκει προφάσεις και

παραμένει στο χώρο του σχολείου, χωρίς να ενδιαφέρεται για οποιαδήποτε δραστηριότητα που του ανατίθεται.

Ο Διευθυντής αγνοεί το περιστατικό με τον Γιώργο και όσα διημείφθησαν στο διαδίκτυο, που ήταν εκτός σχολείου, όπως και την αντιμετώπιση του θέματος από τον εκπαιδευτικό της πληροφορικής, ώσπου μετά από δύο μέρες εμφανίζονται στο γραφείο του Διευθυντή οι γονείς της μαθήτριας στην οποία αναφέρονταν τα σχόλια και του εκθέτουν το θέμα. Μάλιστα είναι οργισμένοι με τον Διευθυντή επειδή ούτε τιμώρησε τον μαθητή, ούτε πήρε μέτρα ώστε να μην επαναληφθεί το περιστατικό. Ο διευθυντής προσπαθεί να τους εξηγήσει ότι αγνοεί το περιστατικό και επιπλέον συνέβη εκτός σχολείου, όμως τους υπόσχεται να το διερευνήσει. Ακόμη σημειώνει ότι οι δύο μαθητές είναι φίλοι, όπως τουλάχιστον φαίνεται στο σχολείο. Οι γονείς συμφωνούν να δώσουν κάποιο χρονικό περιθώριο στον Διευθυντή να ερευνήσει το θέμα και να πάρει μέτρα.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι:

A. Υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού της μαθήτριας;

.....
.....
.....
.....
.....

B. Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για ένα περιστατικό που συνέβη εκτός σχολείου;

.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Ο εκπαιδευτικός της πληροφορικής έχει ευθύνη;

.....
.....

.....
.....
.....

Δ. Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;

.....
.....
.....
.....
.....

A2 ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ: ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ

Ο Πέτρος είναι ένα συνεσταλμένο παιδί που δεν έχει υψηλές επιδόσεις στο σχολείο, δεν ασχολείται με κάποιο άθλημα, αλλά είναι πολύ καλός στο τραγούδι. Την προηγούμενη εβδομάδα απουσίαζε από το σχολείο και οι γονείς ενημέρωσαν το σχολείο για την ασθένειά του.

Τη Δευτέρα το πρωί, μόλις ο Διευθυντής κάθισε στο γραφείο του, δέχεται την επίσκεψη του κ. Αγγέλου, πατέρα του Πέτρου, ο οποίος του εξηγεί ότι η απουσία του μαθητή οφείλεται στην άρνησή του να έρθει στο σχολείο. Ο κ. Αγγέλου αναφέρει συγκεκριμένα, ότι το προηγούμενο Σάββατο βράδυ, ο Πέτρος υπέστη ηλεκτρονικό εκφοβισμό όταν μπήκε σε ένα chat room (δωμάτιο συζήτησης) και πήρε ένα μήνυμα από ένα κωδικοποιημένο όνομα που έλεγε πως ήταν συμμαθήτριά του. Η μαθήτριά έστειλε μηνύματα που ήταν ιδιαίτερα προκλητικά, με σεξουαλικό περιεχόμενο και προσωπικά στοιχεία, αλλά ο Πέτρος δεν το ανέφερε στους γονείς του επειδή φοβόταν ότι θα του απαγορεύσουν την χρήση του διαδικτύου. Όταν ο Πέτρος ένοιωσε άβολα, προσπάθησε να απεγκλωβιστεί από αυτή την επικοινωνία και τότε έλαβε ένα μήνυμα που έλεγε πως την επόμενη μέρα όλο το σχολείο θα μάθαινε για τις σεξουαλικές του προτιμήσεις. Ο Πέτρος φοβήθηκε ότι θα γινόταν περίγελος στο σχολείο και γι' αυτό προτίμησε να μην έρχεται πλέον. Ο Διευθυντής, προσπαθεί να εξηγήσει στον πατέρα του μαθητή ότι δεν είναι αρμοδιότητά του να ψάξει να βρει αν ήταν πράγματι μαθήτριά του σχολείου και ποια είναι αυτή που έστειλε τα μηνύματα και του ζητάει να πείσει τον Πέτρο να έρθει στο σχολείο.

Λίγες μέρες αργότερα κι ενώ ο Πέτρος συνεχίζει να μην έρχεται στο σχολείο, επισκέπτονται το σχολείο ο Πέτρος και οι γονείς του οι οποίοι είναι ιδιαίτερα θυμωμένοι. Η μαθήτριά έχει πραγματοποιήσει την απειλή της και ανάρτησε στο διαδίκτυο video που χαρακτήριζε ομοφυλόφιλο τον Πέτρο. Κατηγορούν τον Διευθυντή ότι δεν έκανε τίποτα για να αποτρέψει να γίνει ο Πέτρος περίεργος του σχολείου. Στο τέλος ο Πέτρος του λέει ότι έπρεπε να το είχε σταματήσει και τον εκλιπαρεί να τον βοηθήσει. Ο Διευθυντής μένει εμβρόντητος όταν φεύγουν από το γραφείο του.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι:

A. Ο Διευθυντής θα έπρεπε να εντοπίσει αν υπήρχε ζήτημα εκφοβισμού του μαθητή στο σχολείο;

.....
.....
.....
.....
.....

B. Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για ένα περιστατικό που συνέβη εκτός σχολείου;

.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Ποιες είναι οι ευθύνες του διευθυντή στη συγκεκριμένη περίπτωση;

.....
.....
.....
.....
.....

Δ. Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;

.....
.....
.....
.....
.....

A3 ΤΡΙΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ: ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ο καθηγητής που διδάσκει το μάθημα της Βιολογίας στην Α΄ τάξη του Λυκείου αστικής περιοχής είναι ιδιαίτερα αγαπητός τόσο για την εκπαιδευτική όσο και την παιδαγωγική προσέγγιση των μαθητών. Επιπλέον, οργανώνει και συμμετέχει σε πολλές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σχολείο και είναι αποδεκτός από όλους τους συναδέλφους και τη Διευθύντρια του σχολείου.

Μία μέρα ο καθηγητής της Βιολογίας ζητάει από δύο μαθητές που δήλωσαν ότι διέθεταν κινητά τηλέφωνα προηγμένης τεχνολογίας να φέρουν στο σχολείο τα κινητά τους για να πάρουν φωτογραφίες της κατασκευής ενός προτύπου της αλυσίδας του DNA που θα κατασκεύαζαν στο μάθημα, παρόλο που στο σχολείο τηρείται αυστηρά η νομοθεσία για τα κινητά. Οι δύο μαθητές χρησιμοποιούν το κινητό τους με την υποχρέωση να στείλουν στον εκπαιδευτικό τις φωτογραφίες για να τις ελέγξει, ώστε να μην φαίνονται τα πρόσωπα των μαθητών και να τις αναρτήσουν στην ιστοσελίδα του σχολείου. Όμως οι μαθητές δεν παρέδωσαν το κινητό, όπως όφειλαν, στη Διεύθυνση του σχολείου και το κράτησαν μαζί τους ως το τέλος της μέρας.

Τρεις βδομάδες αργότερα, ο πατέρας της μαθήτριας της Α΄ τάξης μπαίνει έξαλλος στο γραφείο της Διευθύντριας να διαμαρτυρηθεί γιατί είδε αναρτημένες στο Facebook φωτογραφίες της κόρης του από την τάξη κατά τη διάρκεια του μαθήματος. Ο ίδιος γενικά δεν επιτρέπει στα παιδιά του να ανεβάζουν φωτογραφίες στο διαδίκτυο και επιπλέον φροντίζει τα παιδιά του να τηρούν τον κανόνα του σχολείου για τα κινητά τηλέφωνα. Η απαίτησή του είναι να βρεθεί και να τιμωρηθεί ο αίτιος είτε είναι μαθητής, είτε εκπαιδευτικός και προειδοποιεί ότι θα προσφύγει στον Διευθυντή Εκπαίδευσης αν δε δοθούν άμεσα απαντήσεις.

Η Διευθύντρια μαθαίνει για την περίπτωση των μαθητών που είχαν φέρει τα κινητά στο σχολείο και διαπιστώνει ότι η ανάρτηση είχε γίνει από την Ελένη που ήταν η μία από τους δύο μαθητές που είχαν μαζί τους το κινητό στο μάθημα της Βιολογίας. Η Ελένη είναι πολύ καλή μαθήτρια με πολλές δραστηριότητες μέσα και έξω από το σχολείο, αλλά αν και δημοφιλής δεν φαίνεται να έχει στενή σχέση με κάποιον ή κάποια από τους συμμαθητές της. Συνήθως κάθεται στο τελευταίο θρανίο, χωρίς αυτό να την εμποδίζει να συμμετέχει στο μάθημα. Όταν η Διευθύντρια της ζήτησε να δώσει εξηγήσεις για τις πράξεις της, είπε πως ήταν ίσως η μοναδική ευκαιρία όλοι οι μαθητές της τάξης να έχουν αντίστοιχες φωτογραφίες και γι' αυτό θεώρησε σωστό να τις πάρουν όλοι από την πλατφόρμα μέσω της οποίας επικοινωνούν οι μαθητές του σχολείου.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι:

A. Υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού της μαθήτριας που ανάρτησε τις φωτογραφίες;

.....
.....
.....
.....
.....

B. Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για το περιστατικό;

.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Ο εκπαιδευτικός της Βιολογίας έχει ευθύνη;

.....
.....
.....

.....
.....
Δ. Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;
.....
.....
.....
.....
.....

A4 ΤΕΤΑΡΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ: ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η καθηγήτρια της Ιστορίας είναι ένα ιδιαίτερα προικισμένο και μορφωμένο άτομο και έχει πολύ καλή επικοινωνία με τους μαθητές της. Μάλιστα η ιδιαίτερη επαφή με τους μαθητές πολλές φορές της δίνει τη δυνατότητα να τους συμβουλεύσει για προσωπικά ζητήματα που απασχολούν τους εφήβους. Οι μαθητές κάθε φορά που οργανώνουν πολυήμερη εκδρομή πρώτα ζητούν από εκείνη να τους συνοδεύσει.

Τον προηγούμενο μήνα οι μαθητές της Γ΄ Λυκείου πραγματοποίησαν την πολυήμερη εκδρομή τους και φυσικά μεταξύ των εκπαιδευτικών που τους συνόδευαν ήταν και η κ. Παπαδοπούλου. Όταν επέστρεψαν από την εκδρομή οι μαθητές ήταν ιδιαίτερα ενθουσιασμένοι. Μεταξύ των εκπαιδευτικών, όμως επικρατούσε κάποια αμηχανία. Η Διευθύντρια του σχολείου αν και παρατήρησε την κατάσταση δεν προσπάθησε να εντοπίσει την αιτία. Επιπλέον, η κ. Παπαδοπούλου ζήτησε τρεις μέρες κανονική άδεια για προσωπικούς λόγους.

Δύο μέρες αργότερα δύο γονείς που συμμετέχουν στο σύλλογο των γονέων έρχονται στο γραφείο της Διευθύντριας να συζητήσουν κάποιο σοβαρό, όπως είπαν, ζήτημα. Οι γονείς εκθέτουν στη Διευθύντρια ότι στην εκδρομή και ενώ μαθητές και καθηγητές βρίσκονταν σε έναν χώρο εστίασης, η καθηγήτρια κ. Παπαδοπούλου, ξέχασε το κινητό της στο τραπέζι. Το κινητό το εντόπισε ένας μαθητής και το πήρε μαζί του, αλλά πριν το παραδώσει στην καθηγήτρια, το άνοιξε για να εντοπίσει τον ιδιοκτήτη και είδε στην επιφάνεια την καθηγήτρια με μία άλλη γυναίκα σε τρυφερές στιγμές. Ο μαθητής παρέδωσε το κινητό αφού προηγουμένως έστειλε τη φωτογραφία στο κινητό του και αργότερα την έδειξε σε όλους

τους συμμαθητές του. Οι γονείς ζητούν η εκπαιδευτικός να μη συνοδεύσει του μαθητές της Β΄ Λυκείου στην εκδρομή που θα ακολουθήσει και επιπλέον να μην αναλαμβάνει συμβουλευτικό ρόλο λόγω των ιδιαίτερων σεξουαλικών της προτιμήσεων. Μάλιστα απειλούν ότι αν δεν ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις τους θα ζητήσουν από τη Διεύθυνση Εκπαίδευσης τη μετακίνηση της καθηγήτριας σε άλλο σχολείο.

Η Διευθύντρια προσπαθεί να εξηγήσει στους γονείς ότι το σχολείο προστατεύει τα ατομικά δικαιώματα όλων των ανθρώπων και δεν μπορεί να κάνει διακρίσεις. Η καθηγήτρια δεν έχει δείξει κάποια αξιόποινη ή μεμπτή συμπεριφορά για να ληφθούν μέτρα. Επιπλέον, αναφέρει ότι ο μαθητής έχει ήδη υποπέσει σε σφάλμα με την παραβίαση των προσωπικών δεδομένων της καθηγήτριας.

Τα ερωτήματα που πρέπει να απαντηθούν είναι:

A. Η Διευθύντρια έπρεπε να ενημερωθεί νωρίτερα για το γεγονός;

.....
.....
.....
.....
.....

B. Η Διευθύντρια αντιμετώπισε σωστά τους γονείς;

.....
.....
.....
.....
.....

Γ. Οι εκπαιδευτικοί που γνώριζαν το περιστατικό πώς έπρεπε να ενεργήσουν;

.....
.....
.....

.....
.....

Δ. Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;

.....
.....
.....

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΗΘΙΚΑ ΔΙΛΛΗΜΑΤΑ

1η Περίπτωση: Ηλεκτρονικός Εκφοβισμός				
	Ερώτηση 1α	Ερώτηση 1β	Ερώτηση 1γ	Ερώτηση 1δ
	Υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού της μαθήτριας;	Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για ένα περιστατικό	Ο εκπαιδευτικός της πληροφορικής έχει ευθύνη;	Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;
1	OXI	OXI	ΔΕΝ ΝΟΜΙΖΩ	ΜΕ ΔΙΑΛΟΓΟ ΚΑΙ ΕΝΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
2	ΝΑΙ	ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ.	ΟΧΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΚΑΜΜΙΑ ΕΥΘΥΝΗ. ΠΡΕΠΕΙ ΟΜΩΣ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΕΙ ΤΟ ΘΕΜΑ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΟΣ	ΤΕΤΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ, ΜΕ: Π.Χ. ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ, ΕΤΣΙ ΩΣΤΕ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΔΙΑΠΡΑΤΟΥΝ ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΠΡΑΞΗ ΑΝΑΡΤΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΟΛΑ ΑΥΤΑ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΟΤΙ ΕΧΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΟΥΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΑΦΟΥ ΜΙΛΑΜΕ ΓΙΑ ΑΝΗΛΙΚΑ ΑΤΟΜΑ.

3	ΝΑΙ ΚΑΙ ΑΦΟΡΑ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	ΝΑΙ	ΕΧΕΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΑΡΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ ΑΛΛΑ ΣΥΜΜΕΤΕΧΕΙ ΣΥΝΕΧΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗ ΣΧΕΤΙΚΑ	ΑΜΕΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΙΣ ΔΥΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ. ΑΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΣΥΡΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΩΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΑΜΕΣΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ
4	ΝΑΙ, ΥΠΑΡΧΕΙ	ΝΑΙ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ	ΌΧΙ, ΑΛΛΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΕΙ	ΜΕ ΕΠΙΜΟΝΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ
5	ΝΑΙ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΜΟΡΦΗ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ	ΝΑΙ Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΩΡΑΡΙΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ Ο Δ/ΝΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΟΥΤΑΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ	ΝΑΙ ΣΑΝ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΝ Δ/ΝΤΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ	ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΕΙ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΟΜΑΔΕΣ ΕΙΔΙΚΩΝ. ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΡΗΓΟΡΟ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ ΠΑΡΟΜΙΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥΣ. Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΜΕ ΣΥΝΕΧΗ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΙΣΩΣ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟ ΜΟΙΡΑΣΜΑ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΟΥΝ ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΑΝΩΝΥΜΑ ΜΕ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ.

				ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΥΧΝΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΑΖΙ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΝΤΟΠΙΣΜΟ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΑΡΟΜΙΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ.
6	ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ, ΕΦΟΣΟΝ ΔΕΝ ΑΝΑΦΕΡΘΗΚΕ ΟΤΙ ΚΑΤΙ ΤΕΤΟΙΟ ΘΑ ΕΠΑΝΑΛΗΦΘΕΙ. ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ, ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΣΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ.	Η ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΔΙΑΤΗΡΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΟΠΟΤΕ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΟΦΕΙΛΕ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΤΟ ΘΕΜΑ.	Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ, ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΟΛΟΙ ΟΙ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΙ ΤΟΥ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΟΦΕΙΛΟΥΝ ΝΑ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΕΤΟΙΑ ΘΕΜΑΤΑ. ΤΟ ΘΕΜΑ ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ ΝΑ ΔΡΑΣΕΙ ΑΠΟ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ, ΑΛΛΑ ΤΕΤΟΙΑ ΘΕΜΑΤΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΤΑΓΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.	ΜΕ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΤΟ ΘΕΜΑ, ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΑΙΤΙΩΝ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΙΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΣΕΒΟΝΤΑΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΣΙΩΠΟΥΝ, ΟΥΤΕ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΟΥΣ ΟΥΤΕ ΟΤΑΝ ΕΙΝΑΙ ΜΑΡΤΥΡΕΣ ΤΕΤΟΙΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ, ΚΑΘΩΣ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΑΠΟΤΕΛΕΙ «ΚΑΡΦΩΜΑ».
7	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ, ΔΡΑΣΕΙΣ, ΟΜΑΔΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ
8	ΝΑΙ, ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ. ΜΠΟΡΕΙ Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΝΑ ΕΧΕΙ ΤΑ ΔΙΚΑ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΕΣ, ΑΛΛΑ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΤΟΝ ΑΠΑΛΛΑΣΣΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΑΝΑΚΑΛΥΦΘΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΑ	Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΟΡΘΑ ΣΥΣΤΗΣΕ ΣΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΝΑ ΑΦΑΙΡΕΣΕΙ ΤΟ ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ. ΉΠΡΕΠΕ ΟΜΩΣ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΣΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ,	ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΝΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΤΑΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΠΝΕΥΜΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΦΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΥΠΑΡΞΗΣ, ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΘΕΝΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ

		<p>ΠΙΘΑΝΑ ΚΡΥΦΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΥΟ. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΑΥΣΤΗΡΑ ΣΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΝΑ ΑΦΑΙΡΕΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗΝ ΤΟ ΞΑΝΑΚΑΝΕΙ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ. Όσο για το εάν το περιστατικό ήταν εκτός σχολείου, θεωρώ ότι τα όρια του σχολείου είναι δυσδιάκριτα, με την έννοια ότι με την έννοια ότι η διαχύση της τεχνολογίας και της επικοινωνίας είναι τέτοια ώστε το μέσα και το έξω έχει αλλάξει έννοια, αφού π.χ., οποιος επιθυμεί στέλνει μηνύματα και φωτογραφίες από το δωμάτιο του, οπότε θέλει. ΣΥΝΕΠΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΞΩ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΑΥΤΟ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΥΠΟΨΗ. ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΕΞΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.</p>	<p>ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΕΙ ΚΙ ΑΥΤΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΕΠΟΝΤΑ ΤΡΟΠΟ, ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΕΙ.</p>	<p>ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΑΜΟΙΒΑΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΟΥΝ ΣΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΩΣΤΕ ΝΑ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΥΝΑΤΟ ΤΡΟΠΟ. ΤΕΤΟΙΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΝΘΑΡΡΥΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ.</p>
9	ΝΑΙ, ΥΠΑΡΧΕΙ	<p>ΕΦΟΣΟΝ, ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ, ΤΙΣ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗ</p>	<p>ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕ ΤΟΝ Δ/ΝΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ</p>	<p>ΜΕ ΣΥΖΗΤΗΣΗ, ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ</p>

		ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ, ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΣΧΟΛΗΘΕΙ		
10	ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΣΥΝΕΠΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΜΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΣΤΟΧΟ, ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ.	ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΣΥΝΕΠΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΜΕ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΣΤΟΧΟ, ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ.	Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ, ΔΕΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΠΗΡΕ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΝΑ ΤΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ .	ΤΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΥΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ, ΓΟΝΕΩΝ-ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΩΝ ΠΟΙΝΩΝ ΟΠΩΣ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.
11	ΔΕΝ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΕΤΟΙΟ ΘΕΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΩΣΤΟΣΟ Η ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΡΑΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ, ΕΙΝΑΙ ΕΝΑ ΘΕΜΑ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΥΠΟΚΡΥΠΤΕΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΑΠΕΙΛΗ.	ΌΧΙ ΑΛΛΩΣΤΕ ΑΥΤΟ ΞΕΠΕΡΝΑ ΚΑΘΕ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ. ΠΑΡΟΛΑ ΑΥΤΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΛΕΣΕΙ ΣΕ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΑΝ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ Η ΤΗΝ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΝΑ ΚΛΙΜΑΚΩΣΕΙ ΤΗΝ «ΑΝΤΙΠΑΡΑΘΕΣΗ» ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΕΤΣΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΧΕΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΕΛΕΓΧΟΥ ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΕΠΕΚΤΑΘΕΙ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΕΙ ΚΑΙ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΖΩΗ.	Η ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΞΕΠΕΡΝΑ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ ΤΟΥ ΩΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ ΜΕΡΙΑ ΕΦΟΣΟΝ ΘΕΩΡΗΣΕ ΟΤΙ ΕΧΕΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΧΕΙ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΣΕ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΕΜΠΛΑΚΕΙ «ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ».	ΜΟΝΟ ΜΕ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΜΕ ΠΟΛΥ ΜΕΓΑΛΕΣ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΜΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΘΕΜΑ ΞΕΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΕΝΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΕΦΟΣΟΝ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΠΙΘΑΝΟ ΝΑ ΟΔΗΓΗΘΕΙ ΣΕ ΛΑΘΗ. ΕΙΝΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΗ Η ΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ.
12	ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ Η ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΗΤΑΝ ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ	ΝΑΙ, ΑΛΛΩΣΤΕ ΤΟ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΚΑΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΕΠΕΙΔΗ ΑΦΟΡΑ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ	ΝΑΙ, ΕΦΟΣΟΝ ΕΠΕΣΕ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ ΑΦΟΥ ΠΡΩΤΑ ΤΟ ΕΧΕΙ ΔΙΑΣΤΑΥΡΩΣΕΙ	ΠΡΟΛΗΨΗ, ΚΑΛΩΝΤΑΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ, ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΔΟΜΕΣ, ΒΙΩΜΑΤΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

13	ΟΧΙ ΑΚΡΙΒΩΣ, ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΚΑΚΟΗΘΕΙΑ.	ΝΑΙ ΟΤΑΝ ΑΦΟΡΑ ΣΕ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΠΟΥ ΠΡΟΣΒΑΛΟΥΝ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥΣ Η ΕΝΟΧΛΟΥΝ ΑΛΛΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ.	ΟΧΙ, ΙΣΩΣ ΝΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ.	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ.
14	ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΕΜΑ ΔΥΣΦΗΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΣΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ, ΚΑΘΩΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΕΣΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΤΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΤΗ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΠΑΡΑΜΟΡΦΩΜΕΝΗ. ΔΕΝ ΠΡΟΚΥΠΤΕΙ ΑΠΟ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ, ΚΑΘΩΣ ΔΕΝ ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΜΜΑΘΗΤΗ ΤΗΣ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΑΥΤΗ ΝΑ ΣΥΜΜΟΡΦΩΘΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΚΑΤΙ ΠΟΥ ΑΥΤΟΣ ΕΠΙΘΥΜΕΙ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ, ΚΑΘΩΣ ΣΕ ΑΥΤΟ ΕΜΠΛΕΚΟΝΤΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΤΣΙ ΘΑ ΥΠΑΡΞΟΥΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΑ ΥΠΟΛΟΙΠΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.	Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ, ΚΑΘΩΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΜΑΖΙ ΤΟΥ ΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕΙ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΤΕΙ ΟΤΙ: 1. Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΘΑ ΚΑΤΕΒΑΣΕΙ ΑΜΕΣΑ ΤΟ ΠΡΟΣΒΛΗΤΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΚΑΙ, 2. Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΘΑ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΘΕΙ ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΛΗΛΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.	ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΚΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΠΑΓΡΥΠΝΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΥΝ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΠΝΕΥΜΑ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΩΣΤΕ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΣΕ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕΒΑΣΜΟΥ Ο ΕΝΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΠΑΝΟΡΘΩΝΟΥΝ ΚΑΘΕ ΤΥΧΟΝ ΠΡΕΚΤΡΟΠΗ.
15	ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΕΙ	ΟΧΙ	ΦΥΣΙΚΑ	ΜΕ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ

16	ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ- ΔΙΑΣΥΡΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ. Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΗΘΕΛΕ ΝΑ ΠΛΗΞΕΙ ΤΗ ΣΥΜΜΑΘΗΤΡΙΑ ΤΟΥ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ ΤΑ ΚΙΝΗΤΡΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕΙ ΤΗΝ ΑΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ.	ΕΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ.	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΕΝΟΧΩΡΙΑ ΠΟΥ ΠΡΟΚΑΛΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΟΤΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΤΟΥΣ ΕΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ.
17	ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΕΙΑ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ, ΓΙΑΤΙ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΚΑΙ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ, ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΩΣ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΑΦΟΥ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΝΩΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.	Η ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΕΚΠ/ΚΟΥ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΕΝΤΟΠΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗ ΜΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ Δ/ΝΤΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ. ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΕ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΔΕΙΧΝΕΙ ΑΙΣΘΗΜΑ ΕΥΘΥΝΗΣ.	ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΜΕΡΩΝ, ΚΑΘΗΓΗΤΗ-ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ - ΤΩΝ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.
18	ΌΧΙ, ΑΠΛΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΣΕ ΣΧΟΛΙΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΟΡΘΗ ΚΡΙΣΗ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΑΝ ΝΑ ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΥΠΕΡ ΤΗΣ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΣΕΙ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ, ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΑΧΙΣΤΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΩΝ, ΝΑ ΤΟΝ ΚΑΛΕΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΤΟΥ, ΑΛΛΑ ΝΑ ΤΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ Γ' ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ.	Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΙΧΕ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΙΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΚΑΠΟΙΟΥ/ΑΣ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΧΗ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ. ΜΙΑ ΑΚΡΑΙΑ ΛΥΣΗ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΥΠΟΣΤΕΙ Ο ΘΥΤΗΣ ΤΟ ΙΔΙΟ ΜΕ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ ΣΤΟ ΘΥΜΑ ΤΟΥ, ΑΛΛΑ ΜΕ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟ ΤΡΟΠΟ.

19	ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ ΑΝΑΡΤΗΘΗΚΑΝ ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΑΠΟ ΣΥΜΜΑΘΗΤΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟ ΕΡΜΗΝΕΥΕΤΑΙ ΩΣ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ.	ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΚΑΛΩΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΓΟΝΕΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ Η ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΝΤΑΣ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΑ.	ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΑΝ ΥΠΟΘΕΣΟΥΜΕ ΟΤΙ ΔΕΝ ΤΟ ΑΝΤΙΛΗΦΘΗΚΕ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ.	Ο/Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΨΕΙ ΣΤΙ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥΤΙΑ ΤΗ ΣΩΣΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.
----	--	---	---	--

2η Περίπτωση: Ηλεκτρονικός Εκφοβισμός				
	Ερώτηση 2Α	Ερώτηση 2Β	Ερώτηση 2Γ	Ερώτηση 2Δ
	Ο Διευθυντής θα έπρεπε να εντοπίσει αν υπήρχε ζήτημα εκφοβισμού του μαθητή στο σχολείο;	Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για ένα περιστατικό που συνέβη εκτός σχολείου;	Ποιες είναι οι ευθύνες του διευθυντή στη συγκεκριμένη περίπτωση;	Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;
1	ΝΑΙ	ΦΥΣΙΚΑ	ΠΟΛΛΕΣ	ΝΑ ΕΞΙΧΝΙΑΣΤΟΥΝ ΠΡΙΝ ΓΙΝΟΥΝ
2	ΝΑΙ ΕΠΙΡΕΠΕ ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΣΕ ΒΑΘΟΣ ΤΟ ΘΕΜΑ, ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ.	ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ. ΟΠΩΣ ΕΠΙΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΟΛΩΝ. ΕΚΕΙ ΕΙΝΑΙ Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ. ΚΑΙ ΕΚ ΤΩΝ ΥΣΤΕΡΩΝ ΟΜΩΣ ΕΧΕΙ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΛΥΣΕΙ ΘΕΜΑΤΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΑ ΑΝ ΔΕΝ ΕΜΠΛΕΚΕΤΑΙ ΑΜΕΣΑ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ. ΠΑΝΤΟΤΕ ΟΜΩΣ ΟΛΕΣ ΟΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ.	ΕΥΘΥΝΗ ΜΕ ΤΗ ΝΟΜΙΚΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΟΡΟΥ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΠΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΛΟΓΙΖΩ ΟΜΩΣ ΕΓΩ ΕΙΝΑΙ Η ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΠΟΥ ΕΔΕΙΞΕ ΟΤΑΝ ΤΟΥ ΕΓΙΝΕ ΓΝΩΣΤΟ ΤΟ ΘΕΜΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΡΟΕΒΕΙ ΣΤΙΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΑΜΕΣΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ.	ΜΕ ΤΗ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΧΙ ΜΟΝΟ, ΕΥΘΥΝΩΝ ΠΟΥ ΕΧΕΙ Ο ΚΑΘΕ ΚΗΔΕΜΟΝΑΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΚΑΘΕ ΜΑΘΗΤΗΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΑΛΛΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΜΕΣΩ ΔΙΑΔΥΚΤΙΟΥ
3	ΝΑΙ ΑΜΕΣΑ ΚΑΙ ΝΑ ΚΑΤΑΓΕΙΛΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙ ΑΜΕΣΑ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ	ΝΑΙ ΓΙΑΤΙ ΑΦΟΡΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	ΠΟΛΛΕΣ ΜΕ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ	ΑΜΕΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ. ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΥ ΣΥΒΑΝΤΟΣ ΣΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ

				ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ
4	ΝΑΙ, ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΑΝ ΘΕΩΡΕΙ ΠΩΣ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ.	ΝΑΙ	ΑΠΟ ΤΗ ΣΤΙΓΜΗ ΠΟΥ ΑΠΕΥΘΥΝΘΗΚΑΝ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΣΕ ΑΥΤΟΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΔΡΑΣΕΙ Η ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΕΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΘΕΩΡΕΙ ΑΡΜΟΔΙΟΥΣ ΚΑΙ ΙΚΑΝΟΥΣ ΝΑ ΤΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΟΥΝ	ΕΦΟΣΟΝ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΤΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΕΙ ΣΕ ΦΟΡΕΙΣ
5	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΦΟΣΟΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΕΤΟΙΑ ΣΟΒΑΡΗ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΑΠΟ ΓΟΝΕΑ ΜΑΘΗΤΗ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΓΙΑ ΝΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ. ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ.	ΑΜΕΣΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΘΕΙ ΟΛΗ Η ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΣΟΒΑΡΗ ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΜΕ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΟΥ 15ΜΕΛΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ, ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΗΝ ΔΔΕ, ΕΠΙΣΗΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΕΙ ΑΜΕΣΑ ΜΙΑ ΗΜΕΡΙΔΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΣΤΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΈΓΚΛΗΜΑ ΓΙΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ	ΑΓΝΟΗΣΕ ΕΝΤΕΛΩΣ ΜΙΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΓΟΝΕΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΔΑΣ ΚΑΤΙ ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΑΝΤΙΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΟΥ. ΈΔΕΙΞΕ ΑΓΝΟΙΑ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΜΟΝΑΔΑΣ	ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ, ΓΟΝΕΙΣ, ΣΥΛΛΟΓΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΣΕΜΙΝΑΡΙΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ
6	ΣΑΦΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ, ΑΦΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΠΕΙΛΗ.	Η ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΔΙΑΤΗΡΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΟΠΟΤΕ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΟΦΕΙΛΕ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΤΟ ΘΕΜΑ	Βλ. (β), ΑΛΛΑ ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΑΠΟΦΥΓΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΕΤΟΙΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.	Βλ. (Δ) ΣΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΩΣΗΣ.

7	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΤΟ ΘΕΜΑ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΡΙΝ ΔΙΩΞΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ
8	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΧΕΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΟΜΑΛΕΣ ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΘΕΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΩΣΤΕ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΚΑΛΥΤΕΡΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ. ΩΣΤΟΣΟ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ Ο ΝΟΜΟΙ ΠΟΥ ΠΕΡΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΛΗΨΗΣ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΩΝ ΓΙΑ ΝΑ ΕΝΤΟΠΙΣΤΕΙ Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ. ΕΝΝΟΕΙΤΑΙ ΠΩΣ ΥΠΑΡΧΕΙ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΠΟΛΥ ΣΟΒΑΡΟΣ. ΠΙΘΑΝΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΚΑΙ ΓΙΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ, ΑΦΟΥ ΜΠΟΡΕΙ Η «ΣΥΜΜΑΘΗΤΡΙΑ» ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ «ΣΥΖΗΤΗΤΩΝ ΣΕ CHAT ROOMS».	ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΕΔΩ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ, ΟΧΙ ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΣΥΝΕΒΗ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΑΛΛΑ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΤΟΣ Ο ΥΠΑΙΤΙΟΣ ΚΑΙ ΠΙΘΑΝΩΣ ΝΑ ΜΗΝ ΕΧΕΙ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟ ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΕΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΨΕΙ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ, ΝΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΟΥΝ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, ΝΑ ΜΗΝ ΕΝΔΙΔΕΙ Ο ΜΑΘΗΤΗΣ, ΚΛΠ.	ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ Η ΙΔΕΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΚΘΕΤΟΥΜΕ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΣΕ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΜΕ ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ, ΑΛΛΑ ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΣΕ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΞΕΡΟΥΜΕ Η ΝΟΜΙΖΟΥΜΕ ΟΤΙ ΞΕΡΟΥΜΕ ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ. ΑΥΤΟ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΕΝΑ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ.
9	ΝΑΙ	ΝΑΙ, ΔΙΟΤΙ ΕΠΗΡΕΑΖΕΙ ΤΗΝ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΤΟΥ	1)ΔΕΝ ΑΣΧΟΛΗΘΗΚΕ ΚΑΘΟΛΟΥ ΜΕ ΤΟ ΘΕΜΑ 2) ΔΕΝ ΤΟ ΑΝΕΦΕΡΕ ΣΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΑΡΧΕΣ, ΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑ	1)ΑΜΕΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΩΝ ΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΓΙΑ ΤΑΧΕΙΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ... 2) ΟΧΙ ΑΔΙΑΦΟΡΙΑ Ή

			<p>ΤΟΥΣ</p> <p>3)ΔΕΝ ΕΚΑΝΕ ΠΡΟΝΟΗΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΜΗΝ ΠΡΟΧΩΡΗΣΕΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ</p>	<p>ΟΛΙΓΩΡΙΑ</p> <p>3) ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ</p> <p>4)ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΤΟΥΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΥΣ, ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΔΟΜΕΣ</p>
10	<p>Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΤΟΠΙΣΕΙ ΑΝ ΥΠΗΡΧΕ ΘΕΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ .</p> <p>ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙ ΝΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΕΙ ΟΤΙΔΗΠΟΤΕ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΔΗΛΩΣΕΙ ΑΝΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΜΑ. Η ΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΕΔΕΙΞΕ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΠΡΟΘΕΣΗ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΕΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΤΟΥ ΑΝΑΛΟΓΟΥΣΑΝ-ΚΑΤΑ ΤΗ ΓΝΩΜΗ ΤΟΥ - ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΣΙΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ.</p>	<p>ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΟΠΟΙΟ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΔΕ ΓΝΩΡΙΖΕ ΤΗΝ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΡΑΣΤΡΙΑΣ ΚΑΙ ΗΤΑΝ ΔΥΣΚΟΛΟ ΝΑ ΤΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΕΙ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΥΠΕΡΒΕΙ ΤΙΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΗΤΑΝ ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ ΔΥΣΚΟΛΟ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ. ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙ ΜΙΑ ΑΝΙΧΝΕΥΤΙΚΗ, ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΕΚΡΙΝΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΜΕ ΑΒΕΒΑΙΑ, ΩΣΤΟΣΟ, ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ .</p>	<p>ΟΙ ΕΥΘΥΝΕΣ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΕΧΟΥΝ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ. ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΝΑ ΚΑΤΑΛΑΒΟΥΝ ΟΤΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ, ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ, ΟΜΩΣ, ΧΩΡΙΣ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΝΑ ΤΟ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ. ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΕΙ ΝΑ ΖΗΤΗΣΟΥΝ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΙΔΙΚΟΥ ΦΟΡΕΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΕΤΑΙ ΜΕ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΑ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑΤΑ. ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΣΤΑΘΕΙ ΔΙΠΛΑ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ.</p>	<p>ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΑΡΧΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΔΙΕΥΘΥΝΤΩΝ, ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ, ΓΟΝΕΩΝ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΩΝ . ΑΝ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΞΕΛΙΣΣΟΝΤΑΙ ΔΡΑΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΠΩΔΥΝΕΣ, ΤΟΤΕ ΕΠΙΖΗΤΕΙΤΑΙ Η ΒΟΗΘΕΙΑ ΕΙΔΙΚΩΝ.</p>
11	<p>ΝΑΙ ΑΛΛΑ ΠΑΝΤΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΠΟΥ ΤΟΥ ΠΑΡΕΧΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΩΣ</p>	<p>ΌΧΙ ΚΑΘΩΣ ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ, ΑΝΤΙΘΕΤΑ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΑΡΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΤΕΥΘΥΝΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ</p>	<p>ΝΟΜΙΚΑ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ . ΩΣΤΟΣΟ ΕΙΝΑΙ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΥΠΟΧΡΕΩΜΕΝΟΣ ΝΑ ΠΑΡΕΧΕΙ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ</p>	<p>ΔΕΝ ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΤΟ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΤΗΝ ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ</p>

	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΟΥΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	ΚΑΙ ΤΗΣ	«ΘΥΜΑΤΟΣ» ΤΟΣΟ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΩΞΗΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΑΝ ΕΚΡΙΝΕ ΟΤΙ Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΕΙΧΕ ΒΑΣΗ, ΚΑΙ ΧΡΕΙΑΖΟΤΑΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ, ΟΣΟ ΚΑΙ ΣΕ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ. ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟ ΘΕΜΑ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΚΑΙ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΕΙ ΣΕ ΕΞΩΣΧΟΛΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ.	ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΚΗΣ ΤΟΥ ΕΥΘΥΝΗΣ. ΣΕ ΚΑΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΘΕΣΗ ΤΟΣΟ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ ΘΕΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΤΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΤΗΝ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΤΩΝ ΟΣΩΝ ΚΑΤΑΓΓΕΛΛΟΝΤΑΙ, ΣΥΝΕΠΩΣ ΤΟ ΜΟΝΟ ΠΟΥ ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΣΤΡΕΨΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΣΤΗΝ ΑΡΩΓΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΚΑΙ ΟΜΑΔΩΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΑΝΑΛΟΓΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ.	ΠΟΛΥ ΣΩΣΤΑ ΚΑΘΩΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ. ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΟΣ ΚΑΘΕ ΑΛΛΗ ΕΜΠΛΟΚΗ Η ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΡΙΑ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ.
12	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΧΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΝΑ ΠΡΟΣΕΧΟΥΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ. ΔΕ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΞΕΡΕΙ ΤΙ ΓΡΑΦΕΤΑΙ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΑΛΗΘΙΝΕΣ ΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ		ΝΑΙ, ΕΦΟΣΟΝ ΙΣΧΥΕΙ Η ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ. ΠΩΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΑΝ ΕΙΝΑΙ	ΠΟΥ ΕΙΠΕ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ. ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟ ΨΑΞΕΙ ΟΣΟ ΜΠΟΡΟΥΣΕ	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΜΕΣΩ ΤΩΝ ΔΟΜΩΝ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΑΙ
13	ΝΑΙ...		ΝΑΙ	Η ΟΛΙΓΩΡΙΑ	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΚΑΘΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.

14	ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΦΑΝΕΣ ΟΤΙ ΑΥΤΟ ΗΤΑΝ ΕΝΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΠΟΥ ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΕΥΚΟΛΟ ΓΙΑ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΝΑ ΤΟ ΔΙΑΛΕΥΚΑΝΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΒΡΕΙ ΚΑΤΑΡΧΑΣ ΤΟΝ ΕΝΟΧΟ. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΠΩΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΩΞΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΩΣΤΕ ΝΑ ΠΡΟΛΑΒΟΥΝ ΠΙΘΑΝΕΣ ΔΥΣΑΡΕΣΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ ΓΙΑ ΕΝΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΠΟΥ ΣΥΝΕΒΗ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΥΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΒΕΒΑΙΑ ΟΤΙ ΕΧΕΙ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΣΟΒΑΡΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΑΥΤΟ ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΕΙΣ ΓΙΑ ΚΑΠΟΙΟ ΕΝΟΧΟ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.	ΕΔΕΙΞΕ ΑΔΡΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΙΝΗΘΟΥΝ ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΟΥΝ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ.	ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΑΡΧΙΚΑ ΝΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΝΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΝΑ ΕΚΤΙΜΑ ΚΑΤΑ ΠΟΣΟΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΕΙ ΜΕ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ ΣΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.
15	ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΤΟ ΓΝΩΡΙΖΕΙ	ΟΧΙ	ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΓΝΩΣΗ	ΝΑ ΠΡΟΛΗΦΘΟΥΝ
16	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΜΙΑ ΕΡΕΥΝΑ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ. ΣΥΝΗΘΩΣ ΟΙ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΥΝ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ. ΒΕΒΑΙΑ ΠΟΛΥ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΑ ΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΣΙΓΟΥΡΟ ΟΤΙ ΕΠΡΟΚΕΙΤΟ ΓΙΑ ΣΥΜΜΑΘΗΤΡΙΑ ΤΟΥ	ΉΤΑΝ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΛΛΑ ΑΦΟΡΑ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΕΠΗΡΕΑΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΕΤΟΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ.	Η ΑΜΕΛΕΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ ΔΕ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕ ΘΑ ΕΧΕΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ	ΜΕ ΠΟΛΥ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ. ΟΧΙ ΜΕ ΤΙΜΩΡΗΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΑΛΛΑ ΜΕ ΕΙΛΙΚΡΙΝΕΙΑ ΚΑΙ ΑΓΑΠΗ.

17	<p>ΑΣΦΑΛΩΣ ΚΑΙ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ, ΑΝ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΟΥ, ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΑΠΕΥΘΥΝΘΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΑΡΧΗ Η ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΣΥΝΗΓΟΡΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.</p>	<p>ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ, ΓΙΑΤΙ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΘΗΤΩΝ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΙΣΧΥΟΥΣΑ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ, ΑΚΟΜΗ ΚΙ ΑΝ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ, ΘΕΩΡΟΥΝΤΑΙ ΟΤΙ ΑΠΟΤΕΛΟΥΝ ΠΡΟΕΚΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.</p>	<p>Η ΒΑΣΙΚΗ ΤΟΥ ΕΥΘΥΝΗ ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΛΕΙΨΗ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑΣ ΚΙ ΕΥΘΥΝΗΣ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕΙ ΕΝΑ ΤΟΣΟ ΣΟΒΑΡΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ, ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΧΕΙ ΑΚΟΜΗ ΠΙΟ ΔΥΣΑΡΕΣΤΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ. ΕΙΝΑΙ ΕΥΘΥΝΟΦΟΒΟΣ.</p>	<p>ΜΕ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΚΙ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Δ/ΝΤΗ, ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ Η ΟΧΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ, ΤΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ, ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΝΑ ΑΚΟΥΣΤΟΥΝ ΚΙ ΑΛΛΕΣ ΓΝΩΜΕΣ, ΜΕ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΚΛΗΣΗ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ, ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ, ΔΗΛ. ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΛΗΨΗ ΑΜΕΣΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ, ΠΡΟΤΟΥ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΞΕΦΥΓΕΙ - ΟΠΩΣ ΞΕΦΥΓΕ - ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΕΛΕΓΧΟ. ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗΣ ΑΡΧΗΣ, ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΑΠΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟ ΣΤΑΘΜΟ Η ΟΠΟΙΑΣΔΗΠΟΤΕ ΑΛΛΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ, ΟΠΩΣ Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ.</p>
18	<p>ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΕΙ ΕΞΟΝΥΧΙΣΤΙΚΑ.</p>	<p>ΕΠΡΕΠΕ ΑΜΕΣΑ ΝΑ ΕΧΕΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΗ ΔΙΩΞΗ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ, ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΑΣΟΥΝ ΜΕ ΣΤΟΡΓΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ.</p>	<p>ΌΤΙ ΔΕΝ ΠΗΡΕ ΣΤΑ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ. ΔΕΝ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΑΠΛΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΤΟΥ ΑΛΛΑ ΕΝΑ ΠΑΙΔΙ, ΠΟΥ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΚΟ ΤΟΥ.</p>	<p>ΠΑΝΤΑ ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΤΡΟΠΗ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΥΝ ΚΑΠΟΙΟΥ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΟΤΑΝ ΝΟΙΩΘΟΥΝ ΑΒΟΛΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.</p>

19	<p>ΝΑΙ ΚΑΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΕΙ ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΑ ΕΑΝ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ. ΟΜΩΣ ΓΙΑ ΤΑ ΕΚΤΟΣ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΘΕΜΑΤΑ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΜΟΝΟ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΕΙ.</p>	<p>ΟΧΙ, ΠΑΡΑ ΜΟΝΟ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΕΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ</p>	<p>ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΕΥΘΥΝΕΣ.</p>	<p>ΜΟΝΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΑ. ΠΑΝΤΑ Η ΠΡΟΛΗΨΗ ΕΙΝΑΙ Η ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΘΕΡΑΠΕΙΑ. ΣΤΟ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΠΑΛΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΟΥΜΕ ΚΑΛΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΠΕΤΡΟ ΝΑ ΓΥΡΙΣΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΝΑ ΦΟΒΗΘΕΙ ΤΙΠΟΤΑ.</p>
----	--	--	------------------------------	---

3η Περίπτωση: Παράβαση Ιδιωτικότητας				
	Ερώτηση 3Α	Ερώτηση 3Β	Ερώτηση 3Γ	Ερώτηση 3Δ
	Υπάρχει ζήτημα εκφοβισμού της μαθήτριας που ανάρτησε τις φωτογραφίες;	Ο Διευθυντής πρέπει να πάρει μέτρα για το περιστατικό;	Ο εκπαιδευτικός της Βιολογίας έχει ευθύνη;	Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;
1	ΟΧΙ	ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ	Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΑΣ ΦΥΣΙΚΑ	ΝΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ
2	ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΥΠΑΡΧΕΙ	ΝΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ ΑΜΕΣΑ.	ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΥΘΥΝΗ ΕΠΕΙΔΗ ΠΗΡΑ ΜΙΑ ΤΟΣΟ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ, ΕΝΩ ΥΠΑΡΧΕΙ Η ΑΠΑΓΟΡΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ, ΧΩΡΙΣ ΜΑΛΙΣΤΑ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ	ΠΡΕΠΕΙ Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΝΑ ΕΧΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΨΗΦΙΑΚΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΗΧΑΝΗ ΚΑΙ Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΝΑ ΤΗ ΧΡΗΣΙΜΟΟΙΕΙ ΜΟΝΟ ΚΑΙΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΚΟΠΟ ΠΟΥ ΑΠΑΙΤΕΙΤΑΙ
3	ΟΧΙ ΕΜΦΑΝΗΣ ΣΕ ΠΡΩΤΗ ΦΑΣΗ. Η ΕΥΘΥΝΗ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ.	ΝΑΙ ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙ ΝΑ ΑΠΟΣΥΡΘΕΙ Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΗ ΑΡΧΗ ΤΟΥ	ΝΑΙ ΑΠΟΛΥΤΗ	ΝΑ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΛΗΨΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΠΟΥ ΓΙΝΕΤΑΙ ΜΟΝΟ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΓΟΝΕΑ ΓΙΑ ΑΠΟΔΟΧΗ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΟΥ. (ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ).
4	ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΘΕΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΈΛΕΓΧΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΑΝ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ.

5	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΦΕΡΟΥΝ ΚΙΝΗΤΑ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΠΟΛΛΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΝΑ ΥΛΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΔΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΜΕ ΑΣΦΑΛΕΙΑ
6	ΟΧΙ, ΑΛΛΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ..	ΝΑΙ. ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙ ΑΦΑΙΡΕΣΗ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΝΑ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗ ΜΗ ΣΚΟΠΙΜΗ ΓΙΑ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΟΡΗΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΕΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ. ΣΥΓΧΡΟΝΩΣ, ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙ ΣΥΓΝΩΜΗ ΕΚ ΜΕΡΟΥΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΤΑ ΚΑΤΑΛΛΗΛΑ ΜΕΤΡΑ.	ΝΑΙ, ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΚΑΤΕΣΤΗΣΕ ΣΑΦΕΙΣ ΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ. ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ ΔΙΚΑ ΤΟΥ ΜΕΣΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣΗΣ Η ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΩΝ ΕΚΤΟΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ.	ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣΗΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΠΟΛΥ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗΣ ΤΟΥΣ. ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ.
7	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ. ΠΑΡΕΒΗ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ	ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ

8	<p>ΟΧΙ, ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ. Η ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΤΟ ΕΚΑΝΕ ΧΩΡΙΣ ΠΟΝΗΡΑ ΚΙΝΗΤΡΑ. ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΒΕΒΑΙΑ ΝΑ ΖΗΤΗΣΕΙ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΑΛΛΑ ΜΑΛΛΟΝ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΕ ΤΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΚΑΝΕΙ.</p>	<p>Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙ ΣΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΡΟΒΕΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ. ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΘΟΥΝ ΚΑΙ ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ ΓΙΑ Ο,ΤΙ ΣΥΝΕΒΗ. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΜΗΝ ΥΠΑΡΞΕΙ ΤΙΜΩΡΙΑ ΑΛΛΑ ΝΑ ΔΟΘΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΟΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΝΙΣΤΕΙ Η ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ ΤΟΥ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΡΟΠΗ ΠΑΡΟΜΟΙΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΣΤΟ ΜΕΛΛΟΝ</p>	<p>Ο ΒΙΟΛΟΓΟΣ ΕΚΑΝΕ ΚΑΚΟ ΠΟΥ ΕΝΘΑΡΡΥΝΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΟΥΝ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΣΚΟΠΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ. ΑΛΛΩΣΤΕ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΠΟΥ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΘΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΩΝ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΑΚΡΙΑ. ΩΣΤΟΣΟ, ΜΕ ΔΕΔΟΜΕΝΟ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗΣ, Ο ΒΙΟΛΟΓΟΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΕΙΤΕ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΣΥΣΚΕΥΗ ΕΙΤΕ ΝΑ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΠΑΡΑΔΩΣΟΥΝ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ ΓΙΑ ΦΥΛΑΞΗ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΠΕΡΑΣ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ, ΑΠΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΜΕΝΑ ΚΑΙ ΚΛΕΙΔΩΜΕΝΑ ΜΕ ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΤΙΒΑ.</p>	<p>ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ ΑΠΑΝΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ Γ, ΑΛΛΑ ΘΑ ΗΘΕΛΑ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΩ ΚΑΙ ΤΙΣ ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ, ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΜΕ ΚΑΘΕ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΗΡΕΙΤΑΙ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.</p>
9	ΟΧΙ	ΝΑΙ	ΝΑΙ	<p>ΜΕ ΑΠΟΛΥΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ Δ/ΝΤΗ ΚΑΙ ΕΚΠ/ΚΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΤΙ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΝ, ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ Δ/ΝΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΚΠ/ΚΟΥΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΕΣ</p>

10	<p>Η ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΡΤΗΣΕ ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΕΙΝΑΙ Η ΕΛΕΝΗ . ΑΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ ΘΑ ΑΠΑΝΤΟΥΣΑ «ΟΧΙ» . ΑΝ Η ΙΔΙΑ ΥΠΕΠΕΣΕ ΣΤΟ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΤΗΣ, ΕΠΙΣΗΣ, ΘΑ ΑΠΑΝΤΟΥΣΑ «ΟΧΙ» ΤΟ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑ ΤΗΣ ΕΧΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΜΕ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΓΙΑΤΙ Η ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΠΟΙΟΥ ΧΩΡΙΣ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΟΥ Η ΤΟΥ ΚΗΔΕΜΟΝΑ ΤΟΥ –ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΗΛΙΚΟΣ – ΠΡΟΣΒΑΛΛΕΙ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΟΡΙΖΕΙ Ο ΙΔΙΟΣ ΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ. ΤΟ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΟΒΑΡΟΤΕΡΟ ΟΤΑΝ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΠΡΟΣΒΑΛΛΕΤΑΙ Η ΤΙΜΗ ΚΑΙ Η ΥΠΟΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΙΚΟΝΙΖΟΜΕΝΟΥ, ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΔΕΝ ΙΣΧΥΕΙ ΣΤΗ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.</p>	<p>ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΑΤΦΟΡΜΑ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΕΙΧΑΝ ΑΝΑΡΤΗΘΕΙ ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ. ΕΠΙΣΗΣ, ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΟΥ ΔΕΝ ΠΑΡΕΔΩΣΑΝ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ, ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΤΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΒΟΛΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΜΕΤΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ Η ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ ΤΗΝ ΑΝΑΡΤΗΣΗ .</p>	<p>Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΗΣΕ ΜΕ ΕΠΙΠΟΛΑΙΟΤΗΤΑ. ΉΠΡΕΠΕ Ο ΙΔΙΟΣ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΕΙ ΤΟ ΟΛΟ ΕΓΧΕΙΡΗΜΑ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕΙ ΤΙΣ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ ΤΟΥΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ .</p>	<p>ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΜΕ ΤΗΝ ΣΥΝΕΧΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΤΟΥΣ . ΕΠΙΣΗΣ, ΟΣΟΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ Η ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΟΥ ΓΟΝΕΑ.</p>
----	---	---	---	--

11	<p>ΟΧΙ, ΔΙΟΤΙ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΤΗ ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥΣ.</p>	<p>ΟΣΑ ΠΡΟΒΛΕΠΟΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΩΝ ΤΗΛΕΦΩΝΩΝ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ. ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΑΥΤΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΛΕΣΕΙ ΤΟΝ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ ΣΕ ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΞΑΙΡΕΣΗΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΕΤΑΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΚΙΝΗΤΑ Η ΑΛΛΑ ΜΕΣΑ ΩΣ ΕΠΟΠΤΙΚΑ Η ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ. ΦΥΣΙΚΑ ΣΕ ΚΑΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΕΙ ΣΕ ΑΛΛΗ ΤΙΜΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΑΞΗ ΠΕΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΠΛΗΞΗ ΚΑΘΩΣ ΔΕΝ ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ ΔΟΛΟΣ, ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ.</p>	<p>ΣΑΦΩΣ ΚΑΘΩΣ ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕ ΔΙΚΟ ΤΟΥ Η ΑΜΕΣΑ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΔΙΟ ΜΕΣΟ ΚΑΙ ΕΠΕΤΡΕΨΕ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΗΝ ΑΝΕΞΕΛΕΓΚΤΗ ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΟΥ.</p>	<p>ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΗΝ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ Η ΟΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΛΗΡΗΣ ΚΑΙ ΣΑΦΕΣΤΑΤΗ</p>
12	<p>ΟΧΙ, ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ. ΉΤΑΝ ΜΙΑ ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΧΩΡΙΣ ΔΟΛΟ</p>	<p>ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ ΟΤΙ ΜΟΝΟ ΟΙ ΙΔΙΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΚΙΝΗΤΑ, ΟΠΩΣ ΟΡΙΖΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ; ΚΑΙ ΟΧΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ</p>	<p>ΕΧΕΙ, ΓΙΑΤΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΕΠΙΤΡΕΠΕΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ ΚΙΝΗΤΟ ΓΙΑ ΠΑΡΟΜΟΙΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ</p>	<p>ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΡΙ ΚΙΝΗΤΩΝ. ΠΑΝΤΑ ΒΕΒΑΙΑ ΥΠΑΡΧΕΙ Ο ΚΙΝΔΥΝΟΣ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΝΑ ΤΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΕΝ ΑΓΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ</p>
13	<p>ΟΧΙ</p>	<p>ΟΧΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ</p>	<p>ΟΧΙ</p>	

14	ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΠΟΥ ΑΝΗΡΤΗΣΕ ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ, ΚΑΘΩΣ ΑΥΤΗ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΣΚΟΠΟ ΝΑ ΘΙΞΕΙ Η ΝΑ ΕΚΒΙΑΣΕΙ ΤΙΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΙΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΗ.	Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΠΑΙΤΗΣΕΙ ΟΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΝΑ ΚΑΤΕΒΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ. ΕΠΙΣΗΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΣΤΟΥΣ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΕΝΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΠΩΣ Η ΕΛΕΝΗ: 1.ΕΔΡΑΣΕ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΟΔΗΓΙΕΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΗΣ ΚΑΙ, 2. ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΣΕ ΚΑΜΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ ΝΑ ΘΙΞΕΙ ΜΕ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΤΡΟΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΗΣ.	Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΤΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΠΟΠΤΕΥΣΕΙ ΣΤΕΝΑ ΤΗΝ ΟΛΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕΙ ΠΩΣ ΟΙ ΔΥΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΘΑ ΕΠΕΣΤΡΕΦΑΝ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ ΤΟΥΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΜΕΣΩΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ.	ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΗ ΣΤΕΝΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΑΛΟΓΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΩΣΤΕ ΑΥΤΟΙ ΝΑ ΚΑΤΑΝΟΗΣΟΥΝ ΠΩΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ ΝΑ ΤΗΡΟΥΝΤΑΙ ΚΑΙ ΟΛΑ ΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ.
15	ΟΧΙ	ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟ ΕΧΕΙ ΚΛΕΙΣΙΕ ΠΡΙΝ ΕΠΕΚΤΑΘΕΙ	ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΕΧΕΙ	ΝΑ ΠΡΟΛΗΦΘΟΥΝ ΠΡΙΝ ΓΙΝΟΥΝ ΓΝΩΣΤΑ
16	ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΥ ΠΛΗΤΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ.	Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΜΕΡΑΣ.	ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΥΠΕΝΘΥΜΗΣΕΙ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΚΙΝΗΤΩΝ	ΜΕ ΣΥΝΕΧΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΥΠΕΝΘΥΜΙΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ. ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΣΥΡΟΝΤΑΙ ΝΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΖΟΥΝ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥΣ ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΑΔΕΙΑ.
17	ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΗ Η ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΓΟΝΕΑ ΠΟΥ Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΑΡΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΕΝ ΑΓΝΟΙΑ ΤΗΣ. ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ ΠΟΥ ΑΝΑΡΤΗΣΕ ΤΙΣ ΕΠΙΜΑΧΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΔΕΝ	ΟΦΕΙΛΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΜΕΤΡΑ ΚΥΡΙΩΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠ/ΚΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΩΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΜΑΘΗΤΡΙΑΣ.	ΈΧΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ Ο,ΤΙ ΣΥΝΕΒΗ.	ΜΕ ΤΗ ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΥΣΑΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ.

	ΥΦΙΣΤΑΤΑΙ, ΑΦΟΥ ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΒΑΤΗΣ. ΤΗ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΕΥΘΥΝΗ ΕΧΕΙ Ο ΕΚΠ/ΚΟΣ ΓΙΑ ΠΛΗΜΜΕΛΗ ΑΣΚΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΟΥ.			
18	ΖΗΤΗΜΑ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΟΧΙ. ΖΗΤΗΜΑ ΣΥΝΕΠΕΙΩΝ ΚΑΠΟΙΩΝ ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΤΗΣ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ.	ΦΥΣΙΚΑ. ΠΡΩΤΙΣΤΩΣ, ΑΦΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΡΕΙΤΑΙ ΑΥΣΤΗΡΑ Η ΜΗ ΧΡΗΣΗ ΚΙΝΗΤΩΝ, ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΤΙΜΩΡΗΘΕΙ Η ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΕΣΤΩ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΘΟΡΜΗΤΙΣΜΟ ΤΗΣ ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΝΑ ΕΞΗΓΗΘΕΙ ΣΕ ΟΛΟΥΣ Ο ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟΥΣ ΚΑΝΟΝΕΣ.	ΝΑΙ, ΔΙΟΤΙ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΙΧΕ ΒΡΕΙ ΑΛΛΟ ΤΡΟΠΟ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗΣ Η ΑΚΟΜΗ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΖΟΤΑΝ ΜΟΝΟΣ ΤΟΥ ΤΑ ΚΙΝΗΤΑ. ΑΛΛΙΩΣ, ΑΝ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΕΙ.	ΜΕ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΜΕ ΕΓΓΡΑΦΗ ΑΔΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΜΕ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.
19	ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΑΡΤΟΥΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΩΝ ΤΟΥ ΣΤΟ FACEBOOK. Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΑΡΞΗ ΚΑΘΕ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΛΕΙ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΙ ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ.	ΦΥΣΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΘΕΣΗ. ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΛΕΣΕΙ ΤΗΝ ΜΑΘΗΤΡΙΑ ΠΟΥ ΑΝΕΒΑΣΕ ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΟ FACEBOOK ΚΑΙ ΝΑ ΤΗΝ ΕΠΙΠΛΗΞΕΙ.	ΈΧΕΙ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑΤΙ ΕΔΕΙΞΕ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΙΣ ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΤΗΣ ΟΤΑΝ ΤΙΣ ΕΙΠΕ ΟΤΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΤΡΑΒΗΘΟΥΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ.	ΟΤΑΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΟΥΝ ΚΙΝΗΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ ΕΓΓΡΑΦΗ ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΓΟΝΙΩΝ ΤΟΥΣ ΚΑΙ ΝΑ "ΣΒΗΝΕΤΑΙ" ΜΕΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ Η ΒΙΝΤΕΟ ΕΧΕΙ ΤΡΑΒΗΧΤΕΙ ΕΝΤΟΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΥΠΟ ΤΗΝ ΕΠΟΠΤΕΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΗ.

4η Περίπτωση: Παραβίαση Ιδιωτικότητας				
	Ερώτηση 4Α	Ερώτηση 4Β	Ερώτηση 4Γ	Ερώτηση 4Δ
	Η Διευθύντρια έπρεπε να ενημερωθεί νωρίτερα για το γεγονός;	Η Διευθύντρια αντιμετώπισε σωστά τους γονείς;	Οι εκπαιδευτικοί που γνώριζαν το περιστατικό πώς έπρεπε να ενεργήσουν;	Με ποιο τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν παρόμοια περιστατικά;
1	ΝΑΙ	ΕΤΣΙ ΝΟΜΙΖΩ	ΝΑ ΜΗ ΔΩΣΟΥΝ ΣΥΝΕΧΕΙΑ	ΝΑ ΜΗ ΔΙΝΕΤΑΙ ΕΚΤΑΣΗ
2	ΑΑΑ	ΑΑ	ΑΑ	ΑΑ
3	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΚΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΘΕΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ	ΝΑ ΓΙΝΟΥΝ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΟΣ ΓΟΝΕΙΣ, ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ
4	ΝΑΙ ΕΦΟΣΟΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕ ΟΤΙ ΚΑΤΙ ΔΕΝ ΠΑΕΙ ΚΑΛΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΘΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΜΑΘΕΙ ΠΙΟ ΓΡΗΓΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ	ΝΑΙ	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΙΟ ΑΥΣΤΗΡΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΑΝ ΑΥΤΟΙ ΤΟ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΓΟΝΕΩΝ. ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΓΟΝΕΩΝ	ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΠΡΟΣΟΧΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΔΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ
5	ΠΡΟΦΑΝΩΣ	ΒΡΕΘΗΚΕ ΣΕ ΑΠΟΛΥΤΑ ΔΥΣΚΟΛΗ ΘΕΣΗ ΠΡΟΣΠΑΘΗΣΕ ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΕΙ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΚΑΙ ΝΑ ΥΠΟΒΑΘΜΙΣΕΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΑ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΤΕΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΕΑΝ ΠΡΟΕΚΥΠΤΕ ΚΑΠΟΙΟ ΘΕΜΑ	ΔΥΣΚΟΛΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΣ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΣΧΕΣΕΩΝ, ΗΘΙΚΗΣ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΔΕΝ ΔΕΧΕΤΑΙ ΑΚΡΑΙΕΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥΣ, ΤΟ ΑΠΑΙΤΕΙ ΚΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΕΙΝΑΙ ΕΤΟΙΜΗ ΝΑ

				ΤΟ ΚΑΤΑΓΓΕΙΛΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟ ΔΙΟΓΚΩΣΕΙ ΜΕ ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ. ΠΡΟΣΟΧΗ ΣΤΗΝ ΙΔΙΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ
6	ΑΜΕΣΑ.	ΝΑΙ, ΑΝ ΕΧΟΥΝ ΕΙΠΩΘΕΙ ΜΕ ΣΑΦΗ ΚΑΙ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟ ΤΡΟΠΟ.	ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΜΗΝ ΔΕΧΘΟΥΝ ΟΠΟΙΟΔΗΠΟΤΕ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΤΗΣ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟΥ.	ΘΕΩΡΩ, ΟΠΩΣ ΧΕΙΡΙΣΤΗΚΕ ΤΟ ΘΕΜΑ Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ.
7	ΝΑΙ	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟΥΣ ΕΞΗΓΗΣΕΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΑΡΕΜΒΑΙΝΟΥΝ	ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ	ΜΕ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΕΒΑΣΜΟ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

8	<p>ΑΝ Ο ΛΟΓΟΣ ΠΟΥ Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΖΗΤΗΣΕ ΑΔΕΙΑ Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΗΤΑΝ ΤΥΧΟΝ ΕΜΠΛΟΚΕΣ ΠΟΥ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΑΠΟ ΠΙΘΑΝΟ ΕΚΒΙΑΣΜΟ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ Η ΑΠΕΙΛΕΣ ΑΠΟ ΓΟΝΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ Η ΤΙΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ, ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΙ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΓΙΑΤΙ ΕΜΠΛΕΚΕΤΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ, ΑΦΟΥ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΣΥΝΕΒΗ ΣΕ ΕΚΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ.</p>	<p>ΝΑΙ, ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ. Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΝΑ ΔΩΣΕΙ ΛΟΓΟΓΙΑ ΤΙΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ, ΟΥΤΕ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΡΟΜΕΣ ΕΠΕΙΔΗ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΕΙΤΑΙ Ο ΦΟΒΟΣ ΝΑ ΜΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙ ΕΡΩΤΙΚΑ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ, ΑΦΟΥ ΚΑΤ' ΑΥΤΗ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΔΕΝ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΟΥΤΕ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΕΣ ΝΑ ΣΥΝΟΔΕΥΟΥΝ ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ. Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΚΑΝΕΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΝΟΙΞΕΙ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ, ΟΠΩΣ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΝΟΙΓΕΙ Η/Υ ΑΛΛΩΝ Η ΣΥΡΤΑΡΙΑ ΣΕ ΓΡΑΦΕΙΑ ΚΑΙ ΝΤΟΥΛΑΠΕΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΕΙ ΤΟ ΒΙΝΤΕΟ Η ΤΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΣΤΟΥΣ ΣΥΜΜΑΘΗΤΕΣ ΤΟΥ Η ΝΑ ΤΑ ΑΝΑΡΤΗΣΕΙ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ. Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΒΑΡΥΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΒΑΡΥ ΠΑΡΑΠΤΩΜΑ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΙΣΥΡΕΙ ΑΛΛΑΓΗ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΩ ΕΥΘΥΝΗ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΠΟΥ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΤΑ</p>	<p>ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΗΡΙΞΟΥΝ ΑΠΟΛΥΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΟΥΝ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΤΑ ΣΩΣΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΥ.</p>	<p>Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΠΡΟΣΕΚΤΙΚΗ ΝΑ ΜΗΝ ΞΕΧΝΑΕΙ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ ΤΗΣ ΚΑΙ ΑΝ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΝΑ ΜΗΝ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΜΕΝΑ ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΤΗΣ ΑΡΧΕΙΑ ΣΕ ΕΝΑ ΤΟΣΟ ΕΚΤΕΘΕΙΜΕΝΟ ΜΕΣΟ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗΣ, ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΝΑ ΣΥΝΑΝΑΣΤΡΕΦΕΤΑΙ ΜΕ ΑΝΗΛΙΚΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ.</p>
---	--	--	--	---

		<p>ΕΠΙΜΑΧΑ ΑΡΧΕΙΑ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΣΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΟΥΣ. ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΘΕΙ ΚΑΙ Η ΑΠΟΒΟΛΗ ΚΑΠΟΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ, ΑΝΑΛΟΓΑ ΜΕ ΤΟ ΤΙ ΕΚΑΝΑΝ. ΑΝ ΣΥΝΕΒΑΛΑΝ ΣΤΗ ΔΙΑΧΥΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ, ΕΧΟΥΝ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΕΥΘΥΝΗ ΜΕ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΜΑΘΗΤΗ. Όσο για το περιστατικό συνέβη εντός ή εκτός του σχολείου, ισχύουν τα όσα ανέφερα παραπάνω για τη χρήση της τεχνολογίας του διαδικτύου σαν το ότι το περιστατικό ξεκίνησε σε εκδρομή, δηλαδή ουσιαστικά μέσα στην επικράτεια του σχολείου.</p>		
9	ΝΑΙ	ΝΑΙ	ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΑΜΕΣΑ ΤΗΝ Δ/ΝΤΡΙΑ ΓΙΑ ΝΑ ΦΡΟΝΤΙΣΕΙ ΤΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ	ΜΕ ΤΗΝ ΑΜΕΣΗ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ, ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ

10	<p>ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΜΟΛΙΣ ΕΠΕΣΤΡΕΨΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΔΡΟΜΗ, ΔΕΔΟΜΕΝΟΥ ΟΤΙ, ΟΠΩΣ ΦΑΙΝΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥΣ, ΑΝΤΙΑΛΗΦΘΗΚΑΝ ΤΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ. ΕΠΙΠΛΕΟΝ, ΑΝ Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΕΙΧΕ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΕΙ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΘΑ ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΤΩΝ ΚΙΝΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕ ΘΑ ΒΡΙΣΚΟΤΑΝ ΣΤΗ ΔΥΣΑΡΕΣΤΗ ΘΕΣΗ ΝΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙΤΑΙ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ .</p>	<p>Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ ΣΕ Ο,ΤΙ ΑΦΟΡΟΥΣΕ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΤΟΠΟΘΕΤΩΝΤΑΣ ΤΟ ΘΕΜΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ, ΕΠΕΙΔΗ ΠΡΟΕΒΑΛΕ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.</p>	<p>ΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ, ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΖΑΝ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ, ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟ ΑΝΑΦΕΡΟΥΝ ΑΜΕΣΩΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ .</p>	<p>ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΠΟΥ ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΕΤΟΙΟΥ ΕΙΔΟΥΣ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΠΡΟΣΟΧΗ ΚΑΙ ΝΑ ΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ ΥΠ' ΟΨΙΝ Η ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗ ΑΠΑΙΤΗΣΗ ΤΟΥ ΘΙΓΟΜΕΝΟΥ ΓΙΑ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ . ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ, ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΛΛΑ ΚΙ ΟΙ ΚΗΔΕΜΟΝΕΣ ΤΟΥΣ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΜΕΝΟΙ ΓΙΑ ΤΗ ΣΟΒΑΡΟΤΗΤΑ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ, ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ Η ΚΑΙ ΣΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΣΧΕΤΙΚΟΥΣ ΦΟΡΕΙΣ. ΣΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΠΟΥ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΒΙΑΖΟΥΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ, ΣΥΓΚΑΛΕΙΤΑΙ Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ, ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ΤΩΝ ΚΗΔΕΜΟΝΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΙΖΕΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΠΟΥ ΟΡΙΖΕΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΓΙΑ ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ .</p>
----	---	---	---	---

11	<p>ΟΠΩΣΔΗΠΟΤΕ. ΕΙΔΙΚΑ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ, ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΧΕΙ ΠΛΗΡΗ ΓΝΩΣΗ ΤΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΥΤΕΡΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΚΑΘΕ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΗΣ «ΕΠΙΘΕΣΗΣ» ΣΕ ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΚΘΕΣΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΤΟΥ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.</p>	<p>ΝΟΜΙΖΩ ΠΩΣ ΝΑΙ</p>	<p>ΣΕ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ ΤΟΥΣ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΠΟΚΑΛΥΨΟΥΝ ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΑΣΠΙΣΗ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΤΟΥ ΟΠΟΙΟΥ ΜΕΡΟΣ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ. ΑΛΛΩΣΤΕ Η ΠΕΡΙΦΡΟΥΡΗΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΟΜΟΨΥΧΙΑΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΠΙΔΕΙΚΝΥΕΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ Ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΩΝ.</p>	<p>ΜΕ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΕΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.</p>
12	<p>ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΧΕ ΡΩΤΗΣΕΙ ΕΦΟΣΟΝ ΕΙΧΕ ΑΝΤΙΑΛΗΦΘΕΙ ΟΤΙ ΚΑΤΙ ΔΕΝ ΠΗΓΑΙΝΕ ΚΑΛΑ</p>	<p>.....ΠΟΛΥ ΣΩΣΤΑ..., ΓΙΑΤΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΕΙ ΤΑ ΑΤΟΜΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ. Η ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΔΕΙΞΕΙ ΚΑΠΟΙΑ ΑΞΙΟΠΟΙΝΗ Η ΜΕΜΠΗΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΓΙΑ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΜΕΤΡΑ.</p>	<p>ΝΑ ΣΥΖΗΤΗΣΟΥΝ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΟΤΙ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΕΦΟΣΟΝ ΔΕΝ ΕΝΟΧΛΕΙ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΠΡΟΤΙΜΗΣΗ ΘΕΛΕΙ (ΑΛΛΩΣΤΕ Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΦΥΛΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΕΧΟΥΝ ΕΙΣΑΧΘΕΙ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ)</p>	<p>ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΜΦΥΛΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ...ΑΠΟ ΦΟΡΕΙΣ.</p>
13	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΝΑΙ</p>	<p>ΌΠΩΣ ΕΝΗΡΓΗΣΑΝ</p>	<p>ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ</p>

14	ΑΝ Η ΚΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΓΝΩΡΙΖΕ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤΑ ΚΙΝΗΤΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ, ΝΑΙ. ΕΔΩ ΥΠΑΡΧΕΙ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΖΕΙ ΩΣΤΕ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΣΤΗΡΙΞΕΙ ΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΝΑ ΔΙΑΛΥΣΕΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΝΟΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ.	Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΑΥΤΗ.	ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΥΝΕΝΝΟΗΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΩΣΤΕ ΤΟ ΘΕΜΑ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΕΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ.	ΜΕ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΙΑ ΑΠΟΛΥΤΩΣ ΕΞΑΙΡΕΣΗ.
15	ΝΑΙ	ΦΥΣΙΚΑ	ΝΑ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ	ΝΑ ΕΧΟΥΝ ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ
16	Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΟΤΙ Ο ΜΑΘΗΤΗΣ ΕΙΧΕ ΥΠΟΚΛΕΨΕΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΚΙΝΗΤΟ ΤΗΣ.	Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΕ ΣΩΣΤΑ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ. ΊΣΩ ΘΑ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΥΣΗΧΑΣΕΙ ΚΑΙ ΝΑ ΤΟΥΣ ΥΠΟΣΧΕΘΕΙ ΟΤΙ ΘΑ ΕΧΕΙ ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΑΝΟΙΚΤΑ.	ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟ ΗΤΑΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΤΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΟΠΟΤΕ ΑΠΟ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΡΑΤΗΣΑΝ ΜΙΑ ΑΠΟΣΤΑΣΗ. ΟΜΩΣ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΑΝΑΦΕΡΘΟΥΝ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ.	ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΕΒΑΣΜΟ ΠΡΟΣ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΛΕΥΡΕΣ. ΕΠΙΣΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ ΩΣΤΕ ΝΑ ΜΗΝ ΕΠΑΝΑΛΑΒΕΙ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΤΟΥ.
17	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΘΕΙ ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΘΙΓΕΙΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ, ΟΠΟΤΕ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΡΟΛΑΜΒΑΝΟΝΤΑΝ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ.	Η ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΕΝΗΡΓΗΣΕ ΣΩΣΤΑ.	ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΕΡΓΗΣΟΥΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ, ΓΙΑ ΝΑ ΤΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΣΟΥΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟΝ Δ/ΝΤΗ, ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΤΟΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ.	ΜΕ ΤΗ ΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΥΣΑΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠΟ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΠ/ΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ.
18	ΝΑΙ, ΕΠΡΕΠΕ ΓΙΑ ΝΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΝΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΕΙ	ΝΑΙ, ΗΤΑΝ ΣΩΣΤΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΟΤΑΝ ΜΑΛΙΣΤΑ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΔΟΘΕΙ	ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΚΑΙ ΝΑ	ΜΕ ΤΟ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ ΣΑΦΕΣ ΠΡΟΣ ΟΛΟΥΣ ΟΤΙ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΠΑΡΑΔΙΔΕΙ

	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΑ ΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ.	ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΑΝ ΠΡΟΕΚΥΨΕ ΩΣ ΥΠΟΚΛΟΠΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.	ΕΙΣΗΓΗΘΟΥΝ ΤΗΝ ΤΙΜΩΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ.	ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΕΥΡΥΤΕΡΑ ΑΠΟ ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΠΟΙΩΝ.
19	ΝΑΙ, ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΗΜΕΡΗ.	ΝΑΙ, ΠΟΛΥ ΣΩΣΤΑ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΝΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΑΔΕΛΦΟ ΤΗΣ.	ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΓΙΑ ΟΤΙ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΕ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΗ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΝΕΤΑΙ Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ. ΈΤΣΙ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΟΥΝ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ.	ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΗ Η ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗ ΤΟΥΣ. ΣΕ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕ ΓΝΩΜΟΝΑ ΤΗΝ ΨΥΧΡΑΙΜΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΤΟΥΝ ΤΕΤΟΙΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΡΑΤΩΝΤΑΣ ΠΑΝΤΑ "ΧΑΜΗΛΟΥΣ ΤΟΝΟΥΣ".

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ:	ΤΟΥΣ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ ΜΟΥ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΚΠ, ΤΟΥ ΠΑΜΑΚ.						
Ο – Η Όνομα:	ΕΛΕΝΗ	Επώνυμο:	ΤΟΔΑ				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΟΔΑΣ						
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΟΔΑ						
Ημερομηνία γέννησης:	05-05-1960						
Τόπος Γέννησης:	ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ						
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	ΑΕ698076	Τηλ:	6947269189				
Τόπος Κατοικίας:	ΠΥΛΑΙΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	Οδός:	3	Αριθ:		ΤΚ:	
Αρ. Τηλεομοιότυπου (Fax):				Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	todaeleni@gmail.com		

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις, που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Δηλώνω υπεύθυνα και εν γνώσει των συνεπειών του νόμου περί ψευδούς δηλώσεως, ότι η Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία μου με τίτλο:
«Η Αξιοποίηση της Αριστοτελικής και Καντιανής Ηθικής στην Άσκηση της Εκπαιδευτικής Ηγεσίας σε Ζητήματα Ιδιωτικότητας και Ηλεκτρονικού Εκφοβισμού»
κατατέθηκε την 11/08/2020. με επιβλέποντες καθηγητές: Σπυριδωνα Μακρή, Νικόλαο Φαχαντίδη και Βασιλική Γιαννούλη έχει συγγραφεί αποκλειστικά και μόνο από εμένα και φέρω την αποκλειστική ευθύνη για αυτήν.
Η εργασία μου δεν είναι αποτέλεσμα αντιγραφής από οποιαδήποτε πηγή και, εάν διαπιστωθεί ότι η εργασία γράφτηκε από άλλον ή υπάρχει αντιγραφή, τότε γνωρίζω ότι η προβλεπόμενη ποινή μπορεί να είναι μέχρι και η αφαίρεση του αντίστοιχου πτυχίου μου.

Ημερομηνία: 11/08/2020

Η Δηλούσα
Ελένη Τόδα

(Υπογραφή)

